

ЯГТЫЛЫГА ТАРАП

ЯШ МУСУЛМАН
ХАКЫКАТЫҢ, ГӨЗЛЕГИНДЕ

The background of the cover features a silhouette of a mosque skyline against a vibrant sunset sky. The sun is low on the horizon, creating a warm orange and yellow glow. The mosque's architecture is highlighted by the bright light, showing several tall minarets with crescent moons on top and large domes. The sky transitions from a deep orange near the horizon to a lighter yellow at the top. The overall mood is peaceful and contemplative.

СТИВЕН МАСУД

Мазмуну

Миннетдарлык

Дүйш

Ахмедилерин арасында гечен чагалык йылларым

Мен өсүп улаларын

Оңа якынлашма

Хакыката тарап ымтыларын

Мениң өз нукдайназарымы горамагым

Гачыш

Гүнорта тарап

Өз-өзүми өлдүрмегиң босагасыңдан гечип...

Мукаддес Китап ве Гурхан

Түмлүкдэки ышык

Оглуң ягтылыгына тарап

Өңе херекет эдип

© 1986 by Steven Masood. Published originally in English as *Into the Light*.

© 1997 for the Turkmen Edition. All rights reserved. International copyright obtained.

Миннетдарлык

Исаның нуруна геленимден бәри: «Нәме үчин ве нәдип месихи болдуң?» дийип, маңа берилйән сорагы, көплер гайталаярлар. Мен хөвес билен өз вакамы гүррүң берйәрин, эмма оны язмача гөрнүшде, жикме-жик эдип язмага хөвесим ёкды.

Эмма ахырсоңы Абу-Дабыдакы йыгнанышыкда достларым Билл Хампсон ве Брюс ве Иветта Албрехт мени муңа ырдылар. Маңа берен голдавлары хем-де мениң үчин эден догалары үчин, Рожер ве Коллет Баклей дагылара хем-де ёкарда агзап гечен достларыма, мен өз миннетдарлыгымы билдиресим гелйәр. Шейле-де, магнитофон язгысындан хем-де мениң булам-бужар язгыларымдан шу китабы тайярламага эден көмеклери үчин Дан Вудиң ве Жеоф Ричардз дагылара-да, мен өзүмиң миннетдарлыгымы билдиресим гелйәр.

Шейле-де, Ли Турнер, Алан Ашурст, хас-да Маргарет ве Оскар дагылара көп саг болсун айдярын, бизиң ОНУҢ угрунда алып баран гөрешимизде өзүм билен тиркешен ве гүррүндеш болан әхли месихилере ве мусулманлара айратын миннетдарлык сөзлерими айдасым гелйәр.

Стивен Масуд

Дүйш

1 Мен, азашан ве аглаян огланжсык, ёлуң чатрыгына гелдим. Мен ёлдан өтйән-гечйәнлерден бу ёлларың хайсының мениң өйүме элтжсекдигини сораярдым, йөне оларың хич бири-де айдып билмейәди. Ахырсоңы мен ёлларың бирини чак билен сайлап алып, еке өзүм гамгын халда йөрәп уградым.

Мениң ичим ачды. Мен бирденкә етишен мивелерден яңа агачларының шахалары эгилишип дуран, овадан багы гөрйәрин. Багың даш-төвереге бейик хаят билен айлананды, мениң өңүмде болса япык дервезе дур. Мен ол дервезәни ачжсак болуп бирнәче гезек сынанышырын, йөне оны ачып билмейәрин.

«Дервезәни ачайың. Мен гаты ажсыкдым. Мен биразрак миве сатын алжсак. Мен ажсыкдым, миве сатын алар ялы мениң пулум бар. Сизден хайыш эдйәрин, дервезәни ачайың» дийип мен гыгырярын. Мениң өңүмде дервезе ювашжсакдан жсыгылдап ачыляр.

Багың ичинде бирнәче чага ойнап йөр. Мен оларың янына барярын. Мени гөрөнде, олар ойнап дуран оюнларыны гойярлар. Мен олар: «Мен өйүмизе барян ёлы ядымдан чыкардым. Эгер-де өйүмизе гижжә галып барсам, атам-энем мени урарлар» диййәрин. Мен середип дуркам, ол чагаларың бири элиндәки алмадан агзыны долдуруп дишләп аляр. Мен оңа середип: «Мен өрән ажсыкдым» дийип гайталаярын.

«Кака, серет бизе ким гелди!» дийип, чагалар какаларыны чагырярлар. Ызыма аңрылып середенимде, бир гаррының, йөне гарры болса-да, хениз сагдын ве даяв адамың агачлыгың арасындан чыкып, бизе тарап йөрәп гелйәндигини гөрйәрин. Менде ол адам – мениң хем Какам! – диен бир гең дуйгы дөрөди. Бирден-де мен горкуп, ызыма дөнүп өкжжәни гөтермек ислейәрин, йөне онуң сеси мени сакланмага межжбур эдйәр.

«Оглум! Чагажсыгым! Мен саңа гахарланамок. Сен-де эдил бейлекилер ялы мениң чагам» дийип, ол гыгыряр.

Бу сес мениң какамың сеси дәл, онда-да мен сакланып, оңа тарап өврүлйәрин. Соңра ол мени тутуп, гуҗагына аляр. Бейлеки чагалар болса, дашыма үйшүп, мени огшаярлар. Өзлериниң себетлеринден чыкарып, маңа мивелери берйәрлер. Соңра өзлериниң Какалары болан, шол гарры адам барада хем-де Онуң өзлерини сөйүши хақында, олар маңа гүррүң берйәрлер. Өз өйүмизде мен өзүме болан сөйгини дуймаярдым, шонуң үчин маңа өзлери билен яшамага ругсат бермеклерини, олардан хайыш эдйәрин.

«Маңа-да өзүңиз билен яшамага ругсат берсеңизләң. Мен сизиң билен мекдебе гатнаҗак. Сизиң мугаллымыңызың Мухаммет Ысмайыл ялы мени урмаҗакдыгыны, мен билйәрин!».

Чагаларың какасы маңа йылгырды-да: «Оглум, сени урмазлыгыны, Мухаммет Ысмайылдан мен эййәм хайыш этдим. Говы огландыгың үчин, сен хақында алада этмелидигини, мен оңа айтдым» дийип, ол айдыр.

Мен оңа япышып, йүзүми онуң эгниндәки ак эшиклери билен яярын.

«Ёк, Кака. Мен бу ерде сениң билен яшаҗак».

Ол маңа мылайымлык билен: «Оглум, сен акыллы чага. Акыллы чагалар болса, өзлериниң Какаларына гулак асяндырлар. Хәзир сен ызыңа, шол өңки мекдебиңе гит. Хачанда ол ердәки окувыңы гутараныңда, мениң мекдебимде окамага саңа ругсат берерин. Инди болса йөр, мен сени өйүңизе элтип гайдайын» диййәр.

Ахмедилеринң арасында гечен чагалык йылларым

Мен эртир намазы вагтында доглупдырын. Бизинң берк дини дэп-дессурымыза лайыклықда болса, муна хас говы зат хөкмүнде середилйәрди.

Ашадо ун Ла Илаха иллаллах

Мухаммадар – расулуллах

Какам мени элинде тутуп, мениң ата-бабаларымың мусулман дүнийәсиндәки орнумы кесгитлейән, йөрите айдылмалы догалары гулагыма пышырдап айданда, ол бегенйәрди. Дэп-дессурда белленилиши ялы, онуң тәзе аялы бу ерде – өзүниң ата-энесиниң өйүнде, оңа ене бир огул догрупп берди. Мениң эжемиң өз адамсының оглуның эжеси хөкмүнде, өзүниң тәзе ролуны ерине етирдим дийип пикир эдендигине хич хили шүбхе ёк, себәби мусулман жемгыетинде огуллара улы хормат гоюляр. Худайдан гыз диленип эдилйән догалардан, огул диленип эдилйән догалар көпрәк.

Олар маңа Масуд Ахмет Хан дийип ат дакдылар. Ахмет ады – бу Мухаммет пыгамберинң бейлеки адыды хем-де бизинң Ахмедий жемгыетимиз өзүниң адыны шу атдан алып гайдяр. Шейле жемгыетде Ахмет адыны гөтермегиң өзи улы хорматды.

1951-нжи йылың 30-нжы ноябрь гүни ирден, Пәкистаның демиргазыгында, Пешавардан 45 километр төвереги дашлықда ерлешйән Тарнабда хова салкынды. Мениң эжемиң ата-энеси бай мүлкдардылар ве олар өз ерлерини ерлери ишләп бежерйән кәрендечи дайханлара кәрендесине берйәрдилер. Дайханлар ерден пейдаланмагың төлеги хөкмүнде, өзлериниң етишдирен хасылының бир бөлегини мениң бабама берйәрдилер. Эрбет тарапы, мениң бабам акыллы-пайхаслы адам дәлди, шол себәпли-де, ахырсоңы ол өз ерлерине эдйән гөзегчилигини йитирди. Йөне бу – башга вака.

Мен доглан вагтым, мениң бабам йигрими бәш адамдан ыбарат болан улы машгаланың ёлбашчысыды. Онуң бирнәче гызы болуп, оглы болса екежеди. Мениң дурмушымың илкинжи үч-дөрт йылы онуң өйүнде гечди, хем-де хер бир чага махсус болшы ялы, әпет улы жай гөрнүшинде, онуң өйи мениң ядымда галды. Шу төверекдәки бейлеки өйлер ялы, бу өй-де лайдан бежерилен керпичден гурланды хем-де ичи салкын болярды. Өй, ички ховлының төверегинде гурлуп, он я-да он бәш отагдан ыбаратды. Онуң даш тарапыны болса, хова ыссы вагты отаглары гүнүң шөхлелеринден гораян, улы эйван гуршап алярды. Эйвандан анырда болса, үзүм агачлары узалып гидйәрди. Бу ажайып өйдүр дийип, мен пикир эдйәрдим ве ол ерден гайтмак маңа өрән агыр дүшүпди. Соңра, такмынан еди яшымдакам, мен әжем-какам билен ол ере ене-де бардым, йөне шондан соң мен ол ере бармадым.

Шол вагтың биртопар бай мүлкдарларында болшы ялы, мениң бабамда-да өз еринде хусусы метжиди барды. Хатда шу гүнки гүнлерде-де бу габат гелйәр. Шол ерден гүнде бәш гезек намаза чагырылыш – *азан* айдылярды ве биз өзүмиң эдип дуран әхли ишимизи гоюп, намаза дурмалыдык.

Аллах-о-Акбар, Аллах-о-Акбар...

Худай бейикдир, Худай бейикдир

Ашхадо анна Мухаммадар-Расулуллах

Мухаммедин Худайың векилидигине мен шаятлык эдйәрин

Намаза гел... Алладан башга хич ким сежде эдилмә мынасып дәлдир.

Вепалы мусулманлары намаза чагырян *муэззиниң* сеси, ирден, хениз даш-төверек асуда ве хова салкын вагты, бүтин мүлке яңланярды. Сесиң яңы болса алыслара шол яңланып гидип дуран ялы болуп эшидилйәрди.

Чага үчин бу өрән якымлы дурмушды. Машгаламызда яшаянларың әхлисиниң маңа болан сөйгүси билен, мен хич бир задың аладасыны этмән яшаярдым. Бизиң хеммәмиз биле яшаярдык. Мусулман юртларында доглан ислендик чага ялы, өз өмрүмиң илкинжи

йылларыны мен эсасан аял-гызларың арасында гечирдим. Диңе соңундан, эркек адамлар мениң дурмушымда белли бир орун тутуп башладылар. Какам шол вагтлар ве соңра хем, көпленч, өйде болмаярды. Гөвнүме болмаса, ол хемише сыяхат эдип йөрен ялыды. Онуң нирэ гидйәнини хич ким билмейән ялыды, мениң оны говы гөрендигиме гарамаздан, өмрүмиң чагалык йылларында ол эсасы орны тутманды.

Мениң какам Овганыстанда доглупдыр. Онуң машгаласы обада хорматланян экени: мениң атам обаның дини ёлбашчысы болупдыр. Ол мениң какам хениз бирнәче айлык чага вагты өлүпдир. Тиз вагтдан энем хем арадан чыкыпдыр. Бирнәче йылың довамында мениң какам шол обада эжесиниң доганы, ягны дайысы билен яшапдыр. Йөне ол он үч яшына етенде, онуң дурмушыны үйтгеден бир ягдай болуп гечипдир.

Атам өленде, өз оглуна көп ери мирас галдырыпдыр. Шол ере какамың дерегине онуң дайысы середйән экен. Ол улаланда, бир гезек онуң янына бирнәче адам гелип, дайысының мираса эе болмак үчин оны өлдүрмек ислейәндигини айдыпдыр. Мениң какам өрән горкупдыр, йөне диңе ики йылдан соң гачмагы йүрегине дүвүпдир.

Ол Овганыстаның гүнорта-гүндогар арачәгиниң голайында ерлешен улы Кветта шәхерине гелипдир. Соңра Кветта Хиндистана дегишли болупдыр, 1947-нжи йылдакы бөлүнишикден соң болса, ол шәхер Пәкистана дегишли болуп галыпдыр. Какам шол ерде ахмедилер сектасының миссионери болан бир рехимли адама душупдыр. Онуң какама рехими гелип, оны өз өйүнде яшамага алыпдыр. Биразрак вагт геченинден соң, какам шол рехимли адамың гызына өйленипдир ве оларың бирнәче чагасы болупдыр.

1935-нжи йылда гиже Кветтада гүйчли ер титреме болупдыр. Шәхер юмрулып вейран болупдыр хем-де 60 мүң төверек адам вепат болупдыр. Шол вепат болан адамларың арасында мениң какамың аялы ве ики саны чагасы хем бар экен. Жай вейран боланда какамың үстүне йыкылан гапы, жайың дөвлөн бөлеклериниң онуң үстүне гачмагындан горап, оны халас эдипдир. Шонуң нетижесинде-де, шу вагт мен яшап йөрүн!

Мен дүңйә инен вагтым, какам ыслам дининиң ахмедилер сектасының ёлбашчысы болан халифиң шахсы горагчысы болуп ишлейәр экени. Йөне бу онуң гирдежисиниң еке-тәк чешмеси дәлди. Ол дүрли-дүрли кәрлер билен мешгулланып гөрүпди. Бир вагтлар ол электрик харытлары сатылян улы болмадык дүканың хожайыныды, соңра болса, ол өзүниң көвүш тикйән фабригини ачыпды. Ахмедилер сектасының миссионерлериниң мунуң ялы хүнәрлери өвренмеклиге борчлы боландыклары үчин, ол оны хениз Кеваттада яшаян вагты өвренипди. Әдикчиниң оглы дийип, кәвагтлар достларым мениң гахарымы гетирйәрдилер.

Өзлерини ахмедилер дийип атландырян 12 млн. төвереги адам бар. Ахмеди миссионерлериң сектаның дүйбүни тутужы Мүрзе Гулам Ахмедиң таглыматыны яйратмагының нетижесинде дүңйәниң дүрли бөлеклеринде улы гурамалар дөреди, мысал үчин, Гүнбатар Африкада ве Гүнорта-Гүндогар Азияда. Эмма ахмедичилериң көпүси Пәкистанда яшаяр.

Гулам Ахмет такмынан 1835-нжи йылда Лахор шәхеринден етмиш мил дашлыкда, Пәкисатан билен хәзирки арачәгиң эдил гүндогарында ерлешйән Хиндистаның Кадиан шәхеринде энеден догуляр. Ол өрән диндар мусулман адам болупдыр хем-де ысламың тәзе дурмушдан долмагыны исләпдир. 1880-нжи йылларда ол гудратлы дүйшлери гөрүп башлапдыр хем-де өзүниң дүңйәдәки динлериң мукаддес китапларының көпүсинде, шол санда месихилериң мукаддес китабы болан Мукаддес Китапда вада эдилйән Месихдигини тассыклап уграпдыр. Ол өзүниң Иса Месихиң (Иса пыгамбериң) рухы ве гудраты билен гелендигини жар эдипдир, йөне муна серетмезден, Иса Месихиң ызына эерижилер болан месихилере аз хормат гоюпдыр.

Ахмедилериң өңе сүрйән дини таглыматы эсасы меселелер боюнча, ики санысындан башга, ортодоксал мусулман таглыматы билен габат гелйәр. Шу айратынлыкларың биринжиси ахмедилериң Гулам Ахмеде Месих-сердар хөкмүнде орун берилмелидигини ве онсуз дини таглыматың өзүниң долы манысында болмажакдыгыны тассыкляян вагтлары, мусулманларың Худайың пыгамберлериниң ичинде

Мухаммедин иң соңкусы, иң бейигидигине ынанындыктарындадыр. Икинжиден, ортодоксал мусулманлар Исаның хачда өлмөндигине ве онуң гөге гөтерилендигине ынанырлар. Ахмедилер болса, бу меселеде анырдан гайдярлар. Олар Иса Месих Кашмирде өлди, Онуң мазарыны ол ерде шу гүн хем гөрүп боляр дийип тассыкларлар. Гулам Ахмет Иса хача чүйленди, йөне өлмөздөн өңүрти, оны хачдан айырдылар, хем-де йөрите мелхемлериң көмеги билен ол дирелди, шондан соң болса өзүниң 120 яшына етип өлен ери болан Кашмире уграды дийип өвредйэр.

Мен хакыкаты гөзлөн вагтым, ахмедилериң эдил шу доктринасы маңа ёл гөркезижи болуп дурды.

Гулам Ахмет өленден соң, онуң ызына эерижилериң арасында агзалалык башланяр. Оларың кэбирлери ол ысламы арасаламак үчин гелен йөнекей мүжеддид, реформатор дийселер, бейлекилери онуң пыгамбер хем-де хакыкы Месихдигине, вада эдилен Махдидигине (сердардыгына) ынанырдылар. 1914-нжи йылда, Гулам Ахмедин өлүминден алты йыл соң, ач-ачан бөлүнишик боляр. Икинжи нукдайназарың тарапдарлары Гулам Ахмедин оглы Башир-у-Дини икинжи *халыф* дийип атландырып, өзлери Гулам Ахмедин ватаны болан Кадианда орун тутярлар. Бу топарың агза саны көп болды, гаршыдашлары болса олары Кадианы партиясы дийип атландырдылар. Оларың гаршыдашлары болса, хэзирки дөвүрде Пәкистанда улулыгы боюнча икинжи шэхер болан Лахора гачып гидйэрлер хем-де Лахор партиясы диен ада эе болярлар.

Мениң какам жаны-тени билен ве йүреги билен Кадианы партиясына уйярды. Ол Кадиана биринжи аялы өленден соң гелипдир. Мениң билшиме гөрэ, ол шол ерде 40-нжы йылларда ене-де ики гезек өйленипдир. 1947-нжи йылда, хачанда Хиндистан өзүниң гарашсызлыгыны алып, Пәкистан ондан бөлүнип айрыланда, эдил бейлеки ахмедичилер ялы, мениң какам хем Пәкистанда яшамак үчин Лахор шэхерине гелйэр. Мусулман боландыктары үчин, олар Хиндистанда галмакдан горкупдырлар. Хакыкатдан хем, Пәкистана гачып гечмэге сынанышан мусулманларың мүңлерчеси өлдүрилипдир. Йөне Худай мениң какамы ене-де Өз пенасында горап саклапдыр.

1950-нжи йылда, хачанда какам мениң эжеме өйлененде, онуң эййәм улы машгаласы бар экен. Бу онуң дурмушындакы аладаларың ин улусы боландыр дийип, мен кэвагт пикир эдйэрин. Ол хемише тэзеден өйленмек ыкбалымы үйтгедер, ахырсоңы баярын дийип умыт эдйән ялы болуп гөрүнйәрди. Йөне онуң ол эдйән умыды шейдип баша бармады.

Чага вагтым мен бу затларың хич бирини билмездим. Мен он яшымдакам, биз Рабваха гөченимизде, ол шәхер эййәм Кадианы партиясына дегишли болан ахмедилериң эсасы меркезине өврүлипди. Рабвах 1951-нжи йылда дүйби тутулан тэзе шәхерди, хем-де ол ерде кадианыларың эдйән тәсири шейле бир гүйчлиди, хатда 1974-нжи йыла ченли ахмедилере дегишли дәл болан адамлар шол шәхерде асла яшап билмейәрдилер. Мен шу шәхерде өнүп-өсдүм.

Мениң алан билимим илкибашдан Гурхана эсаслананды. Шу мукаддес китабы ят тутмагы мусулманлар өзлери үчин улы хормат дийип хасапаярлар. Он яшыма етенимде, мен Гурханың улы аятларыны ятдан билийәрдим. Илки башда Гурхан Мухаммеде Худай тарапындан арап дилинде берленлиги себәпли, әхли мусулман чагалары хем оны эдил шол дилде өврөнйәрдилер. Мениң өзүмиң эне дилим болса, урду дилиди.

Төврат (канун), *Зебур* (мезмурлар), *Инжил* (Хош Хабар) ве Гурхан мусулманларың мукаддес китаплары хасапланярлар. Шу китапларың кәбир вакалары маңа хениз чага вагтымдан бәри танышды; Нух ве Ыбрайым дагылар эдил мениң көне достларым ялыдылар. Бизиң бүтин өмрүмиз хер гүнде окалян намазларың берк тертип-дүзгүнине боюн эдиленди; бу болса мениң тертипли болмагыма элтйәрди хем-де мени иманда өсдүрйәрди.

Мен Худая ынанярын; мен Онуң пыгамберлерине ынанярын; мен Онуң перишделерине ынанярын; мен Онуң Китапларына ынанярын; мен болжак Хасап соралжак Гүнүне ынанярын. Мен бүтин Әлем-жәханың Худайына миннетдардырын. Ол бейикдир хем-де бизе рехимлидир. Ол мерхеметли Худай ве Хасап соралжак Гүнүнде хөкүм сүрер. Сениң ак патаңы алан адамларың ёлуны бизе-де гөркез, эй

Таңры, бизи Өз ёлуңда сакла, имансыз адамлар болмагымыза ёл берме. Эй Худайым, мениң шу эден догамы кабул эт. Омын.

Агшамларына мен мүмкинчилик боланда эжем билен я-да какам билен дога окаярдым. Мен хениз кичидим, шонуң үчин өзүмиң я-да атам-энемиң отагында дога окаярдым.

— Эже, мениң ятасым гелйэр. Дога окамага вагт болды.

— Боляр оглум, мен сениң окаян догаңы динләп гөрейин – дийип, эжем жогап берйэрди.

Кэвагтлар, дога окамак үчин эжем билен какамың болян отагына баранымда, мен оларың сөгүшйэндиклерини эшидйэрдим. Бу болян гыкылыклары, көпленч, пул я-да машгала кынчылыклары, бир гезек болса какамың йыгы-йыгыдан өе гелмэн гезмеклиги себэп болды.

Бир гезек агшам какамың бейлеки аяллары себэпли эжем билен какамың сөгүшйэндиклерини эшидип: «Мен улаланымда, мениң диңе бир аялым болар!» дийип, пикир этдим.

Намаз бизиң өмрүмизи сагатма-сагат эдип бөлүшдирийэрди. Хер гүн ирден, хениз даң атманка, бизи Алла йүзленмэге чагырярдылар. Соңра гүнортанлык намазы болан зухр гүнүң адаты аладаларының арасыны бөлийэрди; гүнүң яшмасына бир сагат галанында болса, бизи ене-де намаз окамага чагырярдылар. Гүн яшан бадына биз ене-де намаз окаярдык. Бир гүнүң довамында окалян намазларың иң соңкусыны болса, агшам сагат секиз төвереклеринде окаярдык. Бу намазың окалмалы вагты бейлеки намазларыңкы ялы берк белленилен дәлди.

Хас яш вагтымдан башлап, намаз окаян вагтым мени бир зат гең галдырярды. Он яшыма етенимде, ахырсоңы өзүми нэме задың гең галдыряндыгыны мен билдим. Ятмазымдан өңүрти: «Эй Таңрым, хут Ыбрайыма ве онуң несиллерине ак пата бершиң ялы, Мухаммеде ве онуң несиллерине-де ак пата бер» дийип, Мухаммеде ак пата берилмегини Худайдан дилэп, дога окамагы маңа өвредйэрдилер.

«Эгер-де Мухаммедиң өзи бүтин дүнйэ үчин берлен ак пата болуп дурян болса, онда биз нэме үчин Худайдан оңа ак пата бермегини сораяркак?» дийип, мен пикир этдим. Шейле гөрнүшли доганы

окамагың манысыны гөрмейәнлигим себәпли, хатда етгинжек яшымда хем бу мени өрән гең галдырды.

Ене бир зат – Догада Мухаммеди ятлаян болсак, эдил шол ерде биз: «Онуң үстүнде парахатлык болсун» диен жүмләни айдярдик. Мен ене-де гең галярдым: «Эгер биз онуң үчин Худайдан парахатлык дилейән болсак, онда онуң өзүнде шол зат ёкмука? Эгер Мухамметде парахатлык болмаса, онда Худайың парахатлыгы *кимдекә?*» Мениң халыс аклым чашды.

Гурхандан көп аятларыны ят тутуп боланымдан соң, мен өзүмиң көп вагтымы ахмедилериң метжидинде яшулыларың гүррүңлерини диңләп гечирйәрдим. Мен ахмедилер топарының бейлеки мусулманлардан нәхили тапавудының бардыгыны билмек ислеярдим. Шол вагта ченли ара тапавудың бардыгына мен эййәм гөз етирипдим. Ортодоксал мусулманларың яшаян ери болан гоңшы обада, достларым билен биз: «Ханы, шу тайдан гүмүңизи чекиң мирзанлар! Динден чыканлар! Арвахлар!» диен сөзлери тиз-тизден эшидип дурярдик.

Бизиң шол өз уруг топарымызың ичинде яшажак боланымыз гең зат дәлдир. Себәби биз бу ерде өзүмизи ховпсуз дуйярдык.

Бизиң яшаян еримиз болан Рабвах шәхери Лахорың демиргазык-гүнбатар тарапында, деряның кенарында ерлешйәр. Мениң какам деряны өрән говы гөрийәрди, балык тутмага көп гидерди, ондан улы леззет алярды. Бу онуң кынчылыклары ве шовсузлыклары ядындан чыкармагының иң говы усулы боландыр дийип, мен кәвагт пикир эдйәрин. Мен онуң узын әдигини гейип, улудан әдимләп, тозаның сиңени ве хапа дегени кән билдирмейән гарамтыл реңкдәки гиң эшиклери гейип, балык тутмага гидишини гөрийәрдим. Ол бирнәче сагатлап шол деряның боюнда гүйменерди. Шол вагт ол нәме хакында пикир эдйәрдикә? Менде бар болан шүбхелер онда хем дөрәйәрдимикә? Бу ягдайы мен хич хачан билип билмедим, себәби өзлеринде бар болан шунуң ялы пикирлерини какаларың огуллары билен пайлашмак дәби Пәкистанда ёкды.

Бир гезек, он яшымдакам, эдил хемишеки болшы ялы, метжитде отурып, мугаллым билен бирнәче эркек адамларың арасында болян

гүррүңи диңләп отырдым. Оларың арасында болуп гечйән гүррүң, эдил шол мениң гызыклянән задым, окалян доганың гүйжи-гудраты барадады. Шу ягдай эдил зухр намазындан соң болуп гечди. Мен адамларың бириниң:

— Эгер деряның кенарында дуран адам *келемә* (окалян доганың ады) ынанян болса, онда ол сувуң үстүнден, эдил гуры ерден йөрөйән ялы йөрәп гечип билер – дийип, айданыны эшитдим.

Мениң йүрегим гүйчли уруп башлады. Бе, чындан хем окалян дога шунуң ялы затлары этмәге мүмкинчилик дөрөдип билйәрмикә! Эдил бейлеки мусулман адамлар ялы, мен хем *келемәни* хениз яш чага вагтымдан бәри билйәрдим. Мен ювашжадан еримден турдум-да, билдирмән метжитден чыкып гитдим.

Мен метжидиң бир километр төверек гапдалында ерлешен деря барып етмәге ховлукдым. Ылгап гиденлигим себәпли, демим-демиме етишмән, мен деряның кенарында сакландым хем-де аякларымың янындан өз пейвагына акып дуран деря сер салдым. Деряның ичинде бирнәче гайыклы балык тутуп йөрөн гоңшы обаның балыкчылары гөрүнди, йөне олар мениң дуран еримден дашдадылар. Мен даш-төверегиме серетдим – хич ким гөрүнмеди. Мен өзүмиң бар болан сесим билен гатыдан: «Бейик хем-де рехимдар Алланың хатырасына, Алланың Өзүнден башга Худайың ёкдугына хем-де Мухаммедин болса Онуң Пыгамберидигине ынанярын» дийип, *келемәниң* гудратлы сөзлерини гайталадым.

Мениң эгнимде балакдан хем-де халта ялы узын, *камиза* дийип атландырылян көйнекден ыбарат болан чал реңкдәки мекдеп эшиги барды. Мен өз эгнимдәки эшиклери чыкармагың гереклиги хакында пикир этдим, йөне бирден, өзүмиң сува дүшмек дәл-де, онуң үстүнден йөрәп гитмек үчин гелендигим ядыма дүшди! Пикирленип гөрдүм-де, хер нәме-де болса, мен аягымдакы сандалымы чыкардым.

Чекинжеңлик ве ынамсызлык билен мен сувуң ичине тарап йөрәп уградым. Хачанда мен ериң сувуң кенардакы ер ялы гаты дәлдигини дуоуп угранымда, мениң догумлылыгым йитип уграды, йөне мен пикир этмән, деряның ичине тарап өңе окдурылдым. Сув мениң

дызыма ченли етди. Мен *келемәни* ене-де бир гезек окадым хем-де окан догам хәзир тәсир эдип башлар ве мен сувуң йүзүнден йөрәп уграрын дийип пикир этдим-де, өңе тарап йөремегими довам этдим. Бирден хем, ене-де бир әдим әденимден соң, деряның дүйбүнің аягымың ашагындан айрылып гиденини хем-де өзүмиң сакланып билмейәндигими дуйдум. Мен пагшылдап, сувуң ичине гитдим. Элхенч горкы билен мениң бокурдагым тутулды, себәби мен йүзүп билмейәрдим. Мен өзүмиң гарк болуп баряндыгыма дүшүндим хем-де умытсызлык билен гыгырдым.

Кимдир бириниң гүйчли эллериниң мени гарбап тутаныны улы шатлык билен дуйдум! Нәхилидир бир гудрат билен, нәме-де болса, хәлки балыкчылар мениң сесими эшидипдирлер хем-де мени халас әтмек үчин йүзүп гелипдирлер. Мени сувдан чыкарып, гайыга мүндүренлеринде, мен горкудан хем-де гынанмакдан яңа аглаярдым. Мен биразрак көшешенимден соң, балыкчыларың бири менден:

— Сениң әдйән ишиң нәхили? Нәме үчин сен эшиклериниң билен сува гирдиң? – дийип сорады.

Өлүмиң бәри янына барып гайданым ядыма дүшүп, мен ене-де аглап башладым. Үстесине-де, мен өрән горкдум хем-де әхли зады болшы ялы гүррүң берсем говы болар диен карара гелдим. Балыкчыларың йүзүне серетмәге чекинип:

— Чын йүрегимден ынанып, *келеме* догасыны окасам, мен сувуң йүзүнден йөрәп билерин дийип пикир этдим – дийип, мен бойнума алдым.

Мениң гүррүң берен затларым ялан ялы болуп гөрүңйәрди. Бу адамлар нәме дийип пикир әдерлеркә? Олар гең галышып маңа серетдилер. Соңра оларың бири гатыдан әрбет гүлди-де:

— Эй, сен, динден чыканың оглы! Сениң какаң динден чыкан, сениң әжең динден чыкан, сизиң бүтин машгалаңыз – бутпаразлар, кадианылар, мирзанлар. Эй сен шейтаның ёлуна гиден, Худайың өзүңи эшитжегине нәдип ынанярсың? Хакыкатдан-да сен гудратлы *келемәни* ятдан окап, дерядакы сувуң йүзүнден йөрәп гечип билерин дийип пикир әдйәрсинми? Ханы шу ерден гүмүңи чек, динден чыкан, хем-де

өз гарындашларыңа оларың тәзеден мусулман болмалыдыкларыны айт, диңе шондан соң, шу ере гелде, сувуң йүзүнде йөрәп гечмәге ене-де тәзеден сынанышып гөр! Гүмүни чек шу ерден, болмаса-да мен сени гарк эдерин! – дийип гыгырды.

Ол шейле бир хайбатлы болуп гөрүнди велиң, мен гаты горкдум. Гайык деряның кенарына гелип етенден, ондан бөкүп дүшдүм-де, мен кенара дырмашып чыкып, оба тарап гачып гитдим. Мен шейле бир утанярдым, инди болса горкудан өзүме гелип, мениң окан догама жогап бермәндиги үчин Худая болан гүйчли гахар-газабы башдан гечирйәрдим. Өе тарап ылгап баршыма, шол барадакы пикир мени якып яндырып барярды. Мен аягымдакы сандалымы йитирипдим, шонуң үчин мениң аякларым сыпжырылыпды. Үстесине-де, аягымдакы сандалларымы йитирендигими какам биленде, онуң гахар-газаба мүнжекдигини мен билйәрдим. Шол вагта ченли мениң үстүмдәки эшиклерим гурапды, йөне аягымдакы аякгапларымы йитирендигими нәдип дүшүндиреркәм? Мен шейле бир горкярдым ве екесирейәрдим.

Әхли зат мениң пикир әдишим ялы хем болды. Өе баранымдан:

— Масуд, сен ниреде болдуң? Нәме үчин сен узак вагтлап йитирим болуп гитдиң? – дийип, әжем мениң үстүме топулды.

Мен оңа хич хили жогап берип билмедим, ол болса мени эрбет урды. Хачанда какам өе геленде, әжем оңа мениң узак вагтлап өйде болмандыгым хакында гүррүң берди. Ол хем мениң үстүме гыгырып башлады. Какамың гаты гахарлы сесини эшиденимден, өз-өзүме эрк этмек укыбымы йитирендигим шу гүн хем ядымда. Мениң эшиклеримдәки тегмиллер эдил йүреkdәки тегмиллер ялыды. Шонуң үчин мен олара әхли болуп гечен ваканы гүррүң бердим. Гыз доганым билен әжем гүррүң берен вакамың үстүнден гүлдүлер, йөне гөзүмден яш дөкүп какама:

— Йөне, кака, биз мусулман ахырын, догры дәлми? Нәме үчин олар бизи бутпаразлар дийип атландырярлар? Бутпаразлар Мухаммедиң яшан дөврүнде болупдырлар-а; Гурханда олар оңа пәсгел берипдир дийлип айдылар. Биз олар ялы дәл-ә! Биз Гурхана ынанярыс хем-де

бәш вагтына намаз окаярыс. Нәме үчин ол адам бизе бутпаразлар дийип айтды? – дийип айданымда, ол маңа чынлакай назары билен серетди.

Мен мөңнүрип агляардым, какам болса сесини чыкарман, маңа середйәрди. Мениң берен сорагыма жогап ёкды. Мен батыргайланып:

— Кака, мениң шу меселәниң аныгына етесим гелйәр. Мен бу зат хакында окаярдым хем-де әхли затлары өврөнйәрдим – дийдим.

Какам алжыраңны гөрүнйәрди. Ахырсоңы ол:

— Бу меселәниң аныгына-шәнигине етерден сен хениз яш болярсың, Масуд. Улаланыңда, сен бу дини меселелерден баш чыкармагы өврөнерсиң. Эртир мен сениң мугаллымың билен гүрлешерин. Инди болса, йөр, ятар вагты болды – дийди.

Ол бу затлары хич гахар-газапсыз айтды, йөне шол гижә мен диңе бир зат хакында: какамың мени мугаллым Мухаммет Ысмайыла яманлажакдыгы, онуң болса мени уржакдыгы хакында пикир эдйәрдим.

Хас суссыпес ягдайда мен ятмага уградым. Мен хемише диен эдижи огланжыкдым, йөне шу гүнки вака мени гынандырыпды. «Бутпараз» диен сөз мениң гулагымда яңланып дурды, мугаллымың гахары барада пикир эденимде болса горкының учлы тикенлери маңа чүмйәрди. Мен өзүмиң билйән әхли догаларымы окап чыкдым, йөне әхли затдан бетер мени горкы дуйгусы дәл-де, гахар-газап, Алла болан гахар-газап гынаярды! Нәме үчин ол мени еке гойдука? Нәме үчин ол мениң догаларыма жогап бермедикә? Белки-де, мени алдаяндырлар?

«Эй Алла, белки-де сен арап дилинден башга диле дүшүнйән дәлсиң? Шонуң үчин хем, сен урду я-да пушту дилинде айдылан догалары диңлейән дәлсиң? Сениң мениң этжек болан затларыма дүшүнмәниң себәби хем шундамыка? Я-да сен мени йөне эшитмек ислемедиңми? Эдил мениң әжем билен какам ялы, сениң хем маңа гахарың гелйәрми?» дийип, мен оңа гүлкүнч ягдайда йүзлендим. Мен дивара тарап өврүлдим-де, баша бармадык арзувларымың агысыны агладым.

Эдил шу гиже хем дүйшүмде мен ёлуң чатрыгына чыктым. Мен азашдым, Какам мени гужаклады, көшешдирди хем өе алып барды...

1972-нжи йыла ченли ахмедилериң әхли мекдеплери миллилешдирилип, Пәкистаның мекдеп системасына гошуланда хем, ахмедилиге эерйән адамлар билим меселесинде хем өз дининиң дәп-дессурларына эермели дийип хасап этдилер. Чагалыгымдан башлап, мен ахмедилериң мекдебине гатнадым. Мен мекдеби говы гөрйәрдим хем-де өзүмиң мугаллымым Мүрзе Мухаммет Ысмайыла улы хормат гойярдым.

Мухаммет Ысмайыл узын ак сакгаллы гожа адамды. Мениң какам ялы ахмедилериң көпүсиниң говы эдип бежерилен узын болмадык сакгаллары барды. Мухаммет Ысмайылың сакгалы болса дөшүне дүшүп дурды. Ол өрән сыркак адамды хем-де онуң көп китабының бардыгы себәпли, Рабвахда ол китап окамагы хас говы гөрйән адам хөкмүнде таналярды. Ол ыслам дини боюнча гиң дүшүнжеси болан билимли адамды. Кәвагтлар окувчыларың онуң үчин барыптан дерт ялы болуп гөрүнйәни хем икучлы дәлди.

Сувуң йүзүнден йөрежек болуп сынанышан гүнүмиң эртеси мен клас отагында горкулы хем-де алжыраңны ягдайда отырдым. Какам Мухаммет Ысмайыла нәмелер айтдыка? Хер гүнде дәп болуп гелшине гөрә, мугаллым класда отуран окувчыларың класда бардыгыны журналына белледи-де, клас тагтасының янына гелмегими маңа буюрды.

— Масуд, какаң сенден зейренйәр. Сен бир ере гиденинде, өз энең-атаңа дуйдурмалы. Эгер сен сува гарк болан болсаң, онда олар нәхили агыр ягдая дүшердилер? Индики гезегине гаты бек болгун.

Шу затлары дийди-де, ол мени гойберди. Мен хүңнүрдөмек билен өзүмиң миннетдарлыгымы билдирдим, йөне өзүмиң гиже гөрөн дүйшүм барада она гүррүң бермек ислейәнлигим себәпли онуң өңүнде шол дуршума-да дурдум. Ахырсоңы ол:

— Инди нәме болды, Масуд? – дийип сорады.

— Мугаллым, өтен гиже... бир дүйш гөрдүм... – дийип, жогап бердим.

Ол ойланышыклы ягдайда маңа серетди.

— Дүйшми? Сен хем... – дийип, ол эдил өзүне йүзленйән ялы ювашжадан айтды. Мен бегенжимден яна галпылдаярдым. Ол хем дүйш гөрүпдир! Гарри онуң билен гүрлешипдир! Бу зат мүмкинмикә..? Йөне ол гүррүңини довам этдирди:

— Оглум, сен дүйшүңде нәме затлары гөрдүң?

Ол мени бир чете алып чыкды. Мен оңа өзүмиң гөрен дүйшүми гүррүң бердим. Ол чуңнур пикирленип дурды-да, соңундан:

— Масуд, бу затлар хакында сен хич киме гүррүң берме! Дүшүнйәнми? – дийди.

Мен гулак асыжылык билен келләми какдым, мениң йүрегим жошярды. Мен бу затларың нәхили болуп гечйәнине дүшүнмейән болсам-да, Алланың мен хакда алада эдйәндигини дуйярдым. Дүйнки болуп гечен шовсузлыга, чекилен жезалара ве гөзяшлара серетмезден, ол шу ердеди, ол мен хакында алада эдйәрди...

Мен өсүп улаярым

Мениң эжем билен какам ене-де сөгүшйәрдилер! Мен эжемиң гаты гыгырян сесини эшитдим. Онуң какама айдян утанчлы затларыны эшитмезлик үчин, гулакларымың дешиклерини бармакларым билен япып дурасым гелди. Хемишеки ялы ол какамы узак вагтлап бир ерлере ёк болуп гитмекде айыплайарды. Какамың хайсыдыр бир шәхере башга аялларың янына гидйәндиги хакындакы гүррүңлер эжеме гелип етипди. Бирден көп аялы сакламак – хич хачан өз эгнимде чекмек ислемежек агыр йүкдиги хакында инди мен биринжи гезек пикир этмейәрдим.

Мен өз достум Сейиди ятладым. Бизинкә середениңде оларың өйи хас рахатды. Мениң эжем билен какам ялы, онуң эжеси билен какасы хем сөгүшйәрдилер. Мениң какам билен эжемиң маңа, гыз жигим Жемилә, оглан жигим Махмуда сатын алып берип билмейән овадан эгин-эшиклерини ве бейлеки затларыны Сейиде сатын алып берер ялы онуң ата-энесинде пуллары барды. Хатда мен какамың бейлеки аялларыңдан болан чагаларының әхлисини билмейәрдим. Мениң гөвнүме болмаса, машгала башга хили ягдайда яшамалы ялыды.

Бу өрән гең хем болса, мениң үчин, бизиң пыгамберимиз Мухамметде хем, эдил мениң какамың машгала дурмушында бар болан кынчылыклар болан ялыды! Ыслам дини аяллара айратын хукуклары берйәр, йөне бир аяла бейлеки аяллардан көп үнс берилмегине, бипарх середилмәге, адамзада махсус болан габанжаңлык дуйгусы хич хили ёл бермейәр. Онуң үстесине-де хемише пул етмезчилиги йүзе чыкып дуряр. Кәвагтлар эжемиң Тарнабда яшаян какасыңдан бираз пул аляндыгыны мен билйәрдим, онда-да яшамак өрән кынды. Хер хили ягдай боланда-да, какам өйде бар болан пулларың әхлисини совмагың ёлуны тапярды. Ол өзүниң дост-ярларыны говы гөрийәрди хем-де бизиң ягдайымызың етжегине-етмежегине серетмезден, бар болан пулумызың әхлисини, олары ийдирип-ичирмек ве шады-хоррамлык чекмек үчин совярды. Бир гезек эжем какама шейле бир гахарланды

велин, хатда эйванда онуң билен сөгүшип дурка, онуң келлесине тигире ел берилйән насос билен урды. Ол ере йыкылды-да, бирнөчө минутдың довамында өзүнден гидип ятды. Мен болса:

— *Амми*, сенден хайыш эдйәрин, какамы урма. Сөгүшме! Гоншулар нәме диерлер? – дийип гыгырдым.

Какам хакында дәл-де, машгаламызың ат-абрайы хакында көп алада эденлигими ятламак, инди мениң үчин утанч. Какам болса гахар-газаба мүнүп, еринден бөкүп турды-да, мениң үстүме:

— Гап сесиңи! Бу затлара серетмегиң саңа гереги ёк. Бу сениң ишиң дәл! – дийип гыгырды.

Йүзүм дым-гызыл болды-да, мен эйвандан чыкып гачып гитдим.

Мүмкин, мен герегинден артык хас дуйгур боландырын, йөне гөвнүме болмаса, эжем гыз жигим Жемиләни менден хас говы гөрийән ялыды. Жемиле мекдебе гатнамаянлыгы себәпли, эжем она урду дилини өвредйәрди. Шонуң үчин хем, олар бир-бири билен өрән якын гатнашыкда болярдылар. Эжемиң маңа мылакатлырак гарамагыны ислейәндигиме серетмезден, эжем муны өрән сейрек эдйәрди. Мүмкин, ол гелжекде мениң какама меңзежегимден горкандыр я-да болмаса, мүмкин, эжелер хәсиети боюнча гызларына хас якындыр.

Бизиң иймитимиз үчин эжемиң пулуның етмейәндиги мени улы алада гойярды. Бир гезек мен эжем билен какамың болян отагының душундан гечип барярам, онуң какама:

— Өйде иер-ичер ялы хич зат ёк. Түви ве дхал (нойбадан я-да дәнели өсүмликлерден тайярланылян чөрек) алмак үчин бәш рупия герек. Сениң берйән пулларыңа мен чагаларымы экләп билмейәрин – диййәнини эшитдим.

Какам гөвүнли-гөвүнсиз оңа биразрак пул берди, йөне ол азды. Эжем болса:

— Сиз хем улалсаңыз эдил какаңыз ялы боларсыңыз – дийип, гахарыны бизиң үстүмизе пүркүп, бизи урярды.

Элбетде, бу затларың әхлиси әжем үчин өрән агырды, мен хем өзүмиң оңа көмек этмелидигими дуйярдым.

Мен иш хақы аз төленийән агыр болмадык ишлери эдип башладым. Мен бир кичирәжик ресторанда гап-чанак ювардым, соңра болса, базардакы ир-иймиши сатыжа ир-иймишлерини ювмага ве олары тертипли гоймага көмек эдйәрдим. Хачанда мен өзүмүң зәхмет чекип газанан пулларымы өе гетиренимде, әжем гең галды. Мен ол бегенер дийип пикир эдипдим, йөне онда айратын бир шатлығы мен дуймадым.

Шол вагтың бүтин довамында, мен өңкүден хем көп дога окаярдым. Хәзир мен Худай мениң йүрегиме дога окамак ислегини саландыр дийип пикир эдйәрин. Хатда, мениң машгалам билен гатнашыгым өрән эрбет боланда хем, мен дога окамагымы бес этмедим. Худай болса, мениң ислегими канагатландырярды.

Бир гезек 1963-нжи йылда какам билен әжемиң нобатдакы гыкылыгындан соң, өңки депдеримиң язара сахыпасының гутаранлығы себәпли, эртир маңа арифметикадан тәзе депдериң герек болжакдыгы бирден мениң ядыма дүшди. «Инди мен нәме этсемкәм, себәби, какам шу вагт гахарлы. Мен ондан нәдип пул сорасамкам?» дийип, мен өз-өзүме сораг бердим. Эндик боюнча мен: «Эй Алла, мен какамың янына барып, ондан пул сорар ялы, онуң гахар-газабы гачып рахатланар ялы эт» дийип, дога окап башладым. Арман, бу мениң ислейшим ялы болмады, мениң какам шол гахар-газаплы халында-да өйден гитди.

Бу барада айтмак утанч, йөне эртеси гүн мен мекдепдәки огланларың бириниң депдериниң ичинден бирнәче арасса сахыпаны огурладым. Шол огурлап алан сахыпаларым етерлик болайжак ялы болуп гөрүнди, йөне мен меселәни чөзүп гутарып баряркам, кагызлар гутарды. Мен гоңшы отагда гыз жигим Жемилә окамагы өвредип отуран әжемиң янына гитдим. Мен ондан пул сорадым, йөне ол эшитмеди, тәседен пул сорамагың әжемиң гахарыны гетиржекдигине мен дүшүндим.

Мен лапыкечлик билен гыз жигимиң портфелини гөзләп башладым. Йөне маңа кагызың герекдигини билип, ол оны гизләпдир. Өе берлен

юмшы ерине етирмәндигим үчин мен шейле бир горкярдым, хатда какам өе гелйәнчә ятмазлыгы йүрегиме дүвдүм. Мен китап окамага отурдым, йөне тиз вагтдан ука гидипдирин.

Мениң үчин эдил бир минут вагт гечен ялыды. Мен өзүми эрбет силтелейәндиклерини дуйдум хем-де эжемиң:

— Биреййәм сагат бир болды , сен болса чыраны-да сөндүрмән, бу ерде китабың үстүнде ятырсың! Сен эдил какаң ялы хич хачан билим алып билмерсиң! Ханы, тур еринден, ялта дийсәним, гит-де кровадыңда ят! – диен сесини эшитдим. Ол чыраны сөндүрди-де, гитди.

Эртеси гүн ирден мениң бар ой-пикирим соңуна ченли ерине етирилмедик юмуш хакындады. Мекдебе ченли бүтин ики километр ёл гечмек герекди. Шол гүн узак ёлуң довамында мен диңе өз бәхбидим барада пикир эдип: «Эй Худай жан, гой шу гүн мугаллымымыз сыркавласын!» дийип, дога окап гитдим.

Йөне тиз вагтдан мен мугаллымың хемише сыркавлап билмежекдигине дүшүндим хем-де: «Эй Худай жан, мен мекдеп дүканындан ики саны депдер, галам хем-де бозгуч алмак үчин ёлдан бир рупия тапмак ислейәрин» дийип, башгача дога окап башладым.

Мениң ынамым шейле бир гүйчлиди, шол себәпли-де, өзүмиң йүрегимиң ислейән задыны тиз вагтдан гөржекдигиме ынанып, йөрәп барян ёлума үнс билен середип барярдым. Мекдебиң орта ёлуна баранымда, белки-де мен герегинден артык зат ислейәндириң дийип, пикир этдим. Шонуң үчин хем, мен тәзеден: «Боляда, эй Таңрым, эгер-де бир рупия – герегимден көп болян болса, онда гой, элли пайс (ярым рупия) шайлык болсун» дийип, дога окап башладым.

Хачанда мекдебиң ховлусының дервезеси гөрнүп угранда, бирнәче лист кагыза етер ялы мен өзүмиң ислейән пулумы, илки билен 25 пайса, соңра болса 10 пайса дүшүрдим. Йөне ёлуң угрунда ерде ятан хич хили шайлык тапмадым. Дүйбүнден алжыраңны ягдайда мен мекдеп дервезесиниң ве соңра онуң янындакы мекдеп дүканының янына бардым.

Шу ерде:

— Оглум, мениң чагажыгым! – диен өзүме таныш сеси эшитдим.

Мениң йүрегим гүйчли уруп башлады. Мен шол вагтың өзүнде ызыма өврүлдим хем-де дүйшүмде гөрөн ак эшикли адамы гөрдүм. Мен гең галмакдан ве горкудан яңа сандыраярдым. Эдил узак бир ерден гелйән ялы:

— Горкма. Ине, шу рупияны ал. Өзүңе герек болан әхли затлары сатын ал хем-де өе берлен юмушы ерине етир. Сапагың башланмагына хениз вагт бар! – дийип, ене-де Онуң сеси эшидилди.

Яңкы сес ювашады хем-де эдил бихуш халдакы ялы ягдайда:

— Хава, саңа нәме герек? – диен, дүканың хожайнының сесини эшитдим.

Мен хайран галдым. Мен дүканың ичинде дурдум, элимде болса бир рупия шайлык пул ялпылдап дурды. Догумлырак болдум-да, мен өзүме герек затларың адыны сатыжа айтдым. Соңра болса өе берлен юмушы эдип гутармак үчин якынарада дуран отургыжың үстүнде отурдым. Өе берлен юмушы эдип гутаран бадыма, класа гирмәге жаң хем болды.

Хачанда бирнәче минут геченден соң, мугаллым бизден өе берлен юмушы ерине етирдиңизми дийип соранда, мениң «хава» диен сесим хеммелериңкиден шатлыклы ве гаты болуп яңланды!

Он үч яшымда мен единжи класы гутардым. Шол вагт мен докузынжы класда окаян Ахмет атлы бир оглан билен достлашдым. Ол өрән юваш огланды хем-де дини тарапа йыкгынды. Өзүмиң шейле достумың бардыгына мен өрән бегенйәрдим. Онуң бойы мениң боюмдан хас узынды хем-де өзүниң яшының улудыгы ве менден хас көп билйәндиги себәпли, ол маңа сапакларыма етишмәге көмек эдйәрди.

Ахмедиң какасы ахмеди миссионерди. Ахмедилериң сектасында (дини гурамасында) миссионерлик ишине хемише улы орун берилйәрди. Шонуң үчин Мирза Гулам Ахмедиң дини таглыматлары бүтин дүйнә яйраярды. Ахмедиң какасы Рабвахда миссионерлик коллежинде дерс берйәрди хем-де говы мугаллым ве весъетчи

хөкмүндө мешхурды. Мен оларың өйүне барып дурмагы говы гөйрәдим, себәби оларың өйүндәкилеринң әхлиси хемише маңа мылакатлы середйәрди.

Бир совук гыш гүни мен Ахметлере бардым. Биз билеликте ойнап йөрдүк велин, бирден мен сазлашыклы, мылайым айдылян айдымы эшитдим. Илкибашда мен бу айдым радиода айдыляндыр дийип пикир этдим, йөне Ахмет:

— Ёк, бу айдымы хапалары йыгнаян адамлар айдярлар. Йөр, олары гидип гөрели – дийди.

Ол мени элимден тутуп алып гитди. Биз мердиван билен жайың үчегиниң үстүне чыкдык. Ахмедиң өйи кичижик өйжагазларың үйшмегине дегип дурды. Өзүмизиң дуран еримизден, биз шол өйлеринң бириниң ховлусының ичинде эркек адамлар, аяллар ве чагалар үйшүп отурып, айдым айдяндыкларыны гөрдүк. Бизиң көлегәмиз ховлының ичине дүшйәрди. Оларың кәбирлери келлелерини гөтердилер ве бизи гөрдүлөр. Дуран еримизден гымылдаман биз оlara середип дурдук. Шол айдымларың өзүмиң эшиден илкинжи месихи айдымларымыдыгыны шол вагт мен билмейәрдим.

Яңкы адамларың бири еринден турды-да, башыны ашак эгип, бейлеки отуранlara йүзленип, бир затлар айдып башлады. Олар оны үнс билен диңлейәрдилер. Биз онуң айдян сөзлерини эшидерден хас дашда дурдук. Хер нәме-де болса, бу болуп гечйән сахнажык маңа өрән гызыклы болуп гөрүнди. Ахырсоңы Ахмет мениң элимден чекди-де:

— Масуд, йөр гидели, бизи эжем чагыряр. Гел, ашак дүшели – дийди.

Ахмедиң әжеси бизиң үчин чай демләп гоюпдыр. Соң Ахмет маңа:

— Йөр, мен саңа өзүмиң китапханамы гөркезейин – дийди.

Ахмет өзүниң китапларына гуванярды. Мен хем китаплары говы гөйрәдим ве өзүмиң чагалар үчин язылан китаплардан ыбарат болан улы болмадык китапханажыгыма гуванярдым. Көпленч мен олары оңа-муңа совар ялы пулум боланда я-да гоңшымың ишини эдйәнлигим үчин иш хакымы аланымда, алярдым. Эдил Ахмет ялы, мен хем

пыгамберлер ве бейлеки мусулман гахрыманлар хакындакы китаплары сатын алярдым.

Ахмедин китапларының ве журналларының арасында бирден мен «Яхяның Хош Хабары» диен китабы гөрдүм. Ол китабың ады гызыклы болуп эшидилйәрди. Мен илкибада, ол китап чагалар үчиндир дийип пикир этдим. Хош Хабар урду дилинде *Инжылди*. Бу болса маңа онуң мукаддес китапларың бири боландыгыны ятладярды. Мен муны ыслам сапакларында шу затлары өвренип, ят тутанлыгымыз себәпли билйәрдим:

Дөрт саны мукаддес китап бар:

Муса берлен *Төврат*,

Давуда берлен *Зебур* (мезмурлар),

Иса берлен *Инжыл* (Хош Хабар),

Мухаммеде берлен Мукаддес Гурхан.

— Эгер-де шу китап Иса берлен Инжил болса, онда нәме үчин ол бизиң мукаддес дилимиз болан арап дилинде дәл-де, урду дилинде язылыпдыр? – дийип, мен Ахметден сорадым.

Ахмет мениң берен сорагыма жогап берип етишмәнкә, онуң әжеси отага гирди-де:

— Шу хапа йыгнайжы адамлар, оңа өзлериниң китабыны бердилер. Мен оңа бу китабы өйде саклама дийип буюрдым, йөне, мен китабы ызына бердим дийип, ол мени алдады. Ханы әбер бәри шол китабы, мен оны шу вагтың өзүнде ода якайын – дийип, гахарлы айтды.

Мени горкы гаплап алды.

— Ёк, дайзажан (өз достларымызың әжелери билен гүрлешенимизде, биз шейле диердик). Сизден хайыш эдйәрин, оны маңа бериң – дийип, мен айтдым.

Ахмет хем шу ерде:

— Хава, эже, гой, оны ол алсын. Онуң китаплары аз! – дийип, гүррүңе гошулды.

— Боляр алай, йөне мен бу китабы гайдып өйде гөрмәйин – дийип, Ахмедиң эжесиниң гахары көшешди. Тиз вагтдан мен Ахмет билен хошлашдым ве бир гужак журналлары хем-де өзүмиң тәзе хазынам болан Инжили алдым-да өе гайтдым.

Мен өе геленимде, Жемиле жоралары билен ойнап йөр экен. Әхтимал, гуржаклар билен ойнаян гызларың адаты ойны оларың йүреклерине дүшен болмалы, себәби мениң элимдәки журналлары гөрөнлеринде, гызлар бирден олары мениң элимден гарбап алдылар, шонда кичижик Хош Хабар полуң үстүне гачды. Мениң гыз жигиме хас гахарым гелди. Онуң гүнәси билен Иса пыгамбериң мукаддес китабының полуң үстүне гачанлыгы себәпли, хатда мен оны уржакдымам, йөне эжем бир гапдалда тикин тикип отырды. Мен полуң үстүне гачан китабы галдырдым-да, оны чалтрак окап чыкмак үчин, өз отагыма тарап ховлукдым.

Шол гүн агшам бу китап мениң үчин тәзе бир дүнйәни ачды. Оны окап гутарянчам, мен укламадым. Оны оканымда дөрән тәзе пикирлерден яңа, мениң келләм пырланярды. Хакыкатдан хем Иса Месихмикә? Кадианы ахмедилериң Мирза Гулам Ахмедиң Месихдигине ынаняндыкларыны мен говы билйәрдим. Иса пыгамбериң *Келеме* – Сөз я-да Логос дийлип атландырыландыгыны мен билдим. Ол рух'Аллахды, ягны Худайың Рухуды. Гурханда хем Ол Меръемиң Оглы (элбетде, Худайың оглы дәл) ве Иса дийип атландырыляр.

Иса гудратлары гөркезипдир дийип, Гурханың өвредйәнини мен билйәрдим. Мениң гоңшымда, мекдепде биле окаян ёлдашым Сейитде мукаддес пыгамберлере багышланан кичижик китапларың топлумы барды. Оларың бири Иса багышлананды. Мен шол китабы Сейитден ене-де алмагы хем-де ол ики китабы деңешдирмеги йүрегиме дүвдүм.

Индики гүн – Анна гүнүди, бу гүнүң мукаддес гүн боланлыгы үчин, мекдеплер хем япыкды. Мен Сейитден китабы алдым-да, бүтин

гүнүми диен ялы шу ики эсаслары деңешдирмек билен гечирдим. Мен оларың арасындакы көп санлы аратапавутлыклары йүзе чыкардым.

Шол гүн мен чуңнур оя батып, меркези метжиде, жума намазыны окамага гитдим. Намаз окап дуран адамларың арасында мен өзүмиң гарры мугаллымым Мухаммет Ысмайылы гөрдүм, ол хем мени гөрди ве Худая сежде эдйәнлериң арасында гөренлигине гөвни долуп, маңа йылгырып серетди.

Мениң билшиме гөрә, онда, хачан-да болса бир вагт мен ахмедичилер сектасының миссионери боларын ве өзүмиң пыгамберимизиң несихатларыны бүтин дүнйә вагыз эдерин диен умыт барды. Сежде эдилип боландан соң, ол мениң яныма гелди ве биз биле өе гайтдык. Мениң келләме ол менде дөрән сорагларың кәбирлерине жогап берип билер диен пикир гелди. Шонуң үчин мен:

— Мугаллым – дийип, алжыраңны ягдайда гүррүңе башладым.

— Нәме, Масуд? Сен нәме, менден бир затлар сорамак ислейәрсиңми? – дийип, ол менден сорады.

Мен башымы атдым-да ынамсызлык билен:

— Мугаллым, Худайың бизиң Атамыздыгы, бизиң болса, Онуң чагаларыдыгымыз чынмы? – дийип сорадым.

Ол сакланды ве гөвнүме болмаса, өрән гахарлы назары билен маңа серетди. Гең галмак билен ол менден:

— Бу затлары саңа ким айтды? – дийип сорады.

Мен оңа:

— Мен оны *Инжылден* окадым – дийип, жогап бердим.

— *Инжылден*? Сен оны ниреден алдың? Ким оны саңа берди? Ханы, шол китап шу вагт ниреде? – дийип, ол сорады.

Онуң берйән сорагларыңдан яңа, мен бирбада бир хили алжыраңны ягдая дүшен ялы болдум, йөне өзүми эле алдым-да:

— Мен ол китабы Ахметден алдым. Хәзир болса ол өйде – дийип, жогап бермәге гайрат тапдым.

Ол ене-де йөрәп уграды. Йөне бу гезек чалт йөрөйәрди ве маңа:

— Масуд, говусы сен шу вагт мениң өйүме гит. Мен сениң берйән сорагларыңа жогап бермәге сынанышайын – дийди.

Тиз вагтдан өзүмиң ислейән жогапларымы аларын диен умыт билен, мен онуң ызындан гыссанмач йөредим.

Ол мени өйүне элтип отурдып гойды-да, китап гетирмек үчин чыкды. Мениң отуран отагыма онуң аялы гирди. Мен еримден турдум-да: «*Эссалавмалейкум*. Өйүңиз парахат болсун!» дийип, эдеп билен айтдым.

Ол йылгырды ве мени огшады.

— Сениң адың нәме? Сен мениң адамымың окувчыларының бирисиң? – дийип, ол менден сорады.

Мен мугаллымың аялының сорагларына жогап берйәнчәм, онуң өзи хем бир топ китап билен ичери гирди. Ол аялына:

— Сен бизе чай тайярласана! Ол бизе герек болар, себәби бу яш пәлван өзүниң яшына серетмезден хас чылшырымлы сораглары берйәр! – дийип айтды.

Онуң аялы мылайымлык билен йылгырды-да:

— Шунуң ялы чагалар бизиң таглыматларымызы ериң аңры ужуна ченли хем етирип билерлер – дийди. Онуң айдан сөзлери соңра ядыма дүшди...

Биз чая гарашып дуран вагтымыз мугаллым дашы гара реңкли улы китабы элине алды ве онуң гатыны ачды хем-де маңа середип:

— Бу месихилериң Мукаддес Китабы. Онда Төврат, *Зебур* ве *Инжыл* – канун, мезмурлар ве Хош Хабар бар – дийди.

Мен ол китабы онуң элинден алдым ве улы гызыкланма билен онуң сахыпаларыны агдарышдырып башладым. Мугаллым Яхяның Хош Хабарыны тапды хем-де онуң дөрт Хош Хабарың – *Инжыллериң* иң соңкусыдыгыны айтды. Хайран галып, мен мугаллыма йүзлендим. Ол маңа:

— Ёк, Масуд, олар бири-биринден тапавутланян дөрт саны айры *Инжиллер* дэлдир. Бу бир китапдыр, йөне дөрт бөлүмден ыбаратдыр, себәби оны дөрт саны башга-башга адамлар языпдырлар.

Шол гүн мугаллымың айдан затларының көпүсини мен ятдан чыкардым, йөне онуң шу диен сөзлери мениң ядымда онат галды:

— Биз, мусулманлар Төврадың, *Зебурың* ве *Инжлиң* Гөкден гелен Мукаддес китаплардыгына, йөне Гурхансыз гутарныксыздыгына ынанярыс. Өзлериниң Мукаддес Китабының дүйбүни тутмак билен, месихилер биринжи үч китабы үйтгедипдирлер. Өң диңе бир *Инжил* барды, инди болса, дөрт бөлүми бар. Башга-да ылхамлар бар, йөне месихилер олар хакында ятламаярлар. Бу гөрнүшде бу китаплар сениң келләңи чашырар – дийип, ол Мукаддес Китабы эли билен какды. Соңра довам этди:

— Диңе бир Худай бардыр. Гурханда айдылышы ялы: «Шейле дий: Ол – Алла, Еке-тәк! Алла, эбеди хеммелер тарапындан Гөзленилйәндир. Ол догурмаяр, Өзи хем догулмадык. Ве Оңа дең болуп билжек хич ким ёк». Эгер-де Ол Өзи хакында: «Ол догурмаяр, Өзи хем догулмадык» дийип айдян болса, биз нәдип «Худай – бизиң Атамыз, биз болса, Онуң чагаларыдырыс» дийип, айдып билерис?

Мен ювашжадан башымы атдым. Йөне өе гайтмазымдан өңүрти:

— Мугаллым, шол китабың ичинде Исаның сувуң йүзүнден йөрейши хакында вака ёкмы? – дийип сорадым. Сувуң йүзүнден йөрежек болуп мениң эден шовсуз сынанышыгымдан үч йыл гечен-де болса, ол мениң аңымда эдил дүйнки вака ялы болуп дурды!

Мугаллым мылайымлык билен:

— Оглум, шонуң ялы вака бар, йөне гудратлары гөркезмек гүйжи пыгамберлере ве ресуллара берлендир. Сен болса ресулам дэл, пыгамберем. Хатда йөнекей ынам хем етишен акыл-хушуң болмагыны талап эдйәндир – дийди.

Ол мени угратмак үчин дашары чыкды. Мен болса, гаранкы гатлышып барярка дервезәниң янында дуруп, Яхяның Хош Хабарыны

она бермәге ве гайдып хич хачан бу затлар хакында пикир
этмежекдигиме сөз бердим.

4

Оңа якынлашма

Ондан соң ене-де ики йыл гечди, мен болса он бәш яшадым. Өйдәки ягдайлар гитдигиче эрбетлешйәрди. Какамың газанч ягдайы өңкүсинден хас песе дүшди ве эжем икиси сөгүшмеклерини довам этдирйәрдилер. Машгаладакы шейле ягдай, биз чагалары, өрән багтсыз эдйәрди.

Мениң билиме болан хөвесим өңкүсинден гүйчленмесе, песелмейәрди, йөне пул етмезчилиги себәпли мениң мекдепдәки окувым үчин төлемек кынлашды. Шол себәпли-де мен гоңшуларымың өйүнде өңкүден-де көп ишлемели болярдым, олар болса, мениң окувым үчин төлейәрди. Хер гүн агшам мен эгин-эшиклери ювардым, гоңшуларымың өйүни сырып-сүпүрйәрдим ве олар үчин оны-муны сатын алмага гидйәрдим.

Шол вагт Худай маңа хас якын ялы болуп гөрүнйәрди. Мен ол барада ысламың өвредиши ялы, хәсиетсиз ве узакдакы Худай хөкмүнде хич хачан пикир этмәндигиме инди дүшүнйәрин. Худайың өзүми эшитжекдигине ве мениң ишиме гатышжакдыгына гарашмак билен, мен хемише Оңа дога окаярдым. Мениң хакыкы достларым азды, мүмкин шонуң үчин хем мен Худая өңкүлеримден хем көп йүзленйәрдим.

Ондан башга-да, эдил какам ялы, мен хем балык тутмак билен гызыкландым. Көпленч, мен деря балык тутмага онсуз, еке гидердим. Бу затлары бойнума алмак утанч хем болса, кәвагтлар какамдан ругсат алмаздан, онуң балык тутян гуралларыны алардым.

Шол вагтлар деряның кенарында мен Худай билен гүрлешйәрдим. Бир гезек мен: «Эй Худайжан, шу гүн маңа ики-үч саны балык бер. Оларың маңа бизиң машгаламызда нахар тайярламак үчин герекдигини Сен билйәрсиң!» дийип, дога окадым.

Бирден элимдәки ченңегим гымылдап башлады, ве сувуң йүзүнде улы балык гөрүнди! Мениң демим тутулды хем-де тас сува

йыкылыпдым. Мен чеңнегин йүпи үзүлөр дийип горкдум, какамың чеңнегини бисораг аланлыгым үчин, эгер онуң йүпүни үздүрсем, какамың мениң башымы сыпап гоймажагыны билйәрдим. Шонуң үчин чеңнегең йүпүниң үзүленинден балыгың сыпып гачаны говуды. Мениң багтыма, улы балык билен алып барян гөрешими гөрүп, бир адам маңа көмеге етишди. Ики болуп, гүйжүмизи бирикдирип, биз аграмы он фунт төверек эпет балыгы деряның кенарына чекип чыкардык. Шунуң ялы эпет балыгы хениз тутуп гөрмәндим, шол себәпли хем Худайың мениң окан догама берен жогабы үчин хормат гоймак толгунмасыны башдан гечирдим. Йөне онда-да, ругсатсыз чеңнегини аландыгымы какама айтмага мен хет эдип билмедим.

Мениң келләмде көп санлы пикирлер барды. Мысал үчин, ахмедилериң, деряның аңры кенарында яшаян Шиниотың яшайжылары ялы муслманлар билен гүрлешмейәндиклерине, мен дүшүнип билмедим. Гөвнүме болмаса, бизиң дурмушымыз бирмеңзеш ялыды. Эдил бейлеки көпсанлы яшларда болшы ялы, менде хем көпленч, нэразылык дуйгулары йүзе чыкып уграды. Өзүмден улы яшдакы адамларың канагатланарлы жогабыны берип билмежек сораглары олар берип билйәндигиме мен гаты гуванярдым. Шол дөвүрлерде, бейлеки адамлар билен жеделлешмекде мен хақыкаты тапмакдан, ол адамлардан үстүн чыкмагы көпрәк ислеийәрдим. Шонуң үчин, мен узак вагтлап китаплары дөрүп гечийәрдим. Мен ол ягдайы «барлаг гечирмек» дийип атландырярдым.

Ахмедилер өзлериң берк ахлак принциплерине гуванярлар. Эдил бейлеки әхли мусулманлар ялы, олар хем алкогольлы ичгилериң, хатда теммәкилериң-де барып ятан гаршыдашларыдылар: шол затлары герегинден артык уланяңлар өрән агыр жеза бермек гөз өңүнде тутуланды. Элбетде, шонуң ялы затлара болан ислегини гизлинликде канагатландыряңлар хемише-де тапыляр, эмма ачык-айдың уланяңлар хич ерде-де ёкдур.

Бизиң шәхеримизде коммерция фильмлерини гөркезмәге ругсат берлен телевидение, кинотеатрлар ёкды. Бизе диңе дини темалара дегишли фильмлери гөрмәге ругсат берилйәрди. Йөне Рабвахың яшлары өзлериңи гуршап алан дүңйә хақында көпрәк билмек

ислейәрди, мен хем олардан кем галмаярдым. Бир гезек, мениң бирнәче достларым бизден бәш мил узаклыкда ерлешйән Шиниота гизлинликде кино гөрмәге хет эдипдирлер, йөне олары тутдулар ве рехимсиз урдулар. Ахмедилериң сектасының доландырыш меркези болан *Амоор-и-Аманың*, белли бир дережеде ахмеди жемгыетиниң бидүзгүнчиликлерини полиция табшырмазлык үчин, дүзгүн-тертиби горамак боюнча өзүниң хусусы топары барды. Бу топар Можахет ады билен таналярды ве он ики яшына етен хер бир оглан шол ерде түргенлешик курсуны гечмелиди. Соңра, бу отрядың нәхили дережеде тәсир эдйәндигини, мен өз тежрибәмде башдан гечиренимде билдим.

Бейлеки муслманларың нәхили яшаяндыкларыны билмәге мениң хөвесим шейле улы болан болса-да, мениң какам билен эжем Рабвахдан даша чыкмазлыгы маңа табшырып дурярдылар. Мен олар билен гүрлешип ве жеделлешип гөрмеги шейле бир ислейәрдим. Йөне, мен нәче ялбарсам-да, бары бидерекди. Мениң какам билен эжем шол өз диен ерини тутуп дурды. Мен гахар-газаба мүндүм.

Өз достларым билен Шиниота ики гезек кино гитмек маңа башартды. Шиниот маңа башга дүнйә болуп гөрүнди, кинодан болса, мен хақыкы леззет алдым. Середен фильмлерим мени кынчылыктардан дашлашдырды. Мен өзүми фильмдәки гахрыманлар билен дең хасаплярдым. Фильмлер Пәкистаның халкыны шөхратландырды, онуң гахрыманлары болса, ватаның гүлләп-өсмеги үчин хатда өзлериниң жанларыны гурбан этмәге хем разы болан акыллы-пайхаслы адамларды. Оларың өзлерини пида эдиши маңа хас чунңур тәсир эдипди. Оларың гаршыдашлары болса, диңе өзлериниң байлыкларының ве бәхбидиниң аладасы билен башагай адамлардылар. Британ колониал дүзгүни адамларың аңындан хениз чыкмандыгы себәпли, «душман» диен сөзүң британиялы адамы гөз өңүне гетирйәндиги гең гөрерли дәлди. Нәхили адамлар шейле газаплы болярка дийип, мен пикир эдйәрдим.

Бир гезек, Шиниота биле кино гиден достларым, мени Амоор-и-Ама яманладылар, йөне берилжек жезадан гачып гутулмак маңа башартды. Хачанда ол хабар ахмеди мугаллымлара барып етенде, диңе кино гөрмек үчин мениң Шиниота гидениме олар ынанмадылар.

— Онуң бейле болмагы мүмкин дәл. Эгер-де Масуд Шиниота гиден болса, онда ол, мүмкин, ол ердәки мусулманлар билен гүрлешмәге я-да чекишмәге гидендир – дийип, олар айтдылар.

Олар мен хакда хакыката ынанмак ислемедилер!

Бу затларың әхлисине серетмезден, Худай мени хич хачан еке гоймаярды. Бир гезек какам маңа ики рупия пул берди-де, базардан яг сатын алмага иберди. Мен яңкы шайлык пуллары элимде берк гысып тутдум-да, базара тарап эндим. Ёлда мен элдекилешдирилен маймыны ойнадыан адамың дашына үйшен бир топар адамлары гөрдүм. Маймын хер хили оюнлары ерине етирйәрди, мен болса жадыланан ялы болуп дурдум. Онуң нәхили шейле боланыны, мен шу гүне ченли хем билмейәрин, йөне ахырсоңы бу томашадан үнсүми сованымда, мениң элимдәки ики рупия ёкды! Мен хайран галдым ве умытсызлык билен:

— Эй Худайжан, маңа ол пуллары гайдып бер – дийип гыгырдым.

Дүканың хожайнының маңа пулсуз яг бермәнлиги үчин, мен бүтин ёл угры аглап гелдим. Пуллары йитиренлигим үчин мени уржакларыны билйәрдим, мен өзүмизиң дервезәмизден гирдим ве бирден гапының янында ятан пуллары гөрдүм. Ики саны күмүш шайлык пуллар ерде ятырдылар ве гүне ялдыраярдылар. Оларың ол ере нәдип дүшенини айдып билжек дәл! Мүмкин, бу ягдайың бир йөнекей дүшүндириши бардыр, йөне мениң үчин бу гудратды. Худай ене-де бир гезек мениң догама жогап берди.

Шол вагтлар агшамларына мен Сейитлериң өйүнде ишлейәрдим. Мениң Сейидиң өзи билен болан гатнашыгым болса, хас эрбетлешди. Сейидиң какасы, көпленч, өйде болмаярды, онуң өзүне болса, улы эркек доганы гүйчли тәсирини етирйәрди. Ол гөдек, адамларың арасында абрайы пес огланды. Мениң окамак үчин ымтылмагым, Сейидиң гахарыны гетирйәрди, себәби онуң өзүниң мекдепде окува етишиги кәнбир говы дәлди. Ол мениң гахарымы гетирип башлады. Билеликде ойнаян вагтымыз, ол мени билгешлейин пөкги билен урмага чалышярды ве көпленч:

— Ханы, хызматкәр, мениң гошларымы гетирсене. Эй, бол чалтрак! – дийип гыгырярды.

Эгер-де онуң эне-атасы мениң окувым үчин мекдебе пул төлемеклерини гойсалар, өзүмиң билимсиз галжакдыгымы билйәнлигим себәпли, эдил онуң өзи ялы, мен оңа жогап берип билмейәрдим. Йөне бу затларың әхлиси чекип-чыдардан агырды.

Бир гезек Сейит хас гаты гитди. Мугаллым бизиң өй ишлеримизи барламазының эдил өңүсырасы, ол мениң депдеримиң сахыпаларыны йыртып алды. Өй ишими мугаллыма гөркезмек үчин мен депдерими ачанымда, ол ерде өй иши ерине етирилен сахыпа ёк экен! Сейит болса өзүниңки дийип, оны эййәм мугаллыма гөркезипдир. Хачанда мениң өй ишли сахыпамың йыртыландыгыны гөрөнде, мугаллым әхли зады билди. Сейидиң эден ишиниң үсти ачылды, ве оны жезаландырдылар. Масгара болуп, намысына дегилмеги себәпли, сапаклардан соң ол мени урды. Мен нәме этжегими билмедим.

Мениң сабырсызлык билен гарашян *Эйд-ул-азха* байрамчылыгы (Гурбан байрамы) голайлашып гелйәрди. Бу байрамчылык эдил Ремазандан соң, мусулман йылында белленип гечилйән байрамчылыкларың иң эсасыларының биридир. Бу гурбанлык Ыбрайымың оглы Ысмайылың гурбанлык хөкмүнде садака берилмели гүнүне багышланып белленилип гечилйәр. Элбетде, ехудыларың Төврады боюнча Худай Ыбрайыма Ысхагың ерине бир гузыны гурбан этмеги буюряр (Башлангыч 22), йөне мусулманларың дини таглыматы боюнча болса, садака Ысхак дәл-де Ысмайыл гурбан эдилмелиди. Шу гурбанлык бермек барадакы вака Гурханың 37-нжи Сүресинде гүррүң берилйәр, йөне ол ерде Ысмайылың ады тутулмаяр.

Байрамчылык гүни Сейидиң әжеси мени өз янына чагырды. Байрамчылык гүни мынасыбетли ол маңа *эйди* дийип атландырылян биразрак пул берер диен умыт билен, улы шатлык билен мен онуң янына бардым. Шу байрамчылыгың өң янында ол маңа геер ялы Сейидиң эшиклериниң кәбирлерини берипди. Хәзир болса, оларың өйүне баряркам, мен шол эшикleri гейипдим. Ол мени ожук-бужук сатын алмак үчин базара иберди. Мен базардан гайдып геленимде, Сейит билен әжеси ашханада экенлер. Мени гөрүп Сейит мениң еңимден гөдек чекди ве:

— Ханы, мениң эшиклерими деррев эгнинден чыкар! – дийип гыгырды.

Бу эшиклери маңа өзүниң берендигини айдып, эжеси Сейидиң эгнинден гахарлы чекди, йөне ол гулак асмады. Шондан соң эжеси оңа ашханадан чыкмагы буюрды. Кәнбир исләп дурмаса-да, ол ашханадан чыкып гитди.

Сейидиң эжеси мениң элиме бәш рупия берди-де, онуң дөрт рупиясыны эжеме берип, бирини болса өзүме алып галмалыдыгымы айтды. Ене-де ичи гайнадылан түвиден долы, посламаян полатдан бежерилен газанжыгы маңа берди, оны хем мен эжеме бермелидим. Мен оңа миннетдарлык билдирдим-де, онуң берен затларының әхлисини өе алып гайтдым.

Көчә чыканымда, мен Сейидиң ве онуң достларының дураныны гөрдүм. Мен оларың гапдалындан гечип гитжек болуп сынанышдым, йөне олар мениң элимдәки газанжыкдан аслышдылар. Херимиз оны өзүне чекип алжак болярды, газанжык элимден гачды, онуң ичиндәки түви болса ере дөкүлди. Мен тас аглапдым. Эгнимдәки эшиклери сыпырып алжак болуп, Сейит ве онуң досты бар гүйчлери билен мениң эшиклеримден чекип башладылар. Мен бар гүйжүми топлап, оларың элинден сыпжак болуп сынанышдым, эмма олар мени берк тутупдылар. Сейит гахар билен:

— Бу хызматкәржиге серетсене, башга бириниң эшигини геен болуп, аркайын айланып йөр – дийип сөгүңйәрди.

Гушагымдан тутжак болуп, Сейит мениң үстүме топулды, мен ашак эгилдим-де, ерде ятан газанжыгы алдым ве онуң билен Сейидиң йүзүне урдум. Ол эрбет гыгырды-да ере йыкылды, мен икинжи огланы хем урдум. Ол энтирекләп гитди, мен болса, өе тарап өкжәни гөтердим.

Якалашан вагтым, мен Сейидиң эжесиниң берен пулларыны йитирдим. Хемише горкан вагтымда эдишим ялы, мен хажатхананың ичине гирип гизлендим. Тиз вагтдан мен гапының уруляндыгыны эшитдим — бу болуп гечйән ваканы какам билен эжеме гүррүң бермәге гелен гоңшуларымызды. Какам өйдеди, бир минут геченден:

— Масуд, ханы дерревиң өзүңде чык! Эшидйәнми сен мени? Чык диййән! – дийип, онуң гыгырян сесини эшитдим.

Мен сандыраклап чыктым, шол вагтың өзүңде-де, ол мениң үстүме топулып уруп, көчә итерип чыкарды. Ол гудузлан ялы болуп:

— Ине, бу харамзаданы алың ве оны өлдүриң! Онун бизе герек ери ёк – дийип гыгырды.

Бу элхенч сөзлери эшидип, мениң йүрегим үзүлди. Мен оны мундан өң хич хачан шунуң ялы гахар-газаплы гөрмөңдим. Мениң өлесим гелйәрди. Мен өз өңүмде гахар-газапдан яңа йүзи гып-гызыл болан Сейидиң агасыны гөрдүм. Ол мени аяклары билен депип уруп башлады. Келләми эллерим билен япып, горажак болуп, мен ере йүзин йыкылдым. Ол болса, мени көвши билен депип урмагыны довам этдирди. Ахырсоңы мени кимдир бири онуң аягының ашагындан чекип алды, мен өзүми аяк үстүне галдыранларыны дуйдум.

— Ханы, шу ерден чалтрак гач – дийип, бир эркек адамың сеси буйрук берижи әхенде чыкды.

Мен бүдүрекләп гачдым. Мен өзүмиң нәче вагтлап ылганымы билмейәрин. Аякларымың өзлери мени деряның кенарына гетирди. Ол ерде хич бир зада аңымы етирип билмән бир дашың үстүне отурдым. Мениң бүтин гөврәм бир гөк зат ялы болуп дурды, гапыргаларымың әхлиси элхенч агырярды.

— Эй, Алла! Сен нәме үчин бу затлардан мени халас этмедиң? Сен шейле рехимсиз ве даш йүрекми? Сен мени хич ким сөймейән өйде дүңйә индердиң, инди болса, өзүң хем мени еке галдырдың. Хава, сизиң әхлиңиз мени еке галдырдыңыз. Шу гүңден башлап, инди мен сең билен гүрлешжек дәл. Мен сени нәче гезек чагырдым, сен болса, мени эшитмедиң. Бу гүң мени нәхак ере урдулар, сен болса, мени горамак үчин екеже сөз хем айтмадың – дийип, аглап ве юмрукларымы гөркезип, мен асманә хайбат атдым.

Мен бар гүйжүми топлап улы дашың үстүне чыкып дурдум ве:

— Эй, Алла, сен залым. Сен залым патыша. Эгер-де сен хакыкатданда, говы хем-де рехимли ве шепагатлы болян болсаң, онда мениң

билен гүрлеш! Бу гүн *Эйд* байрамчылыгында мени өйден көчө зыңдылар! Сен эрбет Худай. Сен рехимли дэл-де, залым. Эгер хакыкатдан-да шейле болян болсаң, онда нәме үчин сен бизиң эхлимизи йөне шейле өлдүрип билмейәрсиң? Сен нәме үчин бизи бейле гынаярсың? Худай, сен маңа жогап бер. Мен сениң жогап бермегиңи ислейәрин! – дийип, Худая йүзленип, гыгырмагымы довам этдирдим.

Мен дашың үстүнден дүшдүм ве лапыкеч ягдайда, хайсыдыр бир дашдан галдырылан дивара келләми уруп башладым.

Бирденкә, йылдырымың гөзүңи гапып барян ягтылыгы асманы бөлөк-бөлөк эден ялы болды. Мен башымы галдырдым ве гап-гара булутлары гөрдүм. Гөгүң гүммүрдиси эшидилди. Бир секунт вагт геченден соң, үстүмдәки асманың дүйби дешилен ялы болуп, ягыш бедреләп гуюп башлады ве үст-башым мыжжык өл болды.

Нухуң дөврүндәки гелен сил хакындакы вака ядыма дүшүп, мен ичимден гаты горкдум. «Сен нәме үчин бизи шейле өлдүрип билмейәрсиң? Сен нәме үчин бизи бейле гынаярсың?» диен өз сөзлерим ядыма дүшенде, мен эрбет хопукдым. Сил ялы гуйян ягышдан горанмак үчин әпет дашың ашагында бүкүлип гизленип дуран вагтым, Худайың мени хакыкатдан-да өлдүрмек ислейән-ислемейәнлигини билмейән болсам-да, йөне өзүмиң өлесим гелмейәнлигини велин, мен анык билйәрдим.

Эдил мениң дуран еримиң гапдалжыгына ере йылдырым урды. Мен горкымдан гыгырдым. Индики чакжак йылдырымың өзүми уржакдыгына мениң гөзүм етйәрди. Эдил яңы йылдырым уран ере середенимде, одуң кичижик ялынларыны гөрдүм – агачларың шахалары янярды. От йитиден янды, соңундан ягышың йүзүнде онуң ялыны сөнди, диңе азажык түссежик гөрүнди. Бу болуп гечен ваканы гөрүп, Гурхандакы Муса пыгамбер билен болан вака мениң ядыма дүшди. Ол хем янып дуран агажы гөрүпди. Мен өзүмиң эден эрбет ишимден горкдум. Худайың шу ерде боланына ве мени сынланына шүбхе болуп билмез. Худайдан өзүми багышламагыны диләп, мен гатыдан дога эдип башладым.

Ягыш ювашжадан динди. Мен өзүмиң гизленип дуран еримден чыкдым-да, хэлки янып дуран агажың янына уградым. Горкы гаплап аланлыгы себәпли, мен сересаплык билен йөрәп бардым ве дуршуна янан агажы гөрдүм. Худая игенен ве хайбат атан вагтым, Ол шол ерде болан болмалы дийип, мен пикир этдим. Мен ене-де тәзеден хэлки янан агажа серетдим, йөне ондан сес-седа чыкмаярды. Шол вагт йылдырым ене-де чакды, мен болса горкунжымдан палчык ере йүзин йыкылдым ве:

— Ёк, ёк, Худайжан! Мениң гүнәми геч! – дийип айтдым.

Хәзир йылдырым чакып, өзүми өлдүрер дийип, мен пикир этдим. Йөне ол бейле болмады, мен болса, горкунжымдан титрәп башымы галдырдым. Ягыш динди. Мен еримден турдум ве оба тарап гитдим. Гидип баршыма, мен бирнәче гезек ызыма серетдим, йөне болуп гечйән адатдан дашары хич бир зады гөрмедим.

Энчеме вагтлап мен ене-де бидерек айланып йөрдүм, йөне ахырсоңы Рабваха гелдим. Мен адамлары намаза чагырян *азаны* эшитдим. Гүн гүнортан — *зухарың* вагты болупды, мен хем жемендәниң ичине гошулып гитдим. Мениң үст-башымың өрән хапалыгы себәпли, кәбир адамлар маңа гең галмак билен середйәрдилер. Намаздан өң тәрет кылынян ере барып, мен сандалымың ве эшиклеримиң иң эрбет хапаларыны зордан ювуп айырдым. Бу затлары эдип боланымдан соң, мен дазырдап метжиде гирдим ве намаз окап дуран адамларың арасына гошулып гитдим.

Намаз окап болуп еримден туранымда, бирден кимдир бири гахар билен гулагымдан чекди ве метжитден сүйрәп диен ялы чыкарды. Ол мени бир шарпык какды-да:

— Эгер-де шу ерде намаз окамак ислесең, онда илкибада гитде балагың йыртыгыны тик – дийди.

Ол мени метжидиң дашына итекләп гойберди. Деряның кенарында, ягышдан букулжак болуп сынанышанымда, аягым тыпып йыкылдым. Мүмкин, шонда бир зада илишип балагым йыртылыпдыр. Утанжымдан яңа гып-гызыл болуп, адамларың мениң балагымың йыртыгыны гөрмеклеринден горкуп, сересаплык билен өе бардым.

Мен өе баранымда, гапы япык экени. Өйүң гапысыны какмага мен хет эдип билмедим. Башыма дүшөн ачлык хэлки ирден дөкүлен түвүлери ми ве йитирилен пулларымы мениң ядыма дүшүрди. Мен ирден Сейит билен уршан ериме гайдып бардым. Ол ерде пуллар ёкды, йөне дөкүлен түвүлөр хениз хем бар экен. Мен деррев эйләме-бейләме серетдим: даш-төверегимде хич ким ёк экен. Овужымы долдуруп алдым-да, мен оны жүбүме салдым. Ене-де даш-төверегиме середип, түвиден азажык ийдим. Гум билен гарлышып гиден түвиниң тагамы кәнбир говы хем дәлди, йөне онда-да ачлыгым себәпли, ювашжадан мен оларың әхлисини ийдим.

Түвүни ийип боланымдан соң, Ахметлере барып гайтсам говы болар дийип, мен пикир этдим. Себәби дәп-дессур боюнча адамлар бир-бирини *Эйд* байрамчылыгы билен гутламалыдылар. Мен болса, оларың машгаласыны бу байрамчылык билен гутламандым. Ондан башга-да, ол ерде маңа иер ялы бир затлар хем-де йыртык балагымы тикер ялы иңне билен сапак берерлер дийип, мен умыт этдим.

Ахметлериң гапысында гулп асылгы дурды. Лапым кеч болуп, мен биразрак вагт гарашдым, йөне хич ким гелмеди. Вагты гечирмек үчин, мен чен билен хаял йөрәп уградым. Бирден-де хапа айырянлар болан месихилериң яшаян көчесине чыканыма гөз етирдим. Оларың жайлары ахмедилериң жайлары ялы берк керпичден дәл-де, саман керпичден салнан көнеже күлбежиклерди. Шу хапа йыгнаянлар иң пес индус кастасына дегишли адамлардылар ве көп йыллар мундан өң индуизм олара өз дурмуш ягдайларыны говуландырмак үчин хич хили мүмкинчилик галдырмадык вагты, олар месихи болупдылар. Бу адамларың көпүсиниң месихилик барадакы дүшүнжелери пес ялыды. Онда-да оларың арасында бүтин йүреги билен ынанян адамларың бардыгыны хас соңрак мен билдим. Иң бир чыкгынсыз ягдайлар болаймаса, ахмедилериң хич бири хем хич хачан олар билен гатнашык этмейәрдилер. Шонуң үчин бу ерде дуруп, оларың чагаларының шадыян ойнаян оюнларына сын эдйәндигим үчин, мен хем өзүми бир хили дуйдум.

Эдил ики йыл мундан өң болшы ялы, хәзир хем оларың айдым айдын вагтларындакы сазлашыклы сеслери мени өзүне чекди. Мен айдым

айдылян сес гелйән өйүң янына бардым ве гапының гинден ачык дураныны гөрдүм. Ол жайың ичинде эркек адамлардан, аял-гыз машгалалардан ве чагалардан ыбарат болан йигрими төверек адам полуң үстүнде отырдылар ве Иса пыгамбер хакында айдым айдярдылар. Бир адам оларың алнында отырды, онуң элинде маңа таныш болан Мукаддес Китабы барды – эдил шунуң ялы китабы мен Мухаммет Ысмайылың өйүнде гөрүпдим.

Оларың кәбирлери ызларына өврүлип серетдилер ве мени гөрдүлер. Олар йылгырышып, ичерик гирмәге маңа ышарат этдилер. Мен икиржеңленип дурдум, йөне ахырсоңы жайың ичине гирдим ве эркек адамлар билен бир хатарда халычаның үстүнде отурдым. Мени өзүмиң йыртык балагым бирахат эдйәрди. Шонуң үчин, мен шол йыртыклары хич ким гөрмез ялы отуржак болуп чалышярдым. Олар иң соңкы айдымы айдып болдулар хем-де дога эдип боланларындан соң даргашжак болуп ерлеринден галып башладылар. Мениң гапдалымда отуран адам маңа йылгырып серетди-де:

— Гутарды – дийди.

Мен хем гайтмак үчин еримден галдым, шол вагт аялларың бири мени гөркезип, элинде Мукаддес Китабы тутуп дуран адама пышырдап бир затлар айтды. Ол аял машгала бир затлар дийип жогап берди-де, мениң яныма гелди. Элини эгнимде гойдыда, ол менден:

— Оглум, сен ким? Сен ниреден гелдиң? – дийип сорады.

Мен оңа өзүмиң шу якында яшаян достумың өйүне гелендигими, йөне оларың өйүнде хич кимиң ёклугы себәпли, ёл билен йөрәп баряркам шу өйүң үстүнден гелендигими айтдым.

Адамларың бири рухы чопана бир кәсе чай гетирди. Ол мылакатлык билен мени чая чагырды. Мен онуң гапдалында *чарнайың*, йүпден бежерилен кетиң үстүнде отурдым хем-де бизиң арамызда гүррүндешлик башлады. Биразрак вагт геченден соң жайың ичинде диңе мен, рухы чопан хем-де шол өйүң эеси галды. Бейлеки адамларың әхлиси өйлерине гайтдылар.

— Женап, эдил сизиң элиңиздәки ялы Мукаддес Китабы мен ниреден тапып билеркәм? – дийип, мен чекинжеңлик билен гүррүңе башладым.

— Ол кын зат дәл: Йөне сениң атаң-энең ве ахмеди жемгыетиң оны окамага саңа ругсат бермес! – дийип, ол маңа айтды. Мен оңа:

— Хатда гизлинликде окамалы болса-да, мен оны окап чыкарын – дийип жогам бердим.

Муны эшидип, ол бир гапдалда, кетиң үстүнде ятан сумкадан улы болмадык китабы чыкарды-да:

— Ине, ал. Бу Тэзе Әхтдир. Шуны окап чык. Окап боланыңдан соң, мен саңа Мукаддес Китабы долулыгына берерин – дийди.

Мен өзүми хас багтлы дуюп, оңа миннетдарлык билидирдим-де, китабы алдым. Ол маңа тарап чайлы кәсәни сүйшүрди-де:

— Ал ич, болмаса чайың совап гидер, – дийди.

Мен өзүмиң илкинжи гезек башга жемгыетден болан адамлар билен нахарланмага болан мүмкинчилигим барада пикир эдип, сүйтли, сүйжүли чайдан овуртладым. Өз-өзүне хормат гойян мусулманың хич бири хем өзүңден пес гатлагың адамлары билен, онда-да месихилер билен нахарланмазды. Мен ачдым, мениң келләм агырырды. Өзүмиң шу ерде, Иса пыгамбериң Худайың Оглудыгына ынанян адамларың арасында отуранлыгым хакындакы гең пикирлериме гарамаздан, мениң үчин чайың тагамы хас якымлы ялы болуп гөрүңди. Өз келләмдәки пикирлере эерип, мен бирден:

— Женап, Худайың аялы ёклугы себәпли Онуң чагасының болмажагыны билсеңиз-де, сиз нәме үчин Исаны Худайың Оглудыгына ынанярсыңыз? – дийип, ондан сорадым. Ол адам йылгырды-да, мениң адымың нәмедигини сорады. Мен онуң берен сорагына гең галып:

— Масуд Ахмет Хан – дийип, жогап бердим.

— Боляр, Масуд, эгер-де мен саңа: «Оглум, сен бу ере барда, мениң үчин шу затлары эт» — дийсем, мениң саңа шу ерде оглум дийип йүзлененим билен мен нәме сениң атаң болуп билеринми? – дийип, ол менден сорады.

Мен оңа дүшүнип башламак билен башымы яйкадым.

— Иса билен хем, эдил шейле ягдай. Ол Худайың рухы Оглы, Худай болса – Онуң Атасы – дийип, ол гүррүңини довам этдирди.

Онуң гүррүң берши нетижесинде мениң үчин бу меселе хас дүшнүкли болды. Бу затлары дүшүндирип боландан соң, рухы чопан гайтмалыдыгыны хем-де өзүниң ене-де бир айдан гелжекдигини айтды. Биз онуң билен хошлашдык, мен болса, чуңнур пикире батып, Ахметлериң өйүне тарап уградым. Оларың өйүниң гапысындан хениз хем гулп асылгы дурды. Гаранкы дүшйәрди. Мен өзүмиң бүтин гөврәмде йити агырыны дуйярдым. Ене-де ягыш ягып башлады, мен өл-мыжжык болдум ве өрән үшедим. Көйнегимиң ашагында гизләп гоян Тәзе Әхтими элләп гөрдүм-де, биразрак гызынмак үчин, эллерим билен дызымы берк гужаклап, мен ашак отурдым. Тиз вагтдан, нәхили боланыны өзүм хем билмән, хушумы йитирдим.

Мен өйүмизде, өз дүшегимде хушума гелдим. Мениң ятан дүшегимиң гапдалында какам билен Ахмедиң какасы дурды. Мени өе онуң гетирен болмагы әхтимал. Шонуң үчин, какам чагасыны говы гөрьән кака хөкмүнде, элини мениң келләмден айырман, инди оңа өзүниң миннетдарлыгыны билдирйәрди. Ахмедиң какасы мениң элиме какып, гайдып ягыш ашагында гезмезлиги маслахат берди-де, чыкып гитди. Шол вагт горкудан яңа йүрегим дуран ялы болды! Мениң Тәзе Әхтим ниредекә? Көйнегимиң ашагында ол ёкды. Мениң эгнимдәки эшиклер гуруды. Кимдир бири мениң эшиклерими чалшанда, оны тапан болмалы. Мен сересаплык билен какамың йүзүне серетдим. Ол билйәрмикә? Ол мени ене-де урармыка? Шол вагт әжем эли чай кәсели хем-де мениң үчин ики таблетка аспири́н алып гирди. Бизде чай совукламаның ве келле агырының гаршысына иң говы дерман хасапланыляр.

Мен чайлы кәсәни элиме алдым ве шол вагт какамың гапдалында дуран столуң үстүнде рухы чопаның маңа шу гүн совгат берен Тәзе Әхтини гөрдүм. Какам мениң китаба середип дуранымы гөрдү ве оны элине алды. Мени гең галдыран зат, ол маңа китабы узатды-да:

— Масуд, эгер сен бу китабы йөне бир хекаят хөкмүнде окасаң, онда онуң зыяны ёк. Йөне эгер сен ол хакында көп пикир этсең хем-де өзүңе хер хили сораглары берсең, онда ол сениң аңыңы үйтгедер.

Худай саңа акыл-хуш ве билиме болан улы хөвес берипдир. Эгер-де саңа хайсыдыр бир көмек герек болса, яныма гел-де, мениң билен гүрлеш. Сениң ене-де бир йыл окувың галды. Шондан соң, шу ерде, Рабвахдакы, ахмедилериң Миссионерлик коллежине гирип, миссионер болуп билерсиң дийип пикир эдйэрин. Сен бу затлары мекдеби гутаранлыгың барадакы аттестаты аланыңдан соң эдип билерсиң – дийди.

Бу айдылан затлар диңе гахарланан вагты мениң билен гүрлешйән какам үчин хас узын гүррүңди, бу-да, хениз айдылмалы затларың әхлиси дәлди. Ол:

— Оглум, коллежде окан вагтың, сен ислендик таглыматы өвренип билерсиң. Сен бизиң, ахмедилериң нәмә ынанындыгымызы хем-де ыслам динини вагыз эдйән адамларың нәме затлары айдяндыкларыны билерсиң. Сен бизи бутпаразлар дийип атландырянларың-да, месихилериң-де таглыматларына хас чуң аралашып билерсиң. Сен хер хили дини таглыматларың Худай хакында айдяң затларыны-да билип билерсиң. Сен инди чага дәл, сениң гөвнүңе дегеним үчин багышла. Хава, хакыкатдан-да, сениң хемише ылым билен гызыкляндыгың маңа яранокды. Сениң билим алмагың үчин төлемәге мениң пулум етенокды – дийип, ол гүррүңини довам этдирди. Ол еринден турды-да, улудан демини алып:

— Мениң бирнәче гезек өйленмегимиң маңа багт гетирмәнлиги хакыкат. Эдил биринжи аялым ве ондан болан чагаларымың мени ташлап гидишлери ялы, сен хем мени ташлап гидермикәң дийип горкдум. Эгер-де шейле болан болса, мен оны чекип-чыдап билмездим. Гүнәниң сенде дәл-де, сениң билен уршан чагалардадыгыны хем мен билйэрин. Йөне, мен нәме эдип билжекдим? – дийип, ол ене-де гүррүңини довам этдирди.

Гең галмакдан яңа, мен гүрләп хем билмедим. Мен какамың агзыңдан өң эшидип гөрмедик затларымы эшидйәрдим! Алжырамакдан яңа, мен нәме жогап бержегими хем билмейәрдим, йөне шу ерде эжем еринден турды-да, гахарлы:

Ханы, лекция окамагыңы бес эт – дийип, какама тарап йигренч билен элини булады-да:

— Сениң өзүңе хем ятар вагт болды. Эгер-де оглуң билен ярашжак болсаң, өзүңиң сүйжи-сүйжи сөзлериңи индики гезегине гой – дийип, игенмегини довам этдирди.

Какамың йүзи гызарып, башга хич зат диймән чыкып гитди. Эжем хем онуң ызысүре чыкып гитди. Ондан соңра, узак вагтлап гоңшы отагдан маңа өңден таныш болан гахарлы сөзлөр эшидилип дурды.

Мен чен билен китабы ачдым-да, оны көп вагтлап окап отурдым, йөне якынлашып гелйән әдимлериң сесини эшидип, Тәзе Әхти деррев яссыгың ашагына дыкдым-да, уклап галан ялы болуп ятдым. Эжем мениң ятан отагыма гирди-де, онуң чырасыны сөндүрип чыкып гитди. Мен ука гитдим ве бүтин гиже рахат ятдым.

Эртеси гүни мен гич ояндым. Хачанда өзүмиң үстүнде ятан кетимиң гапдалында мениң ягдайымы сорамага гелен Ахмет билен әжесини гөренимде, мениң бегенжими бир гөрөн болсаңыз. Олары гөрүп, мен еримден туржак болдум, йөне, олар маңа ругсат бермедилер. Биз биразрак вагт гүрлешип отурдык. Маңа ичер ялы чай гетирмек үчин әжем даша чыканда, Ахмедин әжеси маңа йигрими рупия берди. Бу өрән көп пулды! Мен бу пуллары алмажак болдум, йөне ол деррев:

— Бу пуллары ал хем-де өзүңе китап сатын ал. Бу сениң үчин байрамчылык совгады. Әжең гөрмез ялы муны гизләп гой – дийди.

Мен чын йүрегимден оңа миннетдарлыгымы билдирдим-де, пуллары яссыгымың ашагында гизләп гойдум. Ахмеди мениң янымда галдырды-да, әжем билен гүрлешмек үчин ол даш чыкды.

Ахмет мениң ятан дүшегимиң бир гырасында отурды. Мен яссыгымың ашагына элими сокдум-да:

— Ине, мен саңа бир зат гөркезмекчи – дийдим. Мен оңа Тәзе Әхти узатдым. Ол китаба гөзүниң гытагы билен серетди-де, оны маңа ызына гайтарып берди.

— Нәме болды? Муны ока-да!

Ахмет башыны яйкады:

— Ёк, Масуд, мен оны окажак дэл. Мен энтек аклымдан азашамоқ, азашмак хем ислэмоқ. Сен нэме диййэрсиң, Ахмет! – дийип, мен йүзлендим.

— Мен бу китап хакында көп окадым, доганым ве какам бу китабың терс дүшүнже берйэндигини маңа субут этди. Бизи бутпаразлар дийип атландырян ыслам дини ялы, месихилик хем хакыкы дин дэлдир. Биз дэл-де, оларың өзлери бутпаразчылар. Месих-Маода (Мүрзе Гулам Ахмеде) ынанман, олар өзлери үчин хөкүм чыкардылар.

Мен оңа хайран галып середйәрдим: ол дуркуна башга Ахметди. Какасының ёлуны довам этдирмек ниети билен миссионерлик коллежинде окап башланындан бэри, ахмедилериң өңе сүрйән таглыматына терс гелйән идеяларың әхлисини ек йигренйәрди.

Ол ене-де бирнэче минутлап месихилигиң эсассызлыгыны гөркезйән «субутнамалары» гетирип гөркезди, йөне шу ерде оны эжеси чагырды – оларың өйлерине гайтмалы вагты болан экен. Агыр дуйгы билен мен оларың ызларындан середип галдым. Гөвнүме болмаса, Худай маңа бир затлар диен ялы болды. Ахмедиң бу затлар билен ылалашжакдыгына мениң ынамым ёкды. Хер нэме-де болса, мен бу узын бойлы, аграс оглана, өз яшлык дөврүмиң достуна өвренишипдим, үстесине-де, онуң какасы билен эжесиниң мени говы гөрйэндиклерини мен билйәрдим.

Шол гиже мен узак вагтлап уклап билмән, эйлэме-бейлэме өврүлип ятдым. Гөвнүме болмаса, келлэмдэки пикирлерден баш алып чыкжак болуп эдйән сынанышыкларымың әхлисини гараңкылык пужа чыкарян ялыды. Мен өз үстүме өрән агыр йүкүң инип гелйэндигини дуйярдым. Мениң бейнимде ене-де эжемиң какамың үстүне ягдырян игенчли геплери яңланып башлады. Ол:

— Эй, Худайжан, мениң бар өмрүм күл болды. Месихилериң гүррүңини диңлемек үчин гатнаян самсык оглумың дердинден, бу шәхерде менде ат-абрай галмады. Мениң оглум! Инди ол бутпараз, *капыр* (динден чыкан) болар. Ол бизе, хакыката гаршы гидйән адамларың өйлерине баряр. Мениң оглум! Инди ол шол самсык

вагызчыларың бири я-да сениң ялы болар! – дийип, санавачлы аглаярды.

Ука гитжек болуп, мен йигрими гезек дагы эйләме-бейләме дөндүм, йөне укы менден гачярды. Мен ахмедилерден араны үзүп билермикәм? Эгер-де шейле болса, онда соңунда нәме боларка дийип, мен өз-өзүме сораг берйәрдим. Аслында, мен оларың бири. Мен динлериң хайсысыны сайлап алмалы? Хайсы таглыматдан угур алмалы? Гөвнүме болмаса, мениң калбымда „ыслам“ дийип пышырдаян сес гелйән ялыды!

Ыслам? Йөне хайсы ысламы? Сүннүлериң ысламынымы? Шайыларың ысламынымы? Себәби ысламда сегсенден говрак топар бар. Эдил битеви дивар ялы, ене-де гараңкылык.

Месихилик хакында айдылян затлар догрумыка? Оларың үч худая ынанындыгы чынмыка? Хер бир диндар адамың диңе бир Худайың, хакыкы Худайың – оңат ве мәхирли Алланың бардыгыны ве Мухаммедин... хакыкатдан, бу догрумыка? Хакыкатдан-да, ол Худайың пыгамберимикә? Мен чыкгынсызлыктан яңа инңилдәп башладым. Өңкүден-де агыр йүк күкрегимден басып мынжырадып барян ялыды. Мениң акыл-хушум гарым-гатымды. Гөвнүме болмаса, кәбир эрбет адамлар, я-да адатдан дашары гүйчлер, я-да рухлар мениң даш-төверегимде гүлйән, мени эллери билен тутян я-да урян ялыды. Горкудан ве йигренчли затлардан яңа мен дерләп мыжжык болдум.

Бирденкә, Хош Хабардан жын-арвахлары ковушлары барада оканым, мениң ядыма дүшди. Мен гыгыржак болуп сынанышдым, йөне оларың масгаралайжы гаты гүлкүлери ене-де мениң ятан отагымың ичини долдурды. Шу эрбет арвах-жынларың өзүми дишлежек боляндыкларыны, мен дуйярдым. Мениң бүтин гөврәм болса, ысмаян ялыды. Ахыр соңы мен:

— Эй, элем-жаханы Ярадан, маңа көмек эт, мени халас эт. Эй, хакыкы Худай, маңа көмек эт! – дийип гыгырдым.

Чага эндиги боюнча, мен деррев Гурхандан ызлы-ызына үч сүрэни окап чыкдым. Соң ене-де тәзеден гатыдан Худайы чагырдым, арвах-жынлары ковян Иса хакында пикир этдим. Шондан соң деррев

үстүмден агыр йүк айрылды хем-де ятан отагымың ичини рахатлык ве асудалык гаплап алды. Әхли горкы-үркини ятдан чыкарып, сув ичмек үчин дашары хем чыкдым. Соң болса, мен энтек хем Иса хакында пикир эдип, дүшегиме гечип ятдым. Өзүмде хем-де даш-төверегимде парохатлыгы ве ховпсузлыгы дуоуп, тиз вагтдан мен ука гитдим.

Хакыката тарап ымтыларың

Сапаклар үчин вагтымы мен өңкүден хем көп сарп эдйәрдим. Догрусыны айтсам, бу затларың максады, ахмеди мугаллымларың жогап берип билмежек сорагларыны тапмакды. Мен ысламы месихилик билен деңешдирйәрдим ве пыгамбериң дурмушыны өвренйәрдим. Хатда мекдепде-де, өзүмиң көпсанлы сорагларым билен, ёлдашларымың йүреклерине дүшйәрдим, мениң шу затлар билен мешгул болмадык вагтымы тапмак кын диен ялыды. Хакыкаты гөзлемек үчин, Худайың маңа шу улы хөвеси берендигини, инди мен билйәрин, йөне шол вагтлар мен оңа дүшүнмәндириң. Мен диңе өзүмиң окамалыдыгымы билйәрдим, билимимиң артмагы билен болса, мениң йүрегимде хакыкаты билмек хөвеси өсйәрди.

Мениң хакыкаты тапмак боюнча алып барян гөзлегимде мен үч саны пәсгел берйән зада габат гелдим. Олар ахмедилер, ортодоксал мусулманлар хем-де месихилерди. Биринжиси – ахмедичилериң, какамың угур алян кадианылар партиясының доктринасы. Оларың эсасы таглыматы Мирза Гулам Ахмединң Месих ве Махди боландыгындан, ягны вада эдилен адам боландыгындан ыбаратды. Бу болса, бизи бутпаразлар дийип атландырян ортодоксал мусулманларың угур алян таглыматына гаршы гелйәрди. Месихилер меселесинде болса оларың пикир эдиши мениңкиден шейле бир тапавутланярды, ве мениң олар билен болан гатнашык тежрибәм хас азды. Мен диңе бир зады билйәрдим, бизиң арамыздакы аратапавут нәхили улы болса-да, нәхилидир бирхили ягдай билен олар мени гызыкландырярдылар.

Хайсыдыр бир кынчылык габат геленде, илкибада мен шол үч топарың хер бириниң оңа айратынлыкда нәхили середйәндигини аныклажак болуп чалышярдым. 1967-нжи йылда мен *Итфал ул Ахмедийа* (Ахмедилериң чагалары) гурамасының агзасыдым, тиз вагтдан мен *Кудам ул Ахмедийа* (Ахмедилериң хызматкәрлери) ады билен мешхур болан яшлар гурамасының агзасы боларын дийлип чак

эдйәрдим. Шол гурамаларың хич бириниң хем мениңки ялы ылмы гөзлеглери асла макулламаяндыкларыны мен билйәрдим. Шол вагтың өзүнде-де, мениң берйән сорагларымың әхлисинде хем диңе эрбетлиги гөрйән, метжитдәки улы яшдакы адамлар гахарымы гетирйәрдилер! Гөвнүме болмаса, эгер-де оларың ынамы хас берк эсасландырылан болса, онда олар бу сорагларың әхлисини мениң билен ара алып маслахатлашмага шат болмалы ялыды. Терсине, олар болса, диңе гахарланярдылар, хатда мениң какама хем арз эдйәрдилер. Адат болшы ялы, онда дөрөйән гахар-газап, онуң муңа жогабы болярды.

1967-нжи йылың март айында мен мекдепде иң соңқы экзаменими табшырдым, какам мени Рабвахдакы Миссионерчилик коллежине окува гирмек карарына чалтрак гелмегими гыссаярды. Шейле карара гелмегим, оңа улы шатлык гетиржекдигини мен билйәрдим, йөне гыссаг аралыкда бейле карара гелмеги ислемайәрдим. Мениң келләмде башга бир пикир барды – мен ахмедилериң алып барян ишлери билен багланышыклы болмадык, бейлеки угурлар боюнча хүнәр эдинмекде талыплары тайярляян, башга коллеже гирмек үчин сынанышып гөрмек ислейәрдим. Мениң бу пикирими биленде, какамың жаны янды. Бир гезек агшам ол маңа:

— Масуд, сен нәме үчин шол коллеже окува гирмәге бейле ымтылярсың? Бу пикириң маңа ярамаядыгыны сен билйәрсиң ахырын – дийди.

Мен оңа болшы ялы жогап бердим, эмма мениң пикиримче, шол вагт мениң йүрегимде бирнеме улумсылык хем барды. Мен оңа:

— Кака мен дурмушымда өз ёлум билен гидесим гелйәр. Мен шу өйде догулдым, йөне бу ягдай дилсиз-агызсыз ялы болуп, сениң ызыңа эйгермелидигими аңлатмаяр ахырын. Белки, маңа өз дурмушым үчин хас говрак ёл тапмак башардар. Маңа көре-көр ынам герек дәл. Мен ысламың агажындан өсүп чыкан, шол тәзе хасыл берижи ахмедилериң шахасының, соңундан икә – бизиң кадианылар партиямыза хем-де лахор партиясына нәме үчин бөлүнөндигини билмек ислейәрин. Мениң өзүм мусулманларың нәхили дережеде хақыкатчыдыгыны аныкласым гелйәр. Ондан башга-да, мен месихилериң китапларының

нәме затлар хакында гүррүң берйәндиклерини билмек ислейәрин – дийдим.

Гахардан яңа какамьң йүзи гызарып, бойнундакы ган дамарлары чишди. Ол:

— Масуд, бес эт дийән мен саңа! Өң саңа гөдек середенлигим үчин мен ахмыр чекйәрдим, шонун үчин шу гүне ченли сениң чыкарян хер-хили хокгаларыңы чекип гелдим. Мен саңа, сениң мынасып болмадык аталык сөйгүми бердим. Мен саңа, сениң барлаг дийип атландырып, алып баран ишлеринде көмек этдим. Мен адамларың сен хакында айдян затларының әхлисини хем эшитдим, йөне онда-да, сениң дынгысыз сорагларыңа жогап бермәге чалышдым. Мен сениң үчин өзүмизиң бейик мугаллымларымызы диңлемәге мүмкинчилик дөрөтдим – дийип гыгырды. Ол эли билен дуран шкафы урды-да:

— Бу затлары этмек мениң үчин кын болан болса хем, шу вагт бу шкафың ичи саңа сатын алып берен китапларымдан долы. Мен хемише хакыкат үстүн чыкар хем-де ахырсоңы сен өзүңиң самсык пикирлеринден йүз өвүрерсиң дийип умыт эдйәрдим. Хатда шу вагт хем, хачан-да болса, бир гүн сениң хакыкаты тапжакдыгыңа мен ынанярын. Шонда сен: «Бизиң хакыкатымызы мен дүнйәниң аңры күнжүне етирерин» дийип, Хезрети Месих-Маодың (Мүрзе Гулам Ахмедияң) айдан ылхам билен берлен сөзлерини улы ынам билен гайталарсың. Мен бизиң ат-абрайымыз галар, пул етмезчилик ягдайымыз говуланып, багтлы гүнлер хем башланар дийип пикир эдипдим. Бу гүн болса, өзүмиң саңа бидерек ере умыт багландыгымы гөйәрин. Мениң арзув-ислеглерим сени гызыкландырмаяр. Сен диңе өз бәхбидиң үчин яшамак хем-де бизиң ат-абрайымыза шек етирмек ислейәрсин. Белки-де, сен мениң рехимсиз кака болуп билжекдигими ядыңдан чыкарансың! Эгер-де сен шу бидерек затлардан эл чекмесен, онда мен сени ериң йүзүнде болмадык ялы эдерин.

Ол маңа өзүниң янып дуран гахарлы гөзлери билен серетди-де, сесини чыкарман отурды. Соң ол ене-де:

— Өзүмизиң мусулмандыгымыз себәпли, хакыкаты болшы ялы кабул этмек үчин, мен саңа ене-де бир гезек мүмкинчилик берйәрин.

Болмадык ягдайында, сениң үстүңе Худайың гаргышы инер! – дийди.

Шу сөзлери айтды-да, ол отагдан чыкып гитди. Мен долы рухдан дүшүп, ысгынсыз ягдайда кетиң үстүңде отурдым. Мен отагың ичине гөз айлап чыктым, китапларымы гөрдүм-де, өз-өзүме: «Масуд, саңа нәме боляр? Башына дүшен күлпетлер, эрбет рехимсиз сөзлөр, бу затларың барысыны ташла хем-де дурмушың өз акымы билен яша. Бу затларың эхлисини гой-да, какаңың айданы билен болубер. Паракхатлыкда яша» дийип айтдым. Шунуң ялы көшешдирижи пикир мениң келлэмде пейда болды, йөне: «Ёк, бу догры дәл! Мунуң догры дәлдигини сениң өзүң хем билйәрсиң! Масуд, сен хакыкаты тап, онуң ягтылыгында яша» диен башга бир пикир-де, мениң калбымда яңланярды. Мен ахмедилериң таглыматы боюнча экзамен табшыранымда, язан ишимиң соңунда: «Мен бу затлары яздым, йөне өзүм олара ынанмаярын» дийип язан сөзлерими ятладым.

Менде ене-де: «Сен ахмедилериң таглыматының нәдогрудыгыны субут эдениңде-де, нәме газанып билерсиң? Ондан соң нирә гидерсиң? Дәп-дессурдакы мусулманчылыгамы? Йөне ол хем бир гиден топарлара бөлнен ахырын...» диен пикирлер дөреди.

Мен рухдан дүшүп, гаты сувсадым. Мен ашхана бардым-да, улы бир стакан сувы ичип, өйден чыктым. Гиже Ай айдыңды хем-де шәхериң гөрнүши шол хемишекиси ялы рахат хем танышды. Өвүсйән арасса шемал мениң келлэмдәки эрбет пикирлериң торуны сырып айыран ялы болды. Мен адамы халыс эдйән гайда-гаймалашыкдан дашда болмак үчин, шәхериң четине гитдим. Ол ерде мен улы дашың үстүңде отурдым-да, асмандакы Айы сынлап башладым. Мениң йүрегим даш-төверекдәки затларың эхлисини дөреден Ярадыжа шатлыкдан долды. Ол ерде, Рабвахда менде бар болан эхли аладалар билен деңешдирениңде, асмандакы Ай ве йылдызлар шейле бир арасса гөрүнйәрдилер.

Мен эхли затларың Худая айтмак үчин, өзүмде ислегиң дөрәндигини дуйдум.

Мениң йүрегим: «Өзүңде бар болан эхли кынчылыклары Оңа айт. Ол бейик Ярадыжыдыр. Ол саңа Өзүниң ылхамыны сачар. Ол сенде бар

болан кынчылыкларың эхлисини чөзүп бийән бейик Худайдыр. Ол муны эдип билер, себәби сен Оны танамага чалышарсың» дийип айдын ялыды. Шу затлар хакында пикир эдип отуранымда, мениң гөзлериме яш айланды. Мен йылдызлар парлашып дуран асмана тарап эллерими серип, чуңнур йүрегимден:

— Эй Худай, бейик Ярадыжы, мен Сени көмеге чагырарын. Маңа ягтылыга ве хакыката тарап ёлы гөркездеги, я-да гайдып хакыкаты билмек ислемез ялы мени үйтгетмеги Сенден хайыш эдйәрин! Эй Худайжан, Сен нәме үчин сес бермейәрсин? Мен Сен хакда эшитдим. Сен хакда окадым. Инди маңа Сениң сесиңи эшитмек герек. Маңа Сениң мени алып гитмегиң герек – дийип айтдым. Шундан башга мен хич зат айдып билмедим. Екеже өзүм Айың ягтысында отуран еримде, диңе агладым.

Мениң отуран ериме голайракда деря барды, ве хемише болшы ялы, ол мениң йүрегиме рахатлык ве асудалык берди. Мен ювашжадан еримден турдум-да, ызыма шәхере тарап йөрәп уградым. Шу ерде үйтгешик бир зат болуп гечди. Мен бирден өзүмиң еке дәлдигими анык дуйдум. Шол гиже кимдир бири мениң билен болды. Өзүмиң хакыкаты гөзлемек ишими довам этдирмек үчин, мен тәзе гүйч билен гайдып гелдим.

Бирнәче гүн геченден соң, какам мени ахмедилериң *«Алфуркан» (Хакыкат)* журналының нешир эдижисиниң янына алып барды. Онуң адына Маулана Абул-Атта дийәрдилер, ол бизиң шәхеримизде хормат гоюлян адамды. Саглык-аманлык сорашандан соң какам оңа:

— Мениң оглума говы маслахатлар берерсиңиз диен умыт билен, мен оны сизиң яныңыза гетирдим. Мүмкин, ол сизе гулак асар. Оңа акыллы-башлы ёлбашчы герек – дийди.

Биразрак вагт геченден соң, какам бизи еке галдырды. Ол молла, вагызчы болса маңа:

— Гөрйән велин, сен какаңың гахарыны гаты гетирипсиң өйдйән. Масуд, нәме болды? – дийди.

Онуң сесинде хақыкы гызыкланма дуйгусы яңланярды. Йөне ол шол өзүниң кагызлары билен башагайды. Шонуң үчин мен сесими чыкарман отурдым. Ол башыны галдырды-да, тэзеден ене-де:

— Сен шәхерде нәме затлар хақында гүррүң эдйәрсин? Ким саңа онуң ялы затлары айтмагы өвретди? Сен хениз он еди яшыңдакы огланжык ахырын. Сениң яшыңда болуп, шунуң ялы сораглары берйән оглана кәнбир душ гелип хем болмаяр. Мениң пикир эдишиме гөрә, бейлеки мусулманлар сениң башыңы айлан болмалы, шейле герек? Мен месихилер сениң башыңы айлаярлармыш, сен месихилиги өвренйәрмишиң дийип эшитдим. Масуд, ханы маңа айт, догрудан-да сен шол йигренжи «рухы чопанлардан» говы бир затлар өвренерин дийип пикир эдйәрсинми? Олар хапа йыгнаян адамларың өйүне диңе гарынларыны доюрмак үчин барярлар. Олар хатда нәме үчин өзлерини месихи дийип хасап эдйәндиклерини хем билмейәрлер. Диңе шол какаларының өзлериниң «месихилер» дийип атландырандыклары үчин болаймаса? – дийип, менден сорады.

Ол мениң бержек жогабыма гарашярды. Мен жогап бермек үчин пикирими бир ере жемлежек болуп сынанышярдым, йөне ол менден өңүртиледиде:

— Сен нәме сесиңи чыкармаярсың? Онда нәме, хачанда шол «гөзлег» дийип атландырып, алып барян ишинде шу адамлар сени өзлерине чекипдирлер хем-де олар йүзе чыкан дүшнүксизликлерин гүнәкәрлери дийип айданымда, мен догры айдянда – дийип айтды. Ол маңа өзүниң сынчы назары билен серетди.

Мен биразрак догумландым-да:

— Сахыб молла, бу бейле дәл. Китаплары окап, бу гөзлеглерин өхлисини мениң өзүм гечирдим. Мен улы яшдакы адамлардан маслахат сорадым, ине, гөршүңиз ялы, шу вагт болса сизиң яныңыза гелдим. Хич ким мениң яныма гелмейәр хем-де хич зат өвретмейәр, мен өзүм оларың янына гидйәрин – дийдим.

Мен өзүмиң берен жогабымдан гөвнүм хошды, йөне ол мениң гепими бөлди-де:

— Масуд, сен нәме затлары билмек ислейәрсин? Хакыкатдан-да, сен нәме ислейәрсин? – дийип сорады.

— Шу вагт бар болан хем-де эбедилик болжак дини тапмак ислейәрин – дийип, мен оңа догумлы жогап бердим. Ол:

— Элбетде, ол ыслам дини – дийип, гысгажа айтды.

— Мугаллым, йөне ыслам хем бирнәче секталара ве топарлара бөлүнөн ахырын. Ине, биз икимиз болса, ыслам алымларының мусулманлар дәл-де, бутпаразлар дийип атландырян топарына дегишли болярыс. Эгер-де олар кануны бизиң гаршымыза гөнүкдирмек башартса хем-де бизи мусулманлар дәл дийип хасап этселер, шонда нәхили болар? – дийип, мен ондан сорадым. Мен толгунярдым. Элбетде, бирнәче йыл геченден соң Пәкистанда эдил шунуң ялы ваканың болжакдыгыны, мен шол вагт билмейәрдим. Хич хили гахар-газапсыз ол маңа:

— Оглум, онуң зыяны ёк. Биз ахмедилерде, сениң гөзлейән шол хакыкатың бар. Биз саңа көмек эдерис. Йөне онуң үчин, бизиң янымыза сениң ынам билен гелмегиң гереkdir – дийип айтды.

Мен гүррүндешлиги довам этдирмек ислейәрдим, йөне дөрүшдирип дуран кагызларына тарап өврүлип, өзүниң дашкы гөрнүши билен, ол маңа гүррүниң гутарандыгыны мәлим этди. Хошлашанымызда, ол маңа месихилиге гаршы ики саны китабы ве өзүниң журналыны берди-де, янына ики гүнден соң гелмеги теклип этди.

Мен өзүмиң илкинжи гезек месихи вагызчысы билен душущан ерим болан, месихилериң кварталына вагтал-вагтал бармагымы довам этдирйәрдим. Эдил шол молла билен душущан гүнүмиң эртеси, менде шунуң ялы мүмкинчилик пейда болды. Болжак йыгнанышыга сабырсызлык билен гарашып, даражык хапа көче билен йөрәп, мен хапа йыгнаян адамларың өйлерине тарап барярдым. Рухы чопан маңа кәбир китаплары гетирип бермеги вада берипди. Мен билдирмән ховлының ичине аралашдым-да, эдил дога эдилмегиниң өң янында жая гирдим. Рухы чопан түйс йүрекден мен билен саламлашды. Шондан соң мен хем бейлеки месихилер билен бирликде вагыз-несихатлары диңләп башладым. Бу мылакатлы адам Месих болан Иса хакында

хеммелери сөййән Халасгәр ве Дост хөкмүнде гүррүң берип башлады. Эдил өңки гезеклердәки ялы, бу гезек хем, йыгнанышыгың рухы ве рухы чопандан чыкян мәхирли сөйги мени хайран галдырды. Онда кәнбир тежрибе ёкды, эмма ол Худайың Сөзүни чын йүрегинден вагыз эдйәрди. Бир гезек онуң маңа: «Оглум, мениң билимим онуң ялы көп дәл, йөне өзүмиң билиән хақыкатымы бейлекилер билен пайлашасым гелйәр» диен сөзлерини ядыма салдым.

Вагыз-несихат эдип боланындан соң, ол маңа ики саны китап берди. Шол китапларың бириниң ады «*Мүрзе Гулам Ахмет ве Кадианылар: наш эдилме*». Биз биразрак Хош Хабар хақында гүррүң этдик. Шондан соң мен ховлукмачлык билен өе гайтдым.

Мен бидерек ере вагтымы йитирмән, дерревиң өзүнде рухы чопаның берен китапларының икисини-де ызлы-ызына окадым. Мен олары бир отуранымда окап гутарыдым ве мен китап окамагымы гоян вагтым, вагт эййәм бир чене барыпды. Мен алжыраңны ягдая дүшүпдим. Соңкы вагтларда мениң келләмде дөрөйән, ахмедилигиң дүйбүни тутужыalara дегишли болан шүбхели пикирлериң әхлиси гитдигиче хақыката өврүлип барялды. Мен нәме пикир этжегими хем билмейәрдим.

Эдил өңүнден гүрлешишимиз ялы, ики гүнден соң, Маулана Абул-Аттаны гөрмек үчин, мен онуң эдарасына гитдим. Бу гезек онуң янында, дашындан гөрәймәге өрән ылымлы-билимли адама меңзеш болан, бир женап отырды. Ол ерде ондан башга ене-де кәбир адамлар барды. Саглык-аманлык сорашанымыздан соң мен:

— Женап, Мүрзе Гулам Ахмедин өзүни Худай дийип атландырандыгы ве Мухамметден хем бейикдирин диени чынмы? – дийип, гүррүңчилиге башладым. Муны эшидип *молла* алжырады.

— Сен нәме бидерек затлары самраярсың? – дийип, ол деррев гаршылык гөркезди.

Мен шунуң ялы ягдая өңүнден тайярдым, хем-де:

— Онуң «*Аина Камалат Ислам*» диен китабында өзүниң Худайдыгы хақында дүйш гөрендиги хем-де оңа ынанандыгы барада айдыляндыгы

яланмы нәме? Ол, бу гәги ве ери мен яратдым дийип айдяр! – дийип, жогап бердим.

Биразрак горкы билен мен, шол китапдан герекли ерлерини гөчүрип алан кагызымы алдым-да, оңа узатдым. Ол кагызда язылан затлара йүзлей гөз гездирип чыкды.

— Бир тарапдан-а, Месих-Маод өзи хакында эдил Худай хөкмүнде айдяр, бейлеки бир тарапдан болса – аял машгаладан доглуп, өзүни Худай дийип атландырянлар, зынахор адамлардан-да бетердир дийип, ол ачык-айдың айдяр (Ноор ул-Коран, 2-нжи бөлүми, 12-нжи сах.) – дийип, мен гүррүңими довам этдирдим.

Отуран яшулы адамларың икиси бири-бирине серетди. Оларың бири менден:

— Сен нәме, бу китаплары окадыңмы? – дийип сорады.

— Ёк – дийип, мен бойнума алдым.

— Онда сен бу затларың әхлисини ниреден билдиң? Саңа кимдир бири көмек этдими? – дийип, ол менден сорады.

Мениң яшымдакы бирнәче яш йигитлер шу ерде, эдарада, ахмедилер журналының топлумларыны даңмага көмек эдйәрдилер. Мениң берйән жогапларымы эшитжек болуп, олар өңе сүйшдилер. Мен алдажак болуп хем дурмадым-да, бу затлары өзүме рухы чопаның берен «Мүрзе Гулам Ахмет ве Кадианылар: паш эдилме» диен китабындан окандыгымы, олар айтдым.

— Сен нәме, шол месихилериң берен китабына-да ынанырсыңмы?

Отуран яшулуларың икинжиси болса гахарлы ягдайда:

— Яш йигит, эгер-де сен эдил шунуң ялы рухда довам этдирсең-ә, онда өз дурмушыңы бозарсың! Сен өз диниңи йитирерсиң, бүтин дүңйә болса, сенден йүз өвүрер – дийди.

Дуйдурышы үчин оңа өзүмиң миннетдарлыгымы билдирдим-де:

— Женап, мен берен сорагларыма жогап алмак ислейәрин, Молла Сахыб болса, маңа маслахат бермәге сөз берди, шонуң үчин мен хәзир шу ерде – дийдим. Шондан соң ол ики яшулы биразрак көшешди.

Маулана Абул-Атта ене-де чекелешикли гүррүндешлиге доланды:

— Масуд, бизе берен шу парчаларыңы, оларың өз контекстлеринде ене-де бир гезек окап чыксаң говы боларды. Мен саңа башга китаплары берейин, йөне ондан башга-да, Мүрзе Гуламың рухланма ве ылхам астында өзүни Худай дийип атландырандыгыны гөз өңүндө тутгун. Хакыкатдан болса, элбетде, ол Худай болмадыкдыр – дийди.

Ол икиржеңленйәрди, мен болса, яш йигитлериң ынамыны гачырмажак болуп, онуң оларың янында көп гүрлемежек боляндыгына дүшүндим. Ол маңа китаплары берди. Не нуры, не көмеги, не-де пейдалы маслахаты тапдым диен дуйгы ве агыр йүрек билен мен ол китаплары алдым. Яшулы адамларың менде бар болан хакыкы кынчылыклары чөзмәге чынлакай чемелешмек ислемейәндиклери үчин, өзүмде нәразылык дуйгусының гүйчленйәндигини дуйярдым. Хакыкаты гөзлемекде, оларың екежеси хем маңа көмек этмек ислемейәрди. Олар диңе бир зады: чагалыкдан маңа өвреден затларына, мениң көре-көрлүк билен ынанмагымы ислейәрлер. Китаплары алып, олар билен хошлашдым-да, мен өе гайтдым.

Мен *молланың* берен китапларыны окамага отурдым. Мен өйдәкилериң өзүмден нәразыдыкларыны дуйярдым, йөне какам хич зат диймейәрди. Мүмкин, эгер-де мен ахмедилериң китапларыны окасам, хакыкаты гөзлемек ишимден эл чекмәге бу маңа көмек эдер дийип, ол умыт эдендир. Бу умытсыз ишди, йөне мен эржелдим хем-де үч гүнүң довамында әхли китаплары окап чыкдым. Шондан соң, тә экзаменлери табшырмак үчин вагт гелип етйәнчә, ене-де бирнәче айың довамында мен олары өврендим. Какамың гаршылык гөркезйәнлигине гарамаздан, мен дүнъеви коллеже окува гирмеги йүрегиме дүвдүм. Хәзир болса, мен бу ерде соңкы окув йылымы тамамляярдым.

Экзаменлерими табшырып боланымдан соң бир гүн агшам, месихилериң янына гелйән рухы чопан достум билен душумак ниет билен, мен ёла дүшдүм. Ол башга бир обада яшаярды хем-де Худайың Сөзүни вагыз этмек үчин ве йыгнанышыгы алып бармак үчин вагтал-вагтал Рабваха гелйәрди. Шол гүн агшам мен оларың гарып күлбелеринде яшаян ери болан *бустә* баранымда, гох-галмагалы

эшитдим ве гахар-газаба мүнөн үйшмелени гөрдүм. Рухы чопан автобусдан дүшенде, бирнече ахмеди огланларың онуң үстүне чозандыкларыны ве оны енжип, ене-де автобуса мүндүрип, өз обасына гайдып гитмэге межбур эдендиклерини, шол ерде маңа айтдылар. Даш-төверегими алып дуран эркеклериниң ве аялларың эхлиси мениң гаршымады. Олар бу затларың эхлиси мениң месихилиге болан хөвесим себэпли болды, мениң ахмедилер гурамасыны масгара эдйэндигими гыгырышып айтдылар.

Шол гүнүң өзүнде мениң какамы гураманың агзаларының үстүнден гөзегчилик этмек билен мешгулланын, ресми болмадык *Амоор-и-Ама* гурамасына чагырдылар. Бу гурама хөкүмеде дегишли болмаса-да, онуң ахмедилериниң үстүнден хөкүм этмэге долы хукугы барды. Гураманың эхли агзалары болса, оңа өрэн чынлакай середйэрдилер. Ол ерде какам билен гысга гүррүң болупдыр. Олар оңа:

— Сизиң оглуңыз эхли ченден чыкяр. Өзүниң ахмедилериниң гаршысына гидйэн гөзлег ишини алып бармак билен ол өрэн гаты гитди. Биз инди мунуң ялы ягдая гечиримлилик эдип билмерис. Эгерде ол бу ишини гоймаса, өрэн агыр ягдайың үстүнден баржакдыгыны, сиз оңа айтмалысыңыз – дийипдирлер.

Какам гахар-газаба мүнүпдир. Шол гүн агшам ол маңа мениң «рухы чопан достумың» Рабваха, хапа йыгнаян адамларың өйүнде йыгнанышык гечирмек үчин, инди гайдып гелмежекдигини, ичигаралык билен айтды.

Мен оңа мунуң нэдогрыдыгыны айдып, гаршылыгымы билдиржек болуп сынанышдым, йөне какам гахарлы гүлди-де:

— Хер бир ынама дөнүклиги арадан айырмак үчин, бизиң элимиз етерлик дережеде узындыр – дийди.

Горкудан яна мениң иним тикенеклэп гитди, йөне онда-да батырлык билен жогап бердим:

— Кака, хатда мусулманлар хем бизи бутпаразлар дийип атландырырлар. Олар bize ынама дөнүклик эденлер дийип айдырлар. Биз өзүмизиң айратын метжитлеримизи гурярыс, бейлеки мусулманлар билен хич хили гатнашык этмейэрис. Бизе илкибашдан

берлен айдың аятлары Гурхандан ве Хадысдан алып, олары өз ислегимиз боюнча уланяндыгымыз гең зат дәлми нәме? Гурхан бизе Иса пыгамбер асмана гөтерилди дийип өвретсе, биз онуң Кашмирде өлендигини хем-де шу гүн-де онуң мазарыны гөрүп боляндыгыны субут этжек болуп сынанышырыс. Өң биз Мухаммедин иң соңқы пыгамбердигине ынанярдык, йөне бу гүн болса, *Хезрети Месих Маоды* (Мүрзе Гулам Ахмеди) Мухамметден хем ёкары тутярыс. Бир тарапдан, биз мусулманлара Гулам Ахмет – ол йүзлерче йыллап гарашылан Мәти, бейик сердар дийип вагыз эдйәрис. Шейтмек билен болса, олары өзүмизе чекмек ислейәрис. Башга бир тарапдан болса, биз месихилере Мүрзе Гулам Ахмет – Месихиң икинжи гезек доланып гелмеги дийип айдярыс. Биз хатда индуистлере-де, Мүрзе Ахмет – оларың гарашян Кришналары дийип айдярыс. Рухланма, ылхам, гөрнүшлер ве пыгамберликлер боюнча, өң бейлеки мусулманлар билен бизиң бирмеңзеш таглыматларымыз барды, йөне инди болса, хич хачан дүшүндирилип болмажак затлары дүшүндирмек үчин, бу затларың әхлиси барада бизиң өзүмизиң айратын дүшүнжәмиз бар! Кака бу затларың әхлиси нәмәни аңладяр? Мен бу затлара дүшүнип билемок, йөне дүшүнмек *ислейәрин*. Мен хакыкаты билмели!

Какамың йүзи керпич ялы гызарды, столуң үстүнде дуран китапларың әхлисини полуң үстүне зыңжак болуп, ол бөкүп, еринден турды. Китапларың арасында дуран Гурханы гөрүп, ол сакланды. Йөне, оңа дерек мени гарбап тутды-да:

— Сен, азгын махлук! Бу гүн мен сени дири галдырмарын! Мениң өзүм сени довзаха иберерин! – дийип гыгырып, бар гүйжи билен мениң келләми дивара уруп башлады.

Агырының хөтдесинден гелип, мен онуң элинден сыпдым-да, гапа тарап ылгадым. Мен көчә ылгап чыкдым, йөне какам ызымдан етди. Гачып етишмезимден өңүрти, ол мениң бокурдагымдан гарбап тутды ве бар гүйжи билен богуп башлады. Мен гыгыржак хем-де онуң элинден сыпжак болуп сынанышярдым, йөне ол мени берк тутуп гойберерли дәлди.

Мен гөзлеримиң ханасындан чыкып баряныны ве оларың өңүнде гызылымтыл ягтылыгың пейда болуп башланыны дуйдум. Мен гыз

жигим Жемиләниң гатыдан гыгыраныны эшитдим. Өхтимал, кәбир адамлар онуң гыкылыгыны эшидендирлер ве болуп гечйән затларың әхлисини гөрөндирлер. Олар мени гахар-газаба мүнөн какамың элинден халас этжек болуп топулдылар. Мен бойнумдакы демир гуршав ялы эллериң говшандыгыны дуйдум хем-де гүрлежек болуп сынанышдым, йөне мениң бокурдагымдан диңе гырык хыжжылдама чыкярды. Мениң сес перделериме вагтлайын зепер етипди.

Адамлар мени иң якында ерлешен метжиде элтдилер. Аякялаңач, совукдан ве толгунмакдан яңа титрәп, мен эйванда отырдым. Биразрак вагт геченден соң бизиң гурамамызың ёлбашчысы гелди-де, мени какам билен ярашмага ве шу алып барян ишлерими ташламага ырып башлады. Даш-төверегимде дуран адамлар хем шу затлары айдярдылар. Эгер-де шу болуп гечен затлар өзүмиң алып барян гөзлег ишим үчин маңа берлен жеза болян болса, онда ол гөзлегиң гереги-де ёк дийип, мен пикир этдим. Йөне бу барада олар хич зат айтмадым. Аслында мен кән зат айдып хем билмейәрдим. Бокурдагым гүйчли агыярды хем-де бирнәче вагтлап мен дүшнүкли эдип гүрләп билмедим.

Ахырсоңы мени өе элтдилер. Йөне, гөрүп дурсак, какам мени өе гойбермек ислемейәр экен. Онуң хениз хем маңа гахары гелйәрди ве диңе мен ондан өтүнч соранымдан ве өзүмиң гөзлег ишлерими гойжаклыгым барада сөз беренимден соң, ол гөвүнли-гөвүнсиз маңа өе гирмәге ругсат берди. Онуң гоян шертлерине дил йүзүнде разы болан болсам-да, мениң йүрегим бошды ве екесирейәрди. Мен өзүми, эдил маңа бири дөнүклик эден ялы дуйярдым.

Бирнәче гүнден соң, 1968-нжи йылың 25-нжи декабрында, месихилериң Исаның доглан гүнүни беллейән байрамчылыгыды. Шол гүн мен ене-де өзүмиң достум Ахмет билен душущдым. Ол диенини этдирип, мени өз өйлерине алып гитди. Шу гүн совгат алдыңмы дийип, менден сорап, ёлда баряркак ол маңа дегишйәрди. Шол гүн пәкистанлылар бизиң дөвлетимизиң дүйбүни тутужысы болан Мухаммет Алы Жиппаханың доглан гүнүни беллейәрдилер. Биз олар баранымызда, Ахмедин какасы өйлеринде экен. Йөне дуюшыма гөрә, мениң аракы эден этмишим онуң маңа болан өңки мәхирли гарайшына

тәсир эден ялы болуп гөрүнди. Ол деррев өтүнч сорады-да, чыкып гитди. Өйде диңе Ахмет икимиз галдык. Ахмедин эжеси Равалпинде, яңы чагасы болан гызының өйүне гидипди. Ахмет хем:

— Масуд, кечжаллыгыңы гойсана. Сениң шу алып барян ишинден хич хили говулыга гарашма. Сен диңе өз дурмушыңы бетбагт эдерсиң – дийип, маңа эдил бейлеки адамларың берйән маслахатларыны берип башлады. Мен оңа:

— Ахмет, мен кечжаллык эдемок. Мен өзүмде йүзе чыкан сораглара догры жогаплары алмак ислейәрин. Маңа ялан затлар дәл-де, хакыкат герек. Тә шол хакыкаты тапянчам, мен көшешмерин. Мен яшулы адамларың өзлериниң ялңышяндыкларыны билмеклерини ислейәрин! – дийип, жогап бердим.

Мениң текепбирлигим Ахмеде хас агыр дегди, ве илкинжи гезек ол мениң үстүме гыгырды:

— Масуд, ханы шуны бес этсене. Бе, сен нәме яшулулара болан хормат-сылагыңы дүйбүнден йитирәйдиңми? Хениз хем достум боланлыгыңа сагболсун айт, эгер-де шейле болмадык болса, мен сени енжердим!

Мен онуң гөвнүне дегендигиме гынандым. Шол себәпли хем:

— Ахмет, мени багышла! Биз бир-биримизиң гөвнүмизе дегмели дәлдирис. Бизиң достлугымызың хатырасына, хакыкаты тапмакда сен маңа көмек эт! – дийип, мен хайыш этдим.

Йөне Ахмет мениң эден хайышымы ерине етирмәге разы болмады. Ол менден:

— Бу затларың барысыны ташларын дийип, сен какаңа сөз бердиң ахырын, шейле дәлми нәме? – дийип сорады.

— Хава, догры. Йөне шейтмәге мени межбур этдилер ахырын. Мен она мейлитин ягдайда разы болмадым. Шонуң үчин, ол берлен сөз мениң ёлумы сакламаяр. Инди, мен гөзлегими гизлин алып барарын. Үстесине-де, сениң маңа көмек этмегиңи ислейәрин – дийип, мен оңа жогап бердим.

Ахмет бирхили горкан ялы болуп гөрүнди. Эгер-де өзүниң маңа көмөк эдйэндиги билинэйсе, нәме болжакдыгыны ол билйәрди.

— Масуд, мен саңа көмөк эдип билжек дәл. Мен сениң достуң, йөне дин мениң үчин достлукдан-да илеридир. Бизиң динимизе гаршы екеже сөз айтмага-да, мен саңа ругсат бермерин. Ондан башга-да, сениң айдян затларың әхлисини хениз субут этмек герек – дийип, ол маңа айтды.

Мен достумың горкаклыгына гынандым.

— Ханы, маңа галам билен кагыз бер! – дийип, мен ондан талап этдим. Ол маңа галам билен кагыз тапып берди. Мен жүбимден сорагларың санавыны чыкардым-да, кагызың йүзүнде: «Гулам Ахмет Месих Кашмирде өлен ве жайланан дийип өвредйәр» дийип яздым.

— Ахмет, инди болса, муңа серет: биз мусулманлар, өз пыгамберимизиң ялңышмажакдыгына ынанярыс. Йөне шу меселе боюнча Гулам Ахмедиң нәхили ялңышлыклары гойберйэндигине серет – дийип айтдым-да, галамы алып, шулары яздым:

1. «Хачың үстүндәки өлүмден гачып, Иса Кашмире гелди, ол ерде 80 йыл яшап, 120 яшында-да Шринагарда өлди. Йөне башга бир, хас өнрәк язылан «*Азала-Аухам*» диен китапда Гулам Ахмет, Иса Палестинада өлүпдир дийип чак эдйәр (сах. 473).

2. «*Таблай-Рисалет*» диен китабың 8-нжи томунда, Месих 125 яшында дийип гөркезйәр.

3. «*Тазкира Ал-Шахадатен*» диен китапда Меръемиң оглы Иса хача чүйлененден соң хем, 120 йыл яшапдыр дийип язылан».

Мен Ахмеде гүррүң бермегими довам этдим:

— Мүрзе Гулам Ахмет шу үч саны, дуршуна бир-бирине гапма-гаршы гелйән тассыкламалары языпдыр. Биз оларың хайсысына ынанмалы? Худай ялңышярмы я-да Гулам Ахмет? Йөне булардан-да хас гызыклырак зат бар, Ахмет. Иса Иерусалимде, Яхудада ве Самарияда бары-ёгы үч ярым йылың довамында вагыз-несихат эдипдир ве гудратлары гөркезипдир. Тарыхы китаплар шу затлар

хакындакы ятламалардан долы. Онуң өмүр ёлы ве хызматы хакындакы шаятлыктар шу гүне ченли хем сакланып гелипдир. Ол 80-ден 120 яшына ченли Кашмирде яшапдыр ве вагыз-несихат эдипдир дийлип тассыкланянылыгына гарамаздан, онуң бу ерде өзүниң шәгиртлериниң я-да ызына эерижилериниң болмандыгы сени гең галдырмаярмы? Гечирилен барлаглар Кашмирдәки Исаныңкы дийлип чак эдилйән мазарың, аслында онуңкы дәл-де, шазада Юз Азефиңкидигини субут эдйәр! Ахмет? Ол нәме, хача чүйлененден соң, хич хили вагыз-хесихат этмедими? Бу затларың барысы өрән гең!

Шондан соң, мен гүрлемән отурдым. Ахмет пикире гидип, маңа серетди-де:

— Масуд, мен бу затлар хакында китапларда нәме языландыгына середип гөрерин. Йөне бу ерде мениң онуң ялы китапларым ёк. Мен ол китаплары китапханадан алмалы – дийди.

Тә Ахмедиң какасы гайдып гелйәнчә, биз ене-де гүрлешип отурдык. Соң мен онуң билен хошлашдым-да, өе гайтдым. Ахмедиң өз сөзүнде тапылып, шол китаплары маңа гетирип бермәндигине, мен хениз хем гынанярын.

Мениң өз нукдайназарымы горамагым

1969-нжы йылың сентябрь айында өзүмиң нукдайназарым барада ачык-айдың айтмага мени межбур эден бир вака болуп гечди. Гечен дөвре хэзир сер салып, шол вагт бу затларың нәмелере элтжекдигини билмэндигиме, мен Худайдан мүң бир шүкүр эдйэрин. Ёгсам, мүмкин, мен бу затлары этмездим.

Әхли зат гүнүң довамындакы иң соңкы *иша* намазындан соң, Рабвахың метжидинде болуп гечди. Намаздан соң Мухаммет пыгамбериң өмрүне багышланан йыгнак башланды. Метжитде көп адам галды, мен хем ол ерде бир гырада отурдым. Йыгнанышанларың арасында өзлериниң беззатлык хэсиетлери билен белли болан бирнэче огланлар хем барды. Оларың эдере иш тапмаяндыклары үчин гелендиклерини мен билйэрдим. Мен оларың вагтал-вагтал өзүме середип, бир затлар хакында пышырдашяндыкларыны гөрдүм.

Йыгнагың ачык ягдайда гечирилйэндиги себэпли, яшлыгына-гаррылыгына серетмезден, хер хили адамлар орта чыкып чыкыш эдйэрдилер. Иң соңкы чыкыш эден, өң сүнни топарына дегишли болан, ысламың иң улы ики шахасының бириниң векили, соңундан болса, ахмедилер топарына гечен адамды. Дашындан середениңде, ол адамларда улы тэсир галдырарды. Оны адамлар билен танышдырдылар. Ол:

— Шу гүн биз бирнэче дүрли нукдайназардан, Мухаммедин яшап гечен өмүр-ёлуна середип гечдик. Инди болса мен, Төвратда, ягны Канунда ве Инжилде, ягны Хош Хабарда ол хакында нэме затлар айдыляндыгы барада дуруп гечесим гелйэр.

Мен улы гызыкланма билен биразрак дикелибрэк отурдым. Бу адамың айтжак болян затлары мениң үчин өрэн гызыклыды. Гечирен барлаглаарымың нетижесинде, мениң билшиме гөрэ, *Инжилде* Мухаммет хакында екеже сөз хем айдылмаярды!

Онуң элинде Мукаддес Китап барды. Ол Икинжи кануның 18-нжи бабыны ачды-да:

— Худай Хезрети Муса (Муса пыгамбере), онуң доганларының арасындан өзи ялы пыгамбери сайлажакдыгыны айтды. Шу ерде: «Доганларының арасындан, эдил сениң ялы бирини, мен оlara пыгамбер сайларын хем-де Өзүмиң сөзлерими Онуң агзына салып дуарын. Ол болса адамlara Мениң Оңа буйран затларымы айдып дуар» (Икинжи канун 18:18) дийип язылан – дийип, ол гүррүңе башлады. Соңундан ол:

— Бу бизиң пыгамберимиз Мухамметдир, гой, онуң ятан ери ягты болсун. Бу велилик хут ол хакында айдылар. Мухаммет – Ысмайылың несли, Ысмайыл болса – Ысхагың доганы – дийип, гөвниетижилик билен айтды.

Мен онуң айдяңларыны диңлейәрдим, йөне оңа ынанмаярдым, бу затларың барысы мениң үчин нәдогры ялыды.

— Муса хем, Мухаммет хем бутпаразларың арасында доглупдырлар. Соңундан оларың пыгамбердиклерине ынанан уругдашлары, илкибашда оlara хормат гоймандырлар ве ынанмандырлар. Оларың икиси хем, өзлериниң юртларындан гачыпдырлар ве көпхудайлыга гаршы гөрөшипдирлер. Икиси-де Худайың Кануныны бермек үчин бу дүңйә гелипдирлер – дийип, ол адам гүррүңини довам этдирди.

Ол Мукаддес Китабың сахыпаларыны дөрүшдирди-де, Тәзе Әхти ачды. Соңра-да:

— Хезрети Иса (Иса пыгамбер) хем Мухаммет хакында велилик билен айдыпдыр – дийип айтды. Ол Яхяның Хош Хабарының 14-нжи бабының 16-нжы аядыны ачды-да:

— «Мен-де Атама ялбарарын, Ол сизе, хемише сизиң билен болар ялы, башга бир Гөвүнлик Берижи, ягны Хакыкат Рухуны берер» – дийип, оны окады.

Мениң билшиме гөрә, месихилер бу сөзлери Мукаддес Руха дегишли хасап эдйәрлер, йөне бу адамың мысал гетирен дүшүндирмеси хем мусулманларың арасында гиңден яйрандыр. Соңра ол ене-де:

— Соңра, шу бабың 25-26-нжы аятларында: «Мен бу затлары сизе Өзүм яныңыздакам айдырын. Мениң адымдан Атаның ибержек Гөвүнлик Берижиси – Мукаддес Рух – сизе әхли зады өвредер, Мениң айдан әхли затларымы ядыңызга салар» – дийип, гүррүңини довам этдирди.

— Он бәшинжи бабың 26-нжы аядында Иса: «Атадан сизе иберилжек Гөвүнлик Берижим, ягны Атадан чыкан Хакыкат Рухы геленде, Мен хакда гүвәлик эдер» дийип айдыр. Ораторың Мукаддес Рухуң Мухамметдигини субут этжек болуп сынанышяндыгы, ачык-айдың гөрнүп дурды! Хас гүйчли делиллери гетирйәрин диен пикир билен, ол Яхяның Хош Хабарының 16-нжы бабындан бөлөклери окап башлады. *Инжиле* шейле нәдогры середйәндиги үчин, мениң өңкүден хем бетер гахарым гелип башлады! Хош Хабардан алнан бөлөклери өзлериниң бәхбитлери үчин уланмак билен, ахмедилериң выждансызлык әдйәндиклерини какама айданымда, онуң гахарының гелши мениң ядыма дүшүп гитди. Йөне мен гүррүңиң ызыны диңлемегим довам этдирдим.

— Доганлар, шу өңден гөрүжилик билен айдылан затларың әхлисиниң Мухаммет пыгамберде жемленендигини мениң сизе ятладасым гелйәр, гой, онуң женнетде жайы болсун! Мухаммет – бу әхли зады бизиң аңымыза етирен адамдыр. Исаның дурмуш ёлы ве өлүми, оны дурмуша чыкмадык гыз болан Меръемиң догурандыгы ве онуң гудратлары гөркезендиги барадакы бар хакыкатлары, Мухаммет бизе Гурханда ятладып гечйәр. Ол бизе месихилериң ве ехудыларың хакыкы орунлары хакында ятладып гечйәр, шейле хем, ол Адам атадан башлап, өз дөврүне ченли болан иң важып пыгамберликлериң әхлисини гетирип гөркезйәр. Догрудан-да, ол бизи хакыката гетирди хем-де бизе өзүмизиң шу вагткы угур алып яшаян оңат канунымызы берди – дийип, ол гүррүңини довам этдирди.

Эгер-де шундан соң сакланан болса, герегинден-де артык болжакды, йөне ол мунуң билен канагатланмады! Ол диңе бир Мухаммет хакында айдылан велиликлериң ерине етендиги хакында дәл-де, ахмедилер сектасының дүйбүни тутужы Мүрзе Гулам Ахмет барасында хем гүррүң эдип башлады.

— Месихиң икинжи гезек дүңйә гелмеги Мүрзе Гулам Ахмединң үсти билен амала ашды. Ол – *Махди-Маод*, бейик сердар ве *Месих-Маод*, вада эдилен Месих. Ол – әхли пыгамберлеринң дүйп эсасыдыр. Шейле хем, ол шу гүнлерде бизиң хеммәмизинң янымыза паракатлыгың ве ховпсузлыгың бакылык хабары билен гелди! – дийип, ол гүррүңини гутарды-да, ашак отурды.

Шу биртопар гең галдырыжы ялан-яшрык затлары диңләп, мен өзүмиң ган дамарларымың агыр урядыгыны дуйдум. «Бу нәхили болгусыз затлар!» – дийип, мен өз-өзүме айтдым. Соңундан болса, өзүмиң шу затларың болгусыздыгыны *билйәндигим* үчин, бирден мениң йүрегим шатлыкдан долан ялы болды. «Масуд, тур еринден. Өз билйән затларыңы айдара вагт гелип етди. Билйән затларыңы хеммелере айт, болмаса-да, инди сениң келләң ве йүрегинң муңа чыдамаз!» дийип, эдил ичимден маңа бири геплемәге итерги берйән ялы болуп дуйярдым! Гелйән сес хакыкы болуп эшидилйәрди, бирден-де мен, узак бир ерден, эдил укының арасында эшидилен ялы, йыгнагы алып барыжының:

— Ичиңизде ене-де чыкып гүрлежегиңиз бармы?– диен сесини эшитдим.

Ол муны эдил маңа айдян ялыды! Хачанда ол бу сөзлери айданда, отуран мәхелләниң арасында нәгилелик пейда болды. Эдил болгусыз бир зат айдандыгыны дуян ялы, онуң өзүниң хем йүзүниң реңки үйтгәп гитди. Йөне мен эййәм аяк үстүне галыпдым. Мен өзүми, шол ичимден маңа гүрле дийип «айдан» тирсегимден тутуп галдырып, мени аяк үстүнде гоян ялы дуйдум. Мен аркайын ягдайда ораторларың орта чыкып гүрлейән ерине гечдим. Гапдалындан гечип барярам, мен эдил яңы гүрләп болан вагызчының элиндәки Мукаддес Китабыны сорадым. Ол маңа оны улы хөвес билен берди.

Мен шу ере йыгнананларың әхлисиниң өзүме середйәндиклерини дуйярдым. Мениң биразрак гапдалымда йыгнагың башлыгы отырды. Отуран адамлара гөзүмиң асты билен бир середип чыкдымда, мен гүрлемәге башладым. Шол вагт хайсыдыр бир гудрат дийжек затларымың әхлисини мениң дилиме салан ялы болды, шол гүн мениң

үстүм билен айдылан затлары, мен хич хачан ядымдан чыкармарын. Мен гүрлемөгө башладым:

— Хорматлы адамлар! Хер гүн биз өзүмиңиң өң гөрмедик-билмедик затларымыза габат гелйәрис ве тәзе бир зады билйәрис. Мүмкин, бу гүн хем, сиз өзүңиз үчин тәзе бир зады эшидерсиңиз. Мусулманлар ве ахмедилер Мукаддес Китап ёйлан дийип хасап эдйән хем болсалар, биз эдил шу вагт бу женабың ондакы аятлардан мысаллары гетирип, онуң ёюлмандыгыны ве өзүниң оңа ынаняндыгыны тассыкляяндыгы хакындакы гүррүңини диңледик.

Мен гүрлемәми бес этдим-де, элимдәки Мукаддес Китаба серетдим. Өзүмиң айдян затларымың бу ере үйшен адамларың гөвүнлерине ярамажакдыгыны, мен билйәрдим. Оларың пикири боюнча, он секиз яшлы йигидиң мунуң ялы затлары көпчүлигиң ичинде айтмалы дәлдигини мен билйәрдим. Йөне, онда-да мен гүррүңими довам этдирдим:

— Эгер-де бу женабың айдышы боюнча, Икинжи кануның 18:18-нжи аядында айдылян затларың, эдил Мухаммет хакындадыгы чын болса, онда нәме үчин Месиҳиң дөврүнде яшап гечен адамлар бу пыгамберлигиң Исаның үсти билен амала ашандыгыны гөркездикәлер? Эгер-де шейле болса, онда бу затлары мен шу женапдан сорамагы. Яхяның Хош Хабарының 1:45-нжи аядында: «Филипус Натанаели тапып, оңа: „Биз Мусаның канунында, пыгамберлериң язгысында язылан Юсубың оглы насыралы Исаны тапдык“ дийди» дийип, ачык айдыляр. Исаның дөврүнде яшан адамлар, хачанда Онуң гөркезийән гудратларыны гөренлеринде: «Хакыкатдан-да, дүңйә гелжек пыгамбер Шудур» дийишдилер (Яхя 6:14). Ресулларың Ишлеринде хем, Стефанус билен Павлус Месиҳ хакында айтмак билен, эдил шол пыгамберлиге салгы берйәрлер. Исаның өзи хем өзи барада: «Сиз Муса иман эден болсадыңыз, Маңа-да иман эдердиңиз, чүнки ол Мен хакда язды» диййәр (Яхя 5:46).

Мениң гөзүм өзүми диңләп отуран адамларың душманчылыклы гарайышларына дүшди, йөне гүрлемөгө болан ички хөвесим ондан хас гүйчлүди. Шол себәпли хем мен довам этдим:

— Гелиң, инди болса, Муса билен Мухаммедин арасындакы чак эдилйән меңзешлиге середип гечелиң. Фактларың әхлиси барасында дәл-де, оларың диңе кәбири хакында бизе хабар бердилер. Мысал үчин, Мусаның дөврүнде Мүсүриң шасы еврейлериң чагаларыны өлдүрипдир. Йөне эдил шунуң ялы вака Мухаммедин дөврүнде болупдырмы? Ёк, болмандыр. Муса Худай билен гүрлешипдир, оңа Худай билен гүрлешйәнлере берилйән ат болан, *Калим ул Аллах* адыны берйәрлер (Сүре 19 аят 52, Сүре 4 аят 164). Доганлар, Гурханда, Мухаммет Худайдан гелен хабары баш перишде Жебрайылың үсти билен алыпдыр дийип айдыляр. Ондан башга-да, Муса пыгамбер гудратлары гөркезйәр, Мухаммет пыгамбер болса – гөркезмейәр. Мен хатда, Мухаммет гудратлары гөркезипдир дийип айдян адама, сен Гурханда ялан затлар айдыляр дийип айдярсың дийип айдардым! Чүнки Мухаммедин гудрат гөркезмәге укыбының боланлыгы хакында Гурханда екеже гезек хем ятланылып гечилмейәнлиги яланмы нәме?

Инди болса, эдил шу вагт бизе Мухаммедин – Исаның вада эден Мукаддес Рухдыгыны «гөркезен» Яхяның Хош Хабарына середип гечелиң. Бизиң китапларымызда Мүрзе Гулам Ахмедин өзүни Мукаддес Рух хөкмүнде гөркезйәнлиги хем чын ахырын. Ине, биз эййәм шу ерде гапма-гаршылыга габат гелйәрис. Эйсем-де, Яхяның 14:16-нжы аяды, хакыкатдан-да, нәмәни аңладярка? «Башга бир Гөвүнлик Берижи» диййәни кимкә?

Биринжиден, эгер-де шол аятда Худая гөни Ата хөкмүнде йүзленилйән болса, онда биз оны аслында нәдип кабул эдип билерис? Биз Худайы Ата хөкмүнде кабул эдйән таглымата гаршы ахырын?

Икинжиден, Исаның шу тассыкламасының нәхили хакыкы әхмиети бар? Шүбхесиз, ол өрән важып шахсыет, себәби хачанда *ол* Атасына ялбаранда, Ата онуң хайышына жогап эдип, Мукаддес Рухы берер. Биз мусулманлар, Мухаммет Исадан бейикдир дийип тассыкляарыс, йөне Мухаммет шунуң ялы дилег эдип билипми? Иса: «...Мен гитмесем, Гөвүнлик Берижи сизе гелмез, гитсем велин, Оны сизе иберерин» дийип, ачык айдяр. Бу сөзлери биз Яхяның Хош Хабарының 16:7-нжи аядындан тапып билерис.

Мен Хош Хабарың ене-де бирнәче сахыпасыны өвүрдим. Мукаддес Китабың хайсы ерлерини окамалыдыгыны, маңа Худайың Өзүниң гөркезйәндигине, мен долы ынанярдым! Соң ене-де:

— Соңра, Яхяның Хош Хабарының 14:16-нжы аядында Мукаддес Рух «хемише сизиң билен болар ялы» гелер дийип айдылар. Шу сөзлериң гөнүден-гөни манысының бардыгына я-да башгача айданыңда, Мукаддес Рухуң бизиң билен эбеди яшажақдыгына, хич хили шүбхе ёкдур. Бу Мухаммеде дегишли болуп билерми? Ол бу гүнәли дүнйәде 62 йыл яшады. Алтмыш ики йыл – бу эбедилек өмүр дийип, ичиңизден хайсы бириңиз айдып билерсиңиз? – дийип, мен довам эдйәрдим.

Метжитдәки адамлар середишйәрдилер. Оларың өзүм хакында нәме пикир эдйәндиклерини, мен билйәрдим. Мен оларың кәбирлериниң йүзлеринде өзүме болан йигренжи гөрсем, бейлекилери болса, отуран ерлеринде ынжалыксызланып, аладалы ягдайдадылар. Йөне оларың ичинден хич болманда екежеси, өзүмиң гүррүң берйән затларым хакында ойланып гөрер диен умыт билен, мен гүррүңими довам этдирдим:

— «...Ол Өз-Өзүнден айтмаз, нәме эшитсе, шоны аян эдер» дийип, Мукаддес Рух хакында айдылян, Яхяның 16-13-нжи аядына үнсүңизи чекмегиңизи мен сизден хайыш эдйәрин! Әхтимал, муны Мухаммеде дегишли эдип болар, чүнки хакыкатдан-да, ол гөкден алан затларыны айдыпдыр. Йөне онда: «Мени шөхратландылар, чүнки Ол Мениңкиден алып, сизе билдирер» дийип айдылян индики аяда нәхили гарамалы?

Доганлар, Рухуң Худайдан Мухаммеде Жебрайылың үсти билен гелендигине, Гурханда шаятлыктар берилйәр. Хәзирки вагтда ахмедилер Мукаддес Рухуң – Мухамметдигине ынанярлар, ягны «...Ол Өз-Өзүнден айтмаз... Мени шөхратландылар, чүнки Ол Мениңкиден алып, сизе билдирер» дийип, Иса ол хакында айдандыгына ынанярлар. Йөне эгер-де ол шейле болса, онда биз Худай – бу Месих дийилйән Иса я-да Месих – бу Худай дийип, хасап этмелидирис. Йөне бу бизиң үчин дүйбүнден болуп билмежек затдыр! Мусулман адамың келлесинде бейле пикирлер болуп билмез! Йөне Месих Худай дәл болса, онда Мукаддес Рух нәдип Мухаммет болуп билеркә? Эгер-де

биз Мукаддес Рухуң – Мухамметдиги билен ылалашян болсак, онда Гурханың Мухаммеде Месих тарапындан берлендигине ве Месихиң – Худайдыгына хем ынанмалы болярыс!

Мүмкин, сиз хениз хем өз пикириңизде галянсыңыз. Йөне, гелиң, Мукаддес Рух хакында Ресулларың Ишлеринде нәмелериң айдыляндыгына середип гечелиң. Месихиң шәгиртлериниң бири болан Петрус үч гезек Ондан йүз өвүрйәр, йөне, хачанда Мукаддес Рухуң гудраты бу адама иненде, онуң: «Эй ысрайыллылар, бу сөзлери диңләң! Насыралы Иса Өзи аркалы Худайың араңызда дөрөден гудратлары, мугжызалары ве аламатлары билен сизе Худай тарапындан тассыкланан бир адамды... бу адамы сиз канунсызларың эли билен тутдуңыз ве хача чүйләп өлдүрдиңиз... бүтин Ысрайыл өйи сизиң хача чүйлән бу Исаңызы Худайың хем Реб, хем-де Месих эденини әшгәр билсин» дийип, гиден бир мәхеллә йүзленмәге гайраты чатды (Ресулларың ишлери 2:22-23, 36).

Шунуң ялы жошгунлы сөзлери, өзүмиң шейле батырлык билен айданыма, мен хайран галдым. Өзүмиң яңыжа бу сөзлери окан китабымы элимде тутуп дуршума, мен Худайың маңа голдав берйән гудратлы гүйжүни ачык-айдың дуйярдым. Хава, шол гүн агшам метжитде Худай барды. Бир бада мен демими алман дурдум. Петрусың айдан сөзлеринден соң ене-де нәхили сөзлери айтмалыка? Иң сонундан: «Доганлар, нәме үчин биз хакыката элтмейән ялан таглымата ве жеделлере гулак асмагымызы довам этдирйәрис?» дийип айтмалыдыгымы, мен дуйдум.

Эгер-де шу затлары айданымдан соң сакланан болсам, онда әхли зат говулык билен гутарарды, мениң шоңа гөзүм етйәр, йөне мен гүрлемегим довам этдирдим. Мен өзүми бейик адам хөкмүнде дуйдум. Худай янымдалыгы үчин, мениң йүрегим гуванчдан долуды. Өзүмиң яшлыгым себәпли самсыклык әдип, шол шатлыга буйсанып, мен ховлукмачлык билен Гулам Ахметиң Месих боланлыгы хакындакы тассыклама барадакы гүррүңе гечдим. Мен:

— Биз нәхили хакыката ынанярыс? Мен бизиң ынамымызың дүйбүни тутужысы Мүрзе Гулам Ахметиң Месих хөкмүнде геленлиги барасындакы таглыматы эшитдим. Женаплар, эгер-де ол шейле болса,

онда Мукаддес Китапта гүррүң берилйән алааматларың нирә гүрүм-жүрүм боланлыгыны, мен сизден сорап билеринми? Хачанда Иса геленде, гөклер улы гүпүрди билен гечер, элементлер янып даргар дийип, Месихиң шәгиртлери өңүнден айдып гечйәрлер. Башга бир ерде болса: «Ол булутлар билен гелйәр, хер бир гөз Оны гөрер» дийлип язылан.

Мүрзе Гулам Ахмет хакында ериң йүзүндәки адамларың аз санлысы билйән болса герек. Эгер-де ахмедилериң таглыматына ынансаң, онда ол өзүниң өлүмине ченли месихилериң әхлисини мусулмана өвүрмелиди. Йөне бу шейле болуп гечдими?

Мен ене-де бир гезек сораярин: биз *нәхили* хакыката ынанмалы?... – дийип гүррүңими гутардым.

Мениң бүтин эндамым тикенекләп гитди. Йүрегимде горкы дуйгусы дөреди, ички сесим маңа: «Масуд, саклан! Ашак отур!» дийди.

Мениң аякларым сандыраярды. Йөне мен хениз хем, бир затлар айтжак болуп сынанышярдым. Эдил үмүриң арасындакы ялы, мен отуран адамларың арасына довул дүшендигини гөрдүм. Какам маңа тарап йөрәп гелйәрди. Бир юмрук уранда, ол мени аяк үстүнден йыкды. Адамларың әхлиси мениң үстүме топулдылар. Оларың хер бири мени юмругы я-да аягы билен уржак болуп чалышярды. Багтыма, мениң үстүме гараңкылык дүшди ве мен хушумы йитирдим.

Гачыш

7 Мен ерли кеселхананың палатасында өзүме гелдим. Мениң башым айланярды. Даш-төверегиме середенимде, мен бейлеки сыркав адамларың ятан кроватларыны гөрдүм ве өзүмиң умумы палатада ятандыгыма дүшүндим. Мен еримден галжак болуп сынанышдым, эмма гымылдап билмедим. Дашардан мен улы көчәниң херекетиниң гох-галмагалыны эшидйәрдим. Мен өзүми эдил тэзе доглан чага ялы ысгынсыз дуйярдым.

Эли шприцли шепагат уясы ичери гирди. Келам агыз сөз диймән, ол маңа дерманы санжып гитди, хем-де биразажык вагтдан мен эдил ховада гайып йөрен ялы болдум! Соңра мен ука гиден болмалы, себәби соңкы гезек гөзүми ачанымда, кроватымың гапдалында Ахмет дурды хем-де йүзүни чытып маңа середйәрди. Онуң билен ене ики оглан барды. Мен Ахмеде йылгырып серетжек болуп сынанышдым, эмма халымың говшаклыгы ве башымың айланянлыгы себәпли, оны эдип билмедим. Огланларың бири гатыдан гүлди-де:

— Ине гөрдүңми, гызмалык оны нәмелериң үстүнден элтди! Индики гезегинде бейле батыргай болмаз – дийди. Икинжиси болса башыны атды-да:

— Ол хакыкатдан хем бейик адам. Ики гүн гечди, ол болса дүшекден галып билмән ятса-да, хениз хем дири – дийди.

Оларың айданларындан, мен өзүмиң бу ерде үч гүн бәри ятанлыгымы билдим.

Ахмет үм билен олардан гитмеклерини хайыш этди. Олар гиденлеринден соң, Ахмет кроватың гапдалында дуран отургыжың үстүнде отурды-да:

— Масуд, сен нәме үчин өз гелжегиңи бетбагт ягдая салярсың? Сениң пайхассызлык билен эдйән херекетиң, диңе өзүңе дәл-де, саңа якын адамлара хем өз тәсирини етирер. Масуд, сен олар хакында пикир эдип гөр ахырын. Бу затларың соңуна чыкмак үчин, хениз хем

вагт бар. Өз нәдогры херекет эдендигиңи ве догры ёла дүшүп билжекдигиңи, сен бойнуңа алып билерсиң. Доган, сен мениң айдышым ялы эт, шонда әхли зат гүлала-гүллүк болар – дийди.

Хачанда онуң айдан сөзлерини эшидип хем-де маңа болан сөйгүсини гөренимде, мени тукаатлык басды. Ол маңа дүшегимде дикелип отурмага көмек этди. Гөзлериме яш айлап:

— Ахмет, сен хем мени яланчы хасапаярсыңмы? Нәме үчин сиз мени өз душманыңыз хасапаярсыңыз? Мен өзүмиң нәхили эрбет иш эдендигиме дүшүнип билемок! Бу затлары айтмагымы кимдир бириниң ичимден талап эдйәндигини мен дуйдум. Мен муны дуйярын ве мен гүрлемели – дийип, мен оңа йүзлендим.

Ахмет мени язгарян ялы эдип, йүзүни чытды-да:

— Масуд, сен *хакыкатдан* хем яланчы. Шол кимдир бири дийәниңиң тени ве ганы бардыр. Сен хем оны билйәрсиң! Кимдир бири саңа бу затларың барысыны айтмагы өвредипдир, шейле дәлми? – дийди.

Бу сөзлери айдянлығына гарамаздан, онуң мениң үчин хас гынанянлығыны мен билйәрдим. Онуң маңа ынанмаянлығы ве хас көп гам чекйәнлиги гөрнүп дурды. Мен ене-де она дүшүндиржек болуп сынанышдым:

— Ахмет, сен дүшүнйәрсиңми, мен хениз ол ерде метжитдекәм, өзүмиң ички сесиме гулак асяркам, хеммелер мени диңледи. Хич ким екеже агыз сөз хем айтмады. Сен оны билйәрсиң ахырын! Йөне хачанда өзүмиң ислән затларымы айдып угранымда болса, бар зат булашды дурубурди! Олар мени урдулар. Мен өзүмиң рахатлығымы, келләмдәки пикирлериме бар болан ынамымы йитирдим, Ахмет, ине шондан соң, олар мени уруп башладылар!

Мен умыт билен онуң йүзүне серетдим. Мен, бу гезек ол маңа дүшүнер дийип гарашдым. Эмма ол еринден бөкүп турды-да, гахарлы:

— Инди мен сениң хакыкатдан хем дәлирәндигиңи гөрйәрин. Доктор догры айдяр, сени хакыкатдан-да, дәлихана гойбермели – дийди.

Ол ызына өврүлди-де, мен билен хошлашман отагдан чыкып гитди. Онуң шейле ягдайда гиденине мен гынандым. Йөне онуң доктор хакында айдан гүррүңи мени хас ховсала салды. Белки-де, эйяэм олар мени аклындан азашан адам хөкмүндө бежерип башландырлар? Эдил шу вагт, ине, бир зат болуп гечэйжек ялы, менде агыр бир дуйгы барды. Өзүмиң гелжегим үчин горкянлыгым себэпли, мен ювашжадан агляардым, хатда дога эдерден хем хас толгунярдым.

Мениң дамарларымың уршуны барлап гөрмөк үчин, бирнөчө минутдан шепагат уясы ичери гирди. Бирден бириниң ичери гирип гелэймегинден хедер эдип, ол ызына өврүлип, гапа тарап середип гөрди-де:

— Өрән сересап болгун! Бу ерде берилйән затларың хич бирини хем ийме. Шу гүн гижө сагат үчдө хажатхана чык. Ол ерде сен өз эшиктериңи тапарсың. Олары гейде гач, бу ерде галма! – дийип, ювашжадан, дүшнүкли эдип айтды.

Ол чыкып гитди, мен болса, демими алмаян ялы болуп ятырдым. Шол вагтың өзүндө, Ахмедиң өзүмө диен затларының эхлисини мен ядымдан чыкардым. Шепагат уясы нәме затлар айтды? Инди маңа нәмелер боларка? Мен Худайың көмөк этмегини сорап, дога эдип, аладалы ятырдым. Шол гүн вагтың гечмеси өрән узага чекипди!

Бу гыз кимкә? Йөнекей бир шепагат уясымыка? Дүшөкдө ятышыма, онуң гең галдырыжы дуйдурышы хакында пикир этдим хем-де ол хакыкаты айдандыр диен нетижә гелдим. Шу пикирлерден яңа, мениң йүрегим гысылып барярды. Ол бу затлары ниреден билйәркә? Оны Худай гойберен болмалы. Маңа өңүндө дуйдурмак үчин, Ол Өзүниң «перишдесини» гойберендир!

Агшам маңа нахар гетирдилер. Мен ол нахара бирхили шүбхели серетдим. Мен өрән ачдым, йөне гулагымың янында: «Бу ерде берилйән затларың хич бирини хем ийме!» диен сөзлөр яңланып дурды. Мен ене-де нахара серетдим. Хакыкатдан-да, олар мени зәхерлемек карарына гелдилермикә? Динден чыканлары хайсы хем болса бир усул билен өлдүрйән ягдайларының боляндыгыны мен билйәрдим. Бе, хакыкатдан хем, мен бар зады йитирәйдиммикәм?

Аслында мен болса, өзүмиң *нәмә* ынаняндыгымы хем билмейәрдим. Мен гетирилен нахары билдирмән пластик пакете салдым-да, оны тумбочка дыкып гойдум. Муны шейденимден соң, мен дога эдип башладым. Мен ене-де ве ене-де Худайдан өзүми горамагыны сорадым. Мен ятдан, Гурхандан билйән сүрелерими окадым. Гечйән минутлар сагада дөнійәрди. Хачанда маңа серетмек үчин кимдир бири гапының янына геленде, мен уклап галан ялы болярдым.

Гиже түкениксиз ялы узага чекди. Нобатчы шепагат уясы ятан нэсагларың әхлисини гөрүп билер ялы, палатада гиже якылян чыра янып дурды. Гиже сагат үчлер төверегинде гапы ювашжадан ачылды ве кимдир бири чала эшидер ялы эдип, мени чагырды. Мен дүшекден чыкдым-да, йүрегимиң гатыдан урянлыгына серетмезден, аягымың ужунда хажатхана тарап уградым. Ол ерде мен өзүмиң шол гүн метжитде вагтым эгнимде болан эшиклерими тапдым ве олары эгниме гейдим.

Хажатханадан чыканымда, мен өзүмиң «перишдәми» гөрдүм. Ол ховлукмачлык билен маңа:

— Эгер-де сен багың иң четки бурчуна барсаң, онда хаятың үстүнден ашып гечип билерсиң. Горкма, ол бейик дәл. Ирден сагат 4.30-да автобус уграяр. Сен онуң билен Лиалпура ченли барып билерсиң. Ол ерден болса, башга бир автобусда Лахора барарсың. Сениң жүбинде баржак ериң адреси бардыр – ол ерде сен ховпсузлыкда боларсың. Ондан башга-да, мен биразажык пул хем гойдум. Ол ерде мениң эжем яшаяр. Ол саңа көмек эдер. Мен оңа хат яздым ве әхли зады дүшүндирдим. Баран бадыңа бу хаты оңа бер – дийди.

Мен гең галып, алжыраңны ягдая дүшүпдим. Бу затларың барысы чагалар үчин язылан китаплардакы башдан гечирмелери ядыма дүшүрйәрди. Нәме үчин бу гыз маңа көмек эдйәркә? Нәме үчин ол мениң аладамы эдйәркә? Оны мениң үчин Худайың гойберендигине, мен өңкүден хем бетер ынандым. Саканаклап, мен оңа өзүмиң миннетдарлыгымы билдирдим.

Ол мени гапа тарап итеклейәрди. Мен ондан:

— Сен муны нәме үчин эдйәрсиң? – дийип сорадым.

Ол деррев:

— Шу вагт гүрлешип дурара вагт ёк. Сениң жаның ховп астында. Шу гүн ирден, улы бир башлык гелип гитди. Мен болса, онуң доктора сени өлдүрмек gerek дийип айданыны эшитдим – дийип айтды.

Онуң гөзлериндәки яшлар ялдырап гөрүнйәрди. Шу ерде ол:

— Шейлелик билен, доганым, сен инди дири галарсың. Гой, Худай жан сени горап сакласын! – дийип, өрән гең зады айтды.

Мен оңа өзүмиң миннетдарлыгымы билдирйәнчәм, ол гөзден гайып болды. Мен гизлиник билен коридорың угры боюнча йөрәп уградым. Багтыма, хич ким мениң аяк сесими эшитмеди. Бага тарап чыкып, сересаплык билен отлук ерден гечдим. Кеселхананың гаравулы дервезәниң янында отургыжың үстүнде иркилип отырды. Арамызда агачлар барлыгы себәпли, ол мени гөрүп билмейәрди. Йөне, диварың йүзүнде ол мениң көлегәми гөрүп билжекди, шонуң үчин мен агачларың гапдалындан чалтрак гечип гитжек болуп сынанышдым, шол ерде хем бир топбак дерсиң үстүнден басдым. Онуң ысы өрән эрбет экен, йөне мен дурмадым. Мен гаравула тарап серетдим – ол хениз хем, эдил өңкүси ялы иркилип отырды. Мен диварың үстүне дырмашып чыкдым. Ашак бөкмекден горкуп, мен биразрак вагтлап сакланып дурдум. Йөне шу ерде бирден ит үйрүп башлады. Диварың үстүнде дуранымы гөрерлер дийип горкуп, мен ашак бөкдүм. Мен эдил диварың дүйбүнде, ёлуң гырасында үйшүп ятан хапаның үстүне гачдым. Шол хапаның ичиндәки айна дөвүклер мениң элими кесди, йөне онда-да мениңки угруна болды, себәби улы картон гутының үстүне йыкылмагым, өзүмиң өңден хем кир эшиклерими хапаламакдан мени халас этди. Мен бөкүп еримден турдум-да, иң якын аралыкдакы көлегели ере өзүми атдым. Инди мен ховп астында дәлдим.

Бирнәче минут геченден соң, мен еримден турдум-да, улы ёл билен Рабвахдан бәш мил узаклыкда ерлешйән Шиниота тарап ёла дүшдүм.

Мениң йөрәп барян ёлума Ай ягты сачмаярды. Бирнәче гезек гараңкылыгың арасындан *салвар камиз* униформа эшигиндәки, Пенжабың ховпсузлык гуллугының горагчыларының кешплерини гөрмек маңа башартды. Мен оларың эллериндәки *латислерини* –

дүзгүни бозанлары урмак үчин уланян таякларыны хем гөрдүм. Йөне оларың көпүси уклап ятырдылар. Мен ювашжадан оларың гапдалындан гечип, эшитдирмән әдимләп, тозанлы ёл билен, өзүмиң ёлумы довам этдирдим. Рабвахың дашыны гуршап алан дашлы байырлыклары гаранкылык өртүп дурды. Инди, хачанда болса бир вагт, өзүмиң бу ерлере гайдып гелжек-гелмежегими, мен билмейәрдим. Гүндизки якып барян ыссыдан соң, гижәниң салкын ховасы жаныңа якымлыды. Башга вагт болан болса, мен шунуң ялы гички гезеленчден леззет алардым – йөне бу гиже дәл.

Мен горкярдым. Эгер-де, гачып барян вагтым тутайсалар, онда гегүррүңсиз өзүми өлдүржекдиклерине, мениң гөзүм етип дурды. Шу хакында пикир эдип, мүмкин болдугындан Рабвахдан хас узаграга гитмеги исләп, мен алдыгындан ылгап башладым хем-де тә лүтүм чыкянча гачдым. Мен кеселханада биразрак ысгындан гачыпдым, шонуң үчин өзүмиң автобуса мүмәндигиме инди өкүнйәрдим. Йөне кеселханадакы шепагат уясының планлары хакында пикир этдигимче, автобуса мүнүп гайтмак өзүм үчин хәзирки ялы ховпсуз болмажакдыгы, маңа хас айдың болуп гөрнүп башлады. Шонуң үчин, эртир ирден Лахора гидйән отла мүнер ялы, мен Шиниота гитмеги йүрегиме дүвдүм. Гөвнүме болмаса, ичимдәки «кимдир бири» мениң эдйән херекетлериме ене-де ёл гөркезйән хем-де эдил шейле этмәге итерги берйән ялыды. Бу болса маңа, хатда шунуң ялы тозанлы ёлда хем, парахатлык ве асудалык дуйгусыны берйәрди.

Бир сагат говрак вагт геченден соң, ирден сәхер билен, мен демир ёл дуралгасына бардым. Мени дуралганың гапысының депесиндәки «Шиниот» дийип, асылгы дуран язгы гаршы алды. Кичижик жайың ичи эййәм ёлагчылардан долуды. Адамлар гызгын гантлы чай ичйәрдилер. Пәкистандакы демир ёл дуралгалары гижелерине хем ятмаяр диййәрлер, ол хакыкатдан хем догры. Мен узалып гиден нобатың иң сонунда дурдум хем-де ахырсоңы Лахора билет алдым. Гарашып дуран отла мүненимден бирнәче минут геченден соң, отлы узын гудок сесини берди, ве биз ювашжадан Лахора тарап уградык.

Отлының ичи хырын-дыкынды, адамлар хатда гечелгелерде хем дурдулар. Бу мениң үчин аматлыды – гыслышықда мен өзүми ховпсуз

дуйярдым. Бир-ики дуралга геченден соң, гыслышык биразрак говшашды, хем-де мен өзүме отурар ялы ер тапып билдим. Отлы саклананда, адамлар аякларыны язмак хем-де өзлерине эртирлик эдинер ялы бир затлар сатын алмак үчин дашары чыкярдылар. Келлелериниң үстүнде агыр себетлери ве доланылгы дүшеклери гөтерип, йүк чекижилер я-да кулилер адамларың арасындан улы гыкылык эдип гечйәрдилер. Нахарланмадыгыма эййәм энчеме сагат гечен-де болса, толгунянлыгым себәпли, мен өзүмиң ажыгандыгымы хем дуймаярдым. Йөне мен хем өзүме ичер ялы чай сатын алдым. Эдил ары балы ялы сүйжи, элиңи якып барян чай салкын сәхерде өрән леззетлиди. Гижеки горкулар инди хас ызда галыпды, йөне онда-да мен өзүми бирхили суссыпес ве еке дуйярдым. Аслында мен еке хем дәлдим.

Мен жүбимден кеселханада өзүме шепагат уясының берен хатыны чыкардым хем-де ондан: Нисбет көчеси, Лахор диен адреси окадым. Хат букжасының агзы елмешдирилен дәлди. Шонуң үчин, онуң ичинде өзүм хакында нәхили затларың языландыгыны хас билесим гелйәндиги себәпли, оны букжадан чыкардым-да окадым. Ол эжесине Рабвахда мениң үчин кәбир кынчылыкларың йүзе чыкандыгы себәпли, ол ерден гыссаглы гитмели боландыгым барада язярды. Мен хакында алада этмегини ве өзүниң эркек доганларының бириниң өйүне ибермегини, ол эжесинден хайыш эдйәрди. Ене-де хат язмага сөз берип, ол мени эжесиниң эсеванлыгына табшырярды.

Хаты тертип билен эпleshдирдим-де, оны букжасына салып гойдум. Хаты окап гөренимден соң, мениң бирхили йүрегим ынжалык тапан ялы болды. Мен Худайың өзүм барада алада эдйәндиги хакындакы ынамы дуйдум. Яган ягышдан соң гөм-гөк болуп дуран, отлының эпишгесиниң аңырсындан гечйән мейданлар, мениң ядыма асманы салярды. Мен Лахора барып етжегимизе сабырсызлык билен гарашярдым.

Бирнәче сагат геченден соң, отлы Лахорың баш вокзалына барып дурды. Вокзалың бейик болмадык узын жайының ичи адамлардан хырын-дыкын боланлыгы себәпли, мен зордан дашары чыкдым-да, бизиң юрдумызда адаты улаг хасаплянян *танганы*, атлы арабаны

хакына тутдум. Арабакеш менден нирэ алып бармалыдыгыны сорады. Элими жүбиме соканымдан, мениң йүрегим үзүлен ялы болуп гитди, себэби ол мәхирли гызың берен хатлы букжасы ве пуллары ёкды! Ёхтимал, шол вокзалдакы гыслышыкда кимдир бири оны мениң жүбимден огурлап аландыр. Ёзүмиң муңа бипервай гарандыгыма гаты гынандым, йёне инди гичди.

Мен тангавала, арабакеше пулумы огурландыкларыны айтдым. Гең галаймалы зат, бу арабакеш хем рехимли адам болуп чыкды. Ол мени Нисбет көчесине алып гитмэге разы болды. Багтыма, адресиң кэбир ерлери мениң ядымда галыпды. Арабакешиң этжек чыкдажысының белли бир бөлегиниң өвезини доллар ялы, мениң гитжек тарапыма башга угурдаш ёлагчы тапылмандан соң, ол атың жылавы билен оны еңилжекден урды ве биз ёла дүшдүк.

Ол мени Нисбет көчэ элтип дүшүрди. Эден ягшылыгы үчин, мен оңа өзүмиң чэксиз миннетдарлыгымы билдирдим. Мен ене-де өзүм хакында эдилйән аладаны дуйдум. Шол себэпли хем, пышырдап гысгажык миннетдарлык догасыны окадым.

Ёлдан өтйән-гечйәнлерден, өзүмиң гөзлейән аял машгаламың ниреде яшаяндыгы хакында сорамак, маңа өрән агыр дүшди. Эгер-де ол эркек адам болан болса, мен оны гечип барян адамларың ислендигинден сорардым. Аял машгаланы сорамак болса, Пэкистанда гелшиксиз хасапланярды. Йёне мен өзүме герек өйи тапмагың башга усулыны ойлап тапып хем билмедим.

Гөвнүме болмаса, оны хич ким танамаян ялы болуп гөрүнди. Мен нэме этжегими билмән дурдум. Биразрак йөрэнимден соң, мен Лаксми Чоук атлы шовхунлы чатрыга чыкдым. Даш-төверек хер дүрли фильмлери реклама эдйән, көп санлы щитлерден долуды. Пэкистан билен Хиндистан – дүнйэде кино өнүмлерине көп ислег билдирйән иң улы юртлар, бу ер болса, Лахорың киноиндустрия меркези хөкмүнде беллиди. Шэхер өзүниң киностудиялары билен мешхурды. Кино дүшмек максады билен, яшларың көпүси өйлеринден гизлин шу ере гачып гелйәрди. Бу ер кинотеатр билен ресторандан долуды. Сэхел болмаса, гыслышыкда мени гысып өлдүрипдилер, мен хем эйлэк-бейлэк өтүп-гечип дуран адамлары айланып гечмек үчин, тротуардан

көчә дүшдүм, шу ерде-де тас машының ашагына дүшүпдим. Мен ызыма, тротуара бөкдүм хем-де үстүндө чэйнек билен бирнәче кәсели подносы гөтерип гелйән огланың үстүне йыкылдым. Хачанда мен онуң билен чакнышанымда, ол бүдреди-де, элиндәки гөтерип гелйән подносыны ере гачырды. Кәселер бөлөк-бөлөк болуп, херси бир яна зыңылып гитди.

Горкудан яңа, мениң депе сачым үйшди. Яңкы яш йигит болса, маңа сөгйәрди ве дөвлән сервиз үчин бәш рупия талап эдйәрди. Екеже көпүк пулум ёклугы себәпли, мен дүйбүнден чыкгынсыз ягдая дүшүпдим. Шунуң ялы ягдайларда адат болшы ялы, бизиң төверегимизе деррев адамлар үйшүшип башладылар. Оларың кәбирлери болса, бизиң уршуп башларымыза гарашып дурдулар, йөне мениң хич уршасым гелмейәрди. Мен өрән утанярдым, себәби бу ерде мениң өзүм гүнәкәрдим. Мен ол оглана:

— Мениң пулум ёк. Эгер-де ынанмасаң, мениң жүбүлерими барлап хем билерсиң, йөне екеже теңде хем тапмарсың – дийдим.

Мениң ызымда дуран гарры адам болса:

— Бу гедайларың барысы шейле диййәрлер, кино актёры болмак умыды билен, олар бу ере гелйәрлер. Мунуң хем, шонуң ялылардандыгы гөрнүп дур – дийип хүнүрдеди.

Утанжымдан яңа, мениң гулакларым гызып гитди, себәби ол дүйбүнден ялңышярды. Мен болса, үстүме өлүм ховпуның абананлыгы себәпли, өзүмиң өйден гачып гайдандыгымы, оңа дүшүндирип билжек дәлдим. Мен ол оглана:

— Гулак ас, мунуң шейле боланына, мен хем өрән гынанярын. Гел говусы, икимиз билеликде сениң ишлейән рестораныңа гидели. Мен хем ишләп пул газанып билердим. Газанан пулларымы болса, дөвен чэйнек-кәселеримиң ерине мен саңа берердим – дийдим.

Ол оглан биразрак сесини чыкарман дурды-да, сонундан башыны какды. Гөвнүме болмаса, дөвлән чэйнек-кәселер үчин өзүниң төлемели болжак дәлдигине дүшүнип, ол еңиллик билен демини алан ялы болды. Ол маңа:

— Йөр – дийди. Мен онуң ызына дүшүп уградым.

Онуң адына Фарух диййәрдилер. Ол хем мениң яшым төверегиндеди хем-де ачык гөвүнли оглан экени. Мен өзүмиң достлашып гитжекдигимизе дүшүндим. Ол мени гапының янындакы столуң башында пулларыны санап отуран рестораның хожайынының янына элтди. Ресторан кичирәкди. Олар эсасан хем, рестораның ичинде ве башга ердәкилере чай сатмак билен мешгулланярдылар. Фарух ялы огланлар, подносың үстүне чәйнек-кәселери гоюп, әхли киностудиялара ве эдаралара чай элтип берйәрдилер. Бу ерде хемме киши хемише чай ичйәрди, шонуң үчин бу гирдежили ишди. Огланлара ужыпсызжа иш хақы төленйәрди. Олары мүшдерилериң чай хақы хөкмүнде берйән гошмача гирдежилери хас көпрәк гызыкландыярды. Олар өзлерини хакларыны ийдирйән адам хөкмүнде гөрмейәрдилер, йөне ерине етирйән ишлери хем агырды.

Хожайын Фарухың берйән гүррүңлерини диңләп, өңүнде үйшүп ятан хасап-хесип кагызлары билен мешгулланмасыны гойды-да, бар үнсүни маңа берди. Хачанда Фарух гүррүңини гутаранда, ол бирден:

— Диймек, сен хем, фильмлердәки хайсыдыр бир гыза ашык боланлыгың үчин өйүңден гачып гайдыпсыңда? Ханы айт, оларың хайсысыны говы гөрдүң? – дийди.

Мен дүйбүңден алжыраңны ягдая дүшдүм, чүнки мунуң ялы пикир хич хачан мениң келләме хем гелмәнди. Мен сесими чыкарман дурдум, онда ол:

— Гой, ол бейлеки огланлар билен гап-гачлары ювмага гитсин – дийип, гөдеклик билен айтды.

Фарух мени ашхана элтди. Ол ерде мен хер хили гап-гачларың гиден бир үйшмегини ювмалы болдум. Бу иш маңа өңден хем говы танышды, себәби, мен ол иш билен чагалыгымдан бәри мешгулланярдым. Йөне, бу гүн... бу гүн болса, мениң гөзлерим яшдан долуды. Мен олары деррев элим билен сырып айырярдым. Оны Фарухдан башга хич ким гөрмедди.

Гич агшам, ресторан япыландан соң, өзүмиң ятмага хем еримиң ёкдугы, мениң ядыма дүшди. Мен Нисбет Роуд көчесинде яшаян аялы

тапарын диен умыдымы дүйбүндөн йитирдим. Кеселханада ишлейән гызың инди, мен онуң эжесиниң янына бармага горкандырын я-да онуң көмегини кабул этмекден боюн товландырын дийип пикир этмеги мүмкин. Шу пикирлер келләме гелип, мениң бир хили кейпим гачды. Ядавлыгың дердинден, мен зордан йөрәп барярдым. Фарух хем гапдалымдан барялды. Ол менден:

— Сениң гиже ятара ериң бармы? – дийип сорады. Мен хем келләми яйкап, гынанч билен «Ёк» диен ышараты этдим. Онда ол:

— Йөр онда мениң билен, – дийип айтды-да, шол бада сейил багына тарап өврүлди. Онда бирхили ички гүйч бар ялыды. Мен онуң ызына дүшүп баряркам: «Бә, бу ниреденкә, ниреде өнүп-өсдүкә?» дийип пикир этдим.

Биз хеммелере мешхур болан Лоуренс сейил багының ичине гирдикде, отургыжың үстүнде отурдык. Ол бу отургыжы гиже ятмак үчин кирейне аляр экени. Ол:

— Бу гүн биз муны икә бөлүшерис. Ярысы мениңки, ярысы болса сениңки! – дийип, ак гөвүнлилик билен айтды.

Бу пикир маңа өрән говы ярады, хем-де чын йүрегимден она өзүмиң миннетдарлыгымы билдирдим. Мен онуң кагыз пакетден бирки бөлек иер ялы затлары чыкарышыны ве олары отургыжың үстүнде тертипли эдип гойшуны сынладым. Онуң бу затлары ерине етириши, ол хакында көп затлары хабар берди. Соңундан ол маңа өзүниң Карачи шәхеринде, бай машгалада өнүп-өсендигини гүррүң берди. Лахорың гүнорта-гүнбатар тарапында 800 мил узаклыкда ерлешйән, Пәкистаның бу ин улы шәхери, мениң үчин эдил ай ялы узакдады.

Фарух хакыкы герчекди. Шол йылдызлы гижеде бизиң ики болуп пайлашып иен азажык нахарымыз, мениң диңе ач гарнымы дәл-де, Рабвахы ташлап гайданымдан соң бошап галан калбымы хем долдурды. Худайың өзүм хакындакы әхли зады билйәндигине, мен ене-де бир гезек гөз етирдим. Шу гиже еке галмазым ялы, маңа бу тәзе досты, элбетде Онуң Өзи берди дийип, мен пикир этдим. Гысгача эдип, Фарух маңа өзүниң башындан гечиренлерини гүррүң берди. Кино дүнйәсинде өзүне орун тапжак болуп, бай машгаланың еке-тәк оглы,

өзүниң эне-атасындан ругсат алман, Лахордан гайдяр. Эдил бейлеки, өзи ялы көпсанлы огланлар ялы, онуң хем иши угруна бармандыр ве еке көпүксиз галыпдыр. Маңа бу затларың әхлисини гүррүң бермек билен, ол өрән багтсыз ялы болуп гөрүнди. Гап-гачлары юлмагың ве чай дашамагың оңа нәхили агыр дүшйәндигине мен дүшүндим. Гележекде өзүне нәме затларың гаращяндыгыны, ол хем менден көп билмейәрди. Бу затлары маңа гүррүң бермек билен, эдил ирден менде болушы ялы, онуң хем гөзүне яш айланыпдыр.

Биз гич агшама ченли гүррүңлешип отурдык. Ирден маңа гахары гелен Фарух, инди мениң хакыкы достум болды. Ол гүррүң берип дурка, улы яшдакы адамларың биз яшлары ынандыржак болян шол көре-көр ынамларына гаршы, менде болан гахар-газап хас гүйчленди. Хакыкат олары хич хили гызыкландырмаярды. Олар диңе бир зады – өзлериниң дәп-дессурларыны саклап галмак ислейәрдилер. Олар Худай үчинде, адамлар үчинде япыкдылар. Бизиң әхлимиз хем, оларың эдйән пикирлериниң ве алып барян ишлериниң шу системасы билен багланшыклы болуп галярыс. «Өйленип хем-де чага өндүрип, нәме үчин адамлар олары бетбагт эдйәркәлер?» дийип, мен пикир этдим. Яшамак, яшлар үчин шейле бир кынды. Хачанда мен өз пикирими Фаруха айданымда, умуман ол мениң билен разылашды. Йөне, ол эне-атаның мәхринден махрум болуп яшамак ислемайәндигини айтды. Мен ондан нәме үчин ызына Карачә гайдып бармаяндыгыны сорадым. Ол бир минутлап дымып дурды-да:

— Эгер-де ызыма долансам, сен мениң билен гидерсиңми? – дийип, менден сорады.

Онуң эден теклибине мен өрән толгундым. Йөне мен, диңе:

— Мен хич хачан Карачиде болуп гөрмедим. Мен ол ерде ниреде яшарын? – дийип, хүнүрдәп гойдум.

Фарух онуң улы меселе болмажакдыгыны айтды. Эгер-де ол Карачә гитмеги йүрегине дүвсе, онда өзүмиң онуң билен гитжекдигиме, ахырсоңы мен разы болдум.

Хачан ука гиденимиз мениң ядыма дүшмейәр, йөне шол вагт эййәм даң атып уграпды өйдйән. Биз даражык отургыжың үстүнде

дүйрленишип ятдык. Гижәниң довамында, эли *латили* гаравул бирнәче гезек гелип, бизи укудан оятды. Фарух оңа элли пайслык шайлык пул берди, йөне ол таягы билен мени гөркезди. Ол оңа элли пайслык шайлыгың ене-де бирини бермели болды. Гаравул бизден алан пулларыны жүбүсине салдыда, эдил бизиң ялы өйсүз адамларың ятан ери болан, индики отургыжа тарап гитди. Бу берлен пулларың, өзүмизиң шу отургыжың үстүнде ятмагымыза ругсат алмак үчин берлен парадыгына мен дүшүнйәрдим. Илатың дурмуш ягдайы пес болан ерлерде, шунуң ялы ягдайлар адаты затды. Диңе шунуң ялы ёл билен адамлар өзлерини пул билен үпжүн эдип билйәрдилер. Мен ене-де ука гитдим...

Мениң даш-төверегимде, элхенч сес билен өйлер ала тозана өврүлйәрди. Әпет жайлар йыкылярдылар, ериң йүзи галып ыранып дурды. Әхли ерде вейранчылыкды. Сув акдырылян яплардан ве канализацион люклардан порсап дуран айылганч ыс гелйәрди, көчелерде екеже-де жсанлы-жсандар ёкды. Асманда маслыкчы гушлар айланышып йөрдүлер.

Мен дүрли ерлерде бирнәче ичи бош метжситлери гөрдүм. Иң якындакы метжсидиң йыкылып, вейран болуп ятан диварының ашагында, ярысы гөмлүп галан ымам ятырды. Мен бу ерде сакландым-да, оны ол ерден чекип чыкардым. Ол хич зат диймеди, хатда мениң янындадыгымы хем билмедик ялыды. Ол йөне бихуш ялы болуп гидиберди.

Мен онуң ызындан середйәрдим ве бирден эдил шол угра йөрәп барян йүзлерче адамлары гөрдүм. Оларың нәме этжсек боляндыкларыны гөрмек үчин, мен хем оларга гошулып, йөрәп уградым. Мен өңүмизде янып дуран улы оды гөрдүм. Ол от, мениң бүтин өмрүмде гөрен отларымың әхлисинден хем улуды. Гойы гара түссе булутлары асманга гөтерилйәрди. Ол от шейле бир әпетди, мен хатда онуң ниреде гутаряндыгыны хем гөрүп билмедим. Янып дуран от, гөвнүме болмаса, әхли зады ялмап барялды, бүтин әлем-жахан одуң ичинде ялыды! Адамлар одуң янына гелйәрдилер-де, бир-бириниң ызына дүшүп, сеслерини чыкарман, ловлап дуран ялының ичине гирип гидйәрдилер. Оларың ызы ёкды. Гөвнүме болмаса, олары янып дуран

ода гаршы оларың тәсири астында болмадык бир гүйч алып барян ялыды. Одуң ичине гиренден соң, олар көмре өврүлип, күл болярдылар.

Бу затлары гөрүп, горкудан яңа мен даш ялы болуп гатап галдым. Мен гапдалымдан гечип барян адамларың бирине: «Сакланың! Нәме үчин сиз бейдйәрсиңиз? Нәме үчин сиз өз жаныңыза каст эдйәрсиңиз?» дийип гыгырдым. Ол юмшаклык билен мениң элимден сыяр-да: «Сен нәме, мунуң дүнйәниң үстүнден эдилйән Хаклашыкдыгыны билмейәрсиңми? Бу, өзүмизиң ериң йүзүнде яшан вагтымызда эден ишлеримизиң әхлиси үчин алян сылагымыздыр» дийип жзогап берди. Мен болса, эрбет горкуп: «Ёк! Мен яшайшың соңуның бейле болуп гутармагыны исләмок!» дийип гыгырдым. Мен адамларың бириниң маңа: «Сен нәме ишлейәрсиң, бу ерде? Бар, гүнорта тарапа гит. Гүнорта тарапа гит!» дийип айданыны эшитдим.

Мен аглап, әпет отдан гачып гитдим. Мен тә ысгыным гачып йыкылянчам ылгадым ве ере йыкылдым. Мениң йыкылан ерим, иң ажайып бага, ериң йүзүнде деңи-тайы болмажак бага меңзейәрди. Онуң ичиниң ховасы өрән асудады. Мен өз өңүмде бейик ак дашы гөрдүм. Шол дашың йүзүнде: «Бу ерде, диңе маңлайында мөхри барлар болар» диен язгы барды.

Мен бу элхенч укудан оянаным-да, якын аралыкда ерлешйән сүнни метжидинден гелйән, адамлары эртир намазына чагырян, гатыдан айдылян *азан* сесини эшитдим. Бирнәче минутдың довамында:

Ашхадо ун Ла Илаха иллаллах

Мухаммадар – Расулуллах

диен, өзүме өңден таныш болан сөзлери, мен улы хөвес билен диңледим.

Фарух укының арасында биразрак гымылдады, мен болса, укудан долы ачылыпдым. Мен еримден турдум-да, тәрет кыланымда, мениң келләме: «Мен нәдогры херекет эдйәрин. Ахмедилер сүннилер ве шайылар билен намаз окамаярлар» диен пикир гелди. Йөне мен бу

пикири хыялымдан айырдым-да, метжидиң ичине гурдим. Ымам намаз вагты Гурхандан аятлары окады:

Әлем жаханың Ребби, Ягшы, Рехимдар, Хаклашык гүнүниң эеси болан Алланы тарыплалың. Биз диңе Саңа сежде эдйәрис, диңе Сенден көмек сораярыс. Сен бизе Өз гаргышыңы газанан, ёлдан чыкан адамларың барян луны дәл-де, гөни ёлуңы Өз сеченлериң ёлуны салгы бер.

Шу аяды диңләп отыркам, бирден мен бир үйтгешик зады өз-өзүмден сорадым: «Биз мусулманлар, әхлимиз хем, хер гүн бәш вагтына окалян намазларың хеммесинде-де, шу сөзлери көп гезек гайталаярыс. Бизиң әхлимиз хемише Худайдан гөни ёлы гөркезмегини сораярыс. Йөне, биз Ондан хайсы догры ёлы гөркезмегини сораярыс? Нәме, биз хениз хем гөни ёл билен бармаярысмы? Нәме, Ол хениз хем, бизе бу гөни ёлы гөркезенокмыка?» Бу пикирлер мениң келләмде айланды дурды, эмма өзүмиң бар үнсүми окаян намазыма бермек үчин, олары ой-хыялымдан айырдым ве гөзүми юмдум.

Намаз гутарды, адамлар даргашып уградылар. Бирден-де, мениң аягымың ашагында ер галып ыранып гитди, әхли зат эдил дүйшүмдәки ялы болды! Шол вагт ер титрәпди. Көчедәки адамлар:

— Эй Худайжан, бизе рехимиң гелсин! Бизиң гүнәмизи геч! — дийшип гыгырышдылар.

Өз гөрен дүйшүм ядыма дүшүп, депе сачым сых-сых болан ялы болды. Ер титреме бирнәче вагтлап довам этди, шондан соң әхли зат ятды-да, диңе ашак чөкен тозанлар болан ваканы ятлатды дурды. Йөне мениң аякларым, шол өңкүси ялы сандырады дурды: мениң йүрегимиң гөзлери хеләкчилиге сезевар болан адамларың Хаклашыга йөрәп баршыны гөрийәрди. Мениң гөрен дүйшүм хас айдыңды.

Мен Фарухың янына барып етмәге ховлукдым. Эдил мениң гарашышым ялы, эййәм ол укудан оянан экени. Ол өмрүнде биринжи гезек ер титремәни гөрүпдир. Биз ресторана доланып бардык-да, эртирлик нахарымызы эдиндик, шондан соң, мени иште ене-де бир гүн галдырмага хожайын разылык берди. Огланларың әхлиси хер гүнки иш

хакыны гүнде алярдылар. Шейлелик билен, олар хер гүнки ийжек хакыны газанып билйәрдилер. Хачанда болса бир ажайып гүн, өзлерини арзув эдйән кино дүньәсине алып баржак бир адам душ гелер диен умыт, оларың хер бириниң чуңнур калбында яшайрды.

Мен ыхлас эдип ишлейәрдим, йөне мениң келләмдәки пикирлерим эдйән ишлеримден хас дашдады. Шол метжитде башдан сован шүбхели пикирлерим, ене-де, ене-де мениң келләме гелйәрди. Мен өзүми алдава дүшен адам хөкмүнде дуйярдым. Өзүме шейле затлары диййәрдим: «Масуд, ханы айт, сен гүнүң довамында нәче гезек намаз окаярсың хем-де эдил өвредилен тоты гуш ялы, Гурханың шол бир аятларыны нәче гезек гайталаярсың? Нәме хакында дога окамалыдыгың барада, сен хей бир пикир эдипмидиң? „Бизе гөни ёлы салгы бер“ дийип, дога оканыңда, бу сениң үчин нәмәни аңладяр? Эгер-де мусулманларың әхлиси, өзлериниң Худайың халан ёлы, догры ёлы билен баряндыкларына ынанян болсалар, онда хениз хем ол ёлы тапмадык ялы я-да оны йитирмекден горкян ялы, олар нәме үчин Ондан шол ёлы гөркездегини сораярлар?» Хайран галан ягдайда, мен өзүмиң хем эдил шолар ялы адамдыгыма дүшүндим. Бизиң әхлимиз хем, бир дең ягдайдадык. Өзүмиң гөни ёлдадыгымы, мен хакыкатдан хем билйәринми? Өзүмиң Худая яраняндыгымы, мениң выжданым маңа айдярмы нәме?

Иш гүнүң ахырында, хапа сувуң иң соңкы легенини дөкүп дуркам-да, мениң йүрегим хениз хем: «Эй Худай жан, маңа хакыката алып барян ёлы салгы бер!» дийип гыгырярды.

Гүнорта тарап

Үч гүн гечди, мен болса нәме этжегим энтэк хем билмейәрдим. Мен Фарух билен ресторанда ишлемегими довам эдйәрдим, онуң хемише маңа көмек этмәге тайярдыгының гадырыны хас көпрәк билйәрдим. Хожайының оны говы гөрийәндиги аянды, оңа хер хили ишлери буюярды.

Өз дөрдүнжи иш гүнүми гутарып, мен элими сүпүрдим-де, Фарухы гөзлемәге гитдим. Биз бейлекилер билен хошлашып, гижәниң салкын ховасына чыкдык. Бирден-де Фарух маңа:

— Йөр, Масуд, биз вокзала бармалы – дийди.

Мен гең галып, вокзала тарап чалт йөрәп барян достумың ызындан етжек болярдым. Мен онуң элинден тутуп:

— Сен нәме дийдиң? Биз бир ере гидйәрисми? Бициң пулумыз ёк ахырын.

Фарух ызына өврүлмән, чалт йөрәп барярды.

— Алада этме, Масуд. Мен шу гүн айлыгымы алдым. Менде 100 рупия бар.

Мениң жогабыма гарашман, ол *танганы* саклады, ве бизиң икимиз хем дашындан говшак гөрүнйән араба мүндүк. Онуң сөзлери мени биынжалыга салды, себәби мениң билшиме гөрә, Фарух онуң ялы улы айлык алып билмейәрди. Мен: «Хожайын мунча пул төләр ялы, Фарух нәхили иш этдикә?» дийип, өзүмден сораярдым. Йөне бу сорагы онуң өзүнден сорар ялы вагт ёкды, себәби биз эййәм вокзалдадык.

Биз *тангадан* дүшдүк, ве Фарух *тангавала* хакыны берди. Ол отлылар барада хәзириң өзүнде хабар билмек ислейән халайык билен габалан хабар берижи бюросына тарап йөрәп гитди ве гысга вагтың ичинде еңижи ялы гайдып гелди. Ол Карачә гидйән отлының ярым сагатдан гидйәндигини айдып, билет алмага гитди. Биз гарашылян залда отурдык. Ол гиң ачык отагда иң арзан, үчүнжи клас билетли

адамлар өз дүвүнчеклерини, арзан чемоданларыны, питидир сачларыны яны билен алып гарашярдылар. Бу затлара середип, мен: «Нәме үчин Пәкистанлы адамлар отлы билен бир ере гиденлеринде, өз бар өй гошларыны өзлери билен алаймалы дийип пикир эдйәрлеркә?» дийип, өзүме сораг берйәрдим. Бизиң гошларымыз оларыңкы билен деңешдириленде, хич зат ялы гөрүнйәрди, мен хатда өзүми суссыпес дуйдум. Бизде екеже дүвүнчек хем ёкды.

Мен бу пикирлерим билен Фарух билен пайлашжак болдум, эмма онуң бир зат барада аладалыдыгыны гөрдүм-де:

— Фарух, бир зат болдумы? Сен нәме үчин бейле аладалы? – дийип сорадым.

Ол башга тарапа середип, хич зат диймеди. Мен сорагы гайталап дурмадым, ве биз юваш болуп отурдык. Ахырсоңы, улы гох ве тормозың жыгылдысы билен станция узын отлы гелди, ве ер элемек үчин отла тарап ымтылан йүзлерче адамлар билен биз хем ылгап гитдик.

Диңе үч станцияны геченимизден соң, Фарух ахырсоңы өзүни аладаландырян зат барада айтды. Хич ким эшидип билмез ялы, юваш сес билен ол маңа шейле дийди:

— Ол йүз рупия мениңки дәлди, Масуд. Ол пулы маңа хожайын ресторан үчин чай ал дийип берди, ве шол вагт маңа Карачә гитмек үчин пурсат етип гелди диен пикир гелди.

Йүрегимден мен оны айыпламаярдым, эмма онуң эден зады барада бирахатдым. Отлы бизи гижәң ичине алып барярды, вагонлар болса текерлерини какып барярды.

Бүтин гиже ве индики гүн отлы хаяллык билен мени өң гөрмедик ерлеримден алып барярды. Ир сәхерде Мултандан геченимизден соң, биз Сатлеж диен улы дерядан гечдик. Ол ердәки уллакан көпри менде көп тәсир галдырды. Инди биз гуры чөллүге меңзейән ерлерден гечйәрдик, ве отлың ичи өрән ыссыды. Эмма муңа гарамаздан, шунча йыллап довам эден Рабвахдакы йөнекей дурмушдан соң, бу затларың хеммеси мениң үчин тәзеликди, ве мениң йүрегим шатлыкдан долуды. Мендәки гызыкланма Фаруха-да гечди, ве ол аладалары барада ятдан

чыкарып, гечйән ерлеримиз барада маңа хезил эдип айдып берйәрди. Ол өйүне тарап барялды ве вагтың гечдигиче, ол өйүне хас голайлаялды. Эмма Фарух машгаласының өзүни нәхили гаршы алжагыны энтек билмейәрди.

Гүндиз сагат он икилерде отлы бирденкә дурды. Биз нәме боландыгыны гөрмек үчин бейлеки адамлар билен отлыдан чыкдык. Хеләкчиликли вака болана меңзейәрди. Бир адам велосипедли отлының өңүнде рельслерден гечжек болупдыр, эмма отлы оны какыпдыр. Онуң велосипеди бир топбак демир болуп, отлының бир тарапында ятырды. Онуң янында болса, ишгәрлер айланышып йөрдилер.

Бирнәче вагтдан соң отлы юмрулан велосипедиң деңинден гечип, гозганып уграды. Мен болса, Пәкистанда адам дурмушының нәхили гызгындыгы барада пикирленип, гынанчдан яңа оя батыпдым. Адам барлы яшан болмаса-да, өленден соң хормата мынасып жайланмага хакы бардыр. Отлы гитдигиче тизлигини ёкарландырып башлады, мениң гынанчлы пикирлерим хем ызда галды.

Агшама голай отлы хайсыдыр бир вокзалда сакланды, биз хем дүшүп балык ве түви сатын алдык. Балык тагамсыз экен, йөне шонда-да биз оны ийдик. Фарух ене-де дымып отурды, ол гүрлемек ислемайәрди. Биз узын көприниң үсти билен Индиң үстүнден гечип, Хайдарабада етдик, ене бирнәче вагтдан соң Карачә бардык. Отлы гич галып барды, узага чекен сыяхат болса бизи ядатды, йөне галмагаллы вокзалдан чыканымыздан соң, биздәки ядавлык зым-зыят болды. Фарух мени меркези көчә алып барды ве маңа тарап өврүлип шейле дийди:

— Өйде болмак говы зат. Ата-энемиң нәме пикир эдйәндиклерини билмек ислейәрин.

Биз дуралга гелдик ве деррев Фарухың обасына алып гидйән автобуса баса-бас эдип мүндүк. Мен өрән ядавдым, пүре-пүр болан автобуса мүнмек болса дүйбүнден ислемайәрдим. Индики автобуса гарашмагы мен теклип этдим, йөне Фарух гулак асмады.

— Ёк, шу автобусда гидерис. Бу ерде автобус көп дәл, индики хем эдил шунуң ялы болар, говусы хәзир гидели.

Мен разылашдым. Автобусың угларына гарашып дуркак, Фарухың ата-энеси мени нәхили гаршыларка, дийип пикирлендим. Мен өзүм барада олар нәме диейин? Биз Фарух билен душшанымызда, мен өзүмиң Лахора гелмеги миң себәби барада оңа аз гүррүң берипдим, йөне Фарухың өзи-де көп билмек исләп дурмады. Ол мен хем өзи ялы өйүмден гачандырын дийип, пикир этди. Бу ягдай мени канагатландырыпды. Йөне онуң ата-энесини канагатландырармыка? Оларың мениң Рабвахдакы ата-энем билен хабарлашмак келлесине гелермикә? Ахмедини, хич болманда гысга вагтлык, өз өйлеринде сакламак исләрмикәлер? Мен бу сорагларың хич бирине жогап алып билмедим, йөне шейле ягдай душ гелйәнчә гарашмагы макул билдим. Фарухы ёлдан чыкаран мендириң өйтмезлер дийип, гаты ынанярдым.

Автобус шақырдап, ярым сагада голай бүдүр-сүдүр ёлдан йөреди. Бирден Фарух мана якын гелендигимизи дуйдурып гыгырды. Ондан соңкы болан зат шейле бир геңди велиң, соң-соңлар хем бу барада пикир эденимде, мунуң дине Худайың ишидигине гөз етирдим.

Фарух өзүни автобусдан оклан бадына, автобус бирден гүйчли тизлик билен йөрәп гитди. Пәкистанда сүрүжилер хемише диен ялы шейле эдйәрдилер, себәби оларың вагтында баржак ерине бармагына берк гөзегчилик эдйәрдилер, автобуслар болса хемише хырын-дыкынды. Эгер шунуң ялы автобусы хер дуралгада долы сакласаң, онда көп вагт гидйәр. Шонуң үчин олар дуралгаларда сакланман, чалажа йөрәп гечйәрдилер, ёлагчылар болса автобусдан бөкүп дүшүп галярдылар. Диңе ики адам – мен ве Фарух – дүшжөк боланы үчин, дуралгада-да мүнжөк хич ким болманы үчин, сүрүжи автобусың тизлигини азажык ювашатды.

Мен Фарухың бөкүп дүшенини гөрдүм ве горкуп, онуң ызындан шейле эдип билмедим. Кондуктора автобусы саклатмагыны сорап гыгырдым, йөне ол маңа азгырылды:

— Сен нәме уклап отырсың, эшек? Нәме, автобусдан бөкүп билеңокмы?

Алжырап отуршыма мен жогап бердим:

— Мениң достум хәзир дүшүп галды. Мен бу ерде биринжи гезек ве ёлы-да билемок. Инди мен онуң билен нәдип душушайын?

Кондуктор эллерини ёкары галдырып, эгнини гысып, шейле дийди:

— Индики дуралгада дүшерсиң ве ызыңа гайдарсың, белки-де ол саңа душ гелер.

Шейдип, ол ёлагчылара пул төлемеги ятладып, автобусың ичи билен йөрәп гитди.

Индики дуралга такмынан бир ярым километрден болды. Бу гезек мен бөкүп дүшмәге өңүнден тайярланып дурдым. Автобус дуралга якынлан бадына мен өзүми ере окладым, соң бирнәче вагтлап тозаның ичи билен узаклашып барян автобуса середип дурдум. Моторың сеси үмсүм болды. Мен көчеде еке өзүм дурын, достумам ёк, оны нәдип тапмалыдыгынам билмейәрин. Шол вагт гечип барян бир адам гөрүнди, мен оны саклап, дуралганың ниредедигини сорадым. Ол жогап берди, ве мен гөркезилен угра йөрәп уградым ве Фарухың маңа гарашмага гүйжи чатандыр дийип умыт эдйәрдим. Мен гелжек автобуса мүнмек иследим, йөне пулум ёкды. Гечилмели ёлуң шейле бир көп дәлдиги үчин мен пыядалап ылгап башладым.

Фарух ёк экен. Мен гараңкыда дурдум ве агладым. Ёлдан машынларың акымы гечйәрди, дуралгада болса адамлар өзлерини өйүне, машгаласына, агшамлык нахара алып гитжек автобуса гарашып дурдылар. Бу нәтаныш шәхерде мениң умыт эдере задым ёкды. Фарух йитди, менем суссыпес болуп дурын. 1969-нжы йылың сентябрь айының соңкы хепдесиди, мен он секиз яшымдадым. Мениң бу чаркандаклы дурмушымың иң бир пес пурсаты дийип, мен пикир этдим.

Мениң индики аладам өзүме агшамлык дүшелге тапмакды. Гараңкы дүшди, мениң болса хич хили пулум ёкды. Эгер мен метжиде гитсем ымам я-да башга бири нәме үчин мениң бу ерде екелигим билен, онда-да шейле гич вагтда нәме эдип йөрөндигим билен гызыклар, полицияны чагырар, олар хем мени гүррүңсиз өйүме иберерлер, онсоң мениң гүнүм өңкүсинден бетер болар дийип пикирлендим. Эгер мен бу төверекдәки паркларың бирине ятмага гитсем, менден пара

соражаклар, менде берере пулуң ёклугы себэпли иш ене-де полиция билен гутаржак.

Агшамлык намазың вагты гелди, мен эндигимиң гүйжүне боюн болуп, метжиде гитдим. Намаздан соң мен көчө чыкып, нирэ баряндыгымы билмән, энтәп йөредим. Ики йүз метр геченимден соң, ёл бөлүнди, мениң өңүмден гуран чешмәниң сув акан ери чыкды. Онуң янында цементден болан әпет трубалар барды. Шу ерде хем мениң келләме шу трубаларың ичине гирип ятса болар диен пикир гелди.

Эсасында, шейле трубаларың ичинде гарып адамлар айлап, кә вагт йыллап тә трубалар сув гечирижилерини гурмага алынянча яшаярдылар. Бу мениң үчин иң аматлы ерди. Мен шейле бир ядапдым велин, шу труба мениң үчин юмшак дүшегиң ерини долы тутжакды. Мен биразрак йылан-ичяндан горкярдым, себэби шейле йылы вагтлар олар салкын ер гөзлейәрлер. Йөне мениң башга барара ерим ёкды. Башга ятар ялы ери мен тапып билжек дәлдим, гөвнүме шу трубалары Худай йөрите мениң үчин тайярлап гоян ялы болды.

Мен өз трубамың ичинде өтен-гечен машынларың ышыгына середип, оларың сесине гулак асып отурдым. Соңкы гүнлериң вакалары ене-де мениң өңүмде өрбоюна галды ве мени умытсызлык дуйгусы гуршап алды. Мен өзүме көмек эден адамларың хеммесини йитирдим. Илки билен кеселханадакы маңа хат берен гызы, соңра онуң хатыны. Соң мен бу нәтаныш шәхерде еке-тәк достумы йитирдим. Мен дүйбүнден еке галдым. Бирден мениң келләме, элбетде, Худай хемме зады билйәндир диен пикир гелди. Мен горкдум, бирден Ол хем мени бир себәпден йитирәйсе нәме?

Мен гаты сес билен Оңа йүзлендим: «Эй Алла, Сен мени ойнаарсыңмы? Бу затлар нәме? Мен нәме үчин яшаярын? Мен нәме әтмели? Мениң үчин тайярлан планыңы маңа гөркез. Мен сенден мениң билен пыгамберлер билен геплешишиң ялы геплешмегиңи сорамаярын. Билйәрин, мен пыгамбер дәл, йөне менем Сениң ярадан задың. Адамлар маңа маңлайы гаты бутпараз, динден чыкан диййәрлер. Маңа ёл гөркез, бир вагтлар өз сөен адамларыңа эдишиң ялы маңа ёл гөркез, эй Алла. Мен сениң билен гүрлешмек ислейәрин,

өзүме нәме боляндыгыны Саңа гүррүң бержек. Таңрым, маңа назарыңы айла. Мен өз гөзлеглерим себәпли йүзлерче километр ёл гечдим. Мен билйәрин, Сен хер бир дамарым ялы мениң хемме еримдесиң. Мениң билен гүрлеш.

Мен догамы мөңнүрип аглап гутардым. Ондан соң мен еримден атылып турдум. Мен шейле юмшак, мылайым сесиң: «Сен мамла! Мен сениң аңың ве йүрегиң хер бир бөлежигинде яшяарын!» диенини эшитдим.

Мениң йүрегим гүйчли урды. Мен деррев даш-төверегиме серетдим. Элбетде, бу сес адамың сеси дәлди. Шатлык ве рахатлык мени долдурды. Мен өзүми гөклерде гайып йөрөн ялы дуйдум. Худай мениң аладамы эдйәр! Ол мениң билен гүрлешди! Ол хемме зады билйәр! Ол мени сөййәр!

Йөне мен деррев ере гайдып гелдим. Мениң келләме бир хили пикирлер гелип башлады. Бу ерде мениң янымда болан ким? Мен ене даш-төверегиме серетдим. Мениң отуран ерими агачлар гуршап аланды, гараңкылыктан мениң гөвнүме жеңцеллигиң бир четиндемикәм дийип пикир этдим. Худай бу ере гелип билерми? Бу нәхили самсык пикир. Хей-де Мукаддес Худай, акыл етирип болмажак Худай, шейле хапа ере, көйнегине дер сиңип гиден огланың янына гелерми? Мен бу пикирлерден яңа эрбет болдум, йөне шол сес: «Мен сенде яшяарын» диен сес.

Бу мениң гүйжүмден хас ёкарыды. Мен трубадан чыкып дурдум, йөне гидип билмедим, себәби ягыш ягып башлапды. Совукламак ислемейәрдим. Бирден аягымың янында бир совук зат бардыгыны дуйдум. Йүрегим ярлан ялы болуп бөкүп, аңры гечдим, гөрсем ол бир ит экен. Мен трубаның ичинде уклап билмән көп ятдым. Оянан вагтым болса, эййәм тутугсы даң атыпдыр. Япжагазлар трубадан долуп, трубаның ичине акып башлапдыр. Даш-төверек хапачылыга өврүлипдир. Ит болса ёк экен. Трубадан чыкып, мен шол төверекдәки метжиде, намаз окамага гитдим. Мен гаты ачдым, хатда нахарханадакы галан-гачан затлары хөвес билен иймәге тайындым. Мен Фарухы ве онуң билен Лахордакы гечен дурмушы ятладым. Фарухың ата-энеси онуң геленине шатландымыка, мениң шуны билесим гелйәрди. Мениң

ата-энем нәме? Эгер мен өе гайдып барсам олар бегенермикә? Бу пикири келләмден чыкарып, энтемегим и довам этдирдим, себәби гитмәге барыбир пулум ёкды.

Билесигелижилик мени Британ хәкимиети дөврүнде болан шәхерин харбы мейданчасына алып барды. Бу ерде агачлар көпди. Ёлуң бир тарапында «Жахандир парк» диен улы парк, бейлеки тарапында болса «Шотланд ыбадатханасы» диен язгы асылан жай бар экен. Көчәниң шол тарапында хем көнелишен машыңлары сатыжылардыр алыжыларың сеслери көчәни долдурып дурды. Мен көчеден гечип, ыбадатхананың янына бардым. Ыбадатханада хич ким ёк экен, ол япык экен. Ховлының бир бурчунда кетин үстүнде бир адам отырды, бирнәче чага хем онуң янында ойнап йөрди. Олар ойнуны гоюп, маңа серетдилер. Отуран адам болса мениң саламымы алман, шейле дийди:

— Нирә баряң?

Руханыны гөрмек ислейәндигими оңа айтдым. Ол адам руханының ёкдугыны, оны гөрмек ислесем эртир гелмелидигими гөдеклик билен айтды. «Ол мусулман» дийип чагаларың бири айтды. Бейлеки бири «Ёк, ол гизлин полициядан» дийди. Отуран адам чагалара элини салгады велин, чагалар үмсүм болды.

— Бу хусусы ер, бу ерде ругсатсыз гезмек болмаяр. Сизиң кимдигиңизи биз билмейәрис. Хатда сиз гөрмек ислейән руханыңызың адыны-да билеңзок.

Онянча аңырдан бир аял гелди-де, маңа гыгырып уграды. Мениң пикиримче, аял шу адамың аялыды.

— Сен ким өзүң? Мен билйәрин, сен ичалы я-да гаракчы, эйсем, дүйн өзүң ялы гаракчы билен мениң гызымы горкузан сен дәлми? Сен нәме үчин гелдиң? Ханы ёк бол шу ерден!

Ол шейдип гыгырмасыны довам этдирди. Мен оны сакламак иследим-де, шейле дийдим:

— Бикәм, сизиң нәме диййәниңизе мен дүшүнемок. Мен өзүме көмек эдип биләйжек руханыны гөзләп Пенжапдан гелдим.

Йөне ол гулак асмады. Яңкы отуран адам хем мениң үстүме чөвжәп уграды, шонуң үчин мен ол ерден гитмек билен болдум.

Мен парка бардым ве шол ерде бираз отурдым. Соң окалга залының бардыгыны гөрүп, оңа гирдим. Тәзе газетлери гөз гездирмек үчин элиме алдым, йөне диңе бир сөзи, яғны «ачлык» диен сөзи гөрийәрдим. Шонуң үчин хем турдум-да гитдим. Гүн гечип баряр, менем ачлыгымы унутжак болуп, адамларың акымына середип отурдым.

Агшам голайлашды. Ашгазаны ийип барян ачлык якымсыз агыра өврүлди. Шу гүн хөкман бир зат иймелидигими билйәрдим, йөне ниреден иймит алмалыдыгы келләме-де геленокды. Дилемәге болса мен утанярдым. Паркда отыркам гоңшы отургычдан ики саны адам кагыз сумка гоюп, туруп гитди – улы гоңур кагыз сумка. Бош дәлдиги хем гөрнүп дурды. Мен даш-төверегиме серетдим-де, яңкы кагыз сумканың янына гелип отурдым. Өзүме хич кимиң үнс бермейәндигине гөз етирмек үчин ене бир гезек төверегиме серетдим. Сандыраян эллерим билен кагыз сумканы ачдым ве мивелериң габыкларыны гөрдүм. Бегенип олары отургыжың үстүне гойдум.

Шол пурсатда бир адам гелип янымда отурды. Ол европа костюмыны гейнен салыкатлы адамды. Мен кагыз сумкадан деррев элими чекип бу адамы чалт сынлап етишдим-де, ондан башга-да бир затлара середен болуп отурдым.

— Сумкада нәме бар? – дийип ол хөкүмли сорады.

Мен горкдум. Бу адам кимкә? Онуң даш гөрнүш-ә салыкатлы.

— Гүрле, сумкада нәме бар? – дийип, гайталады-да – я-да полицияны чагырарын – дийди.

«Полиция» сөзүнден горкуп, мен деррев кагыз сумканы алып оны ачдым.

Ол адам сумканың ичине середип, гашыны чытды. Белки, ол башга бир зат гөрмәге гарашандыр.

— Бу нәме? – дийип, ол сорады. Мениң пикиримче, ол мен хакда бир банданың агзасыдыр, мениң тиркешйәнлерим болса, бир важып зат

гетирип, маңа берендирлер дийип, пикир эдендир. Инди ол адам маңа башга гөз билен середип башлады.

— Сен гаты ажыгарсыңмы? – дийип, ол небсиагырыжылык билен менден сорады. Мен хем утанчдан яңа онуң йүзүне середип билмән, башымы атдым.

— Йөр мениң билен – дийип, ол мениң элимден тутуп алып гитди. Биз мыхманхана гелдик, ол адам мени столуң башында отуртды-да:

— Хава, сен нәме иймек ислейәң? – дийип сорады.

— Мен биразажык гарбанмак ислейәрин – дийип, мен ювашжа сеслендим. Өзүмиң ачлыкдан өлүп барянымы дуйярдым.

— Сен нәме иймек ислейәң? – дийип, ол ене сорады. Мен жогап берип билмедим, шонуң үчин ол түве ве башга-да бирнәче нахарлар билен бирликде меле-мыссык пәкистан чөрегини-де буюрды. Стол эдил байрамчылыкдакы ялы безелди. Нахарларың тагамлы ысындан яңа агзымың сувы акып гитди. Ийип башламалыдыгымы ол маңа ышарат билен айтды. Мен ийип болянчам ол маңа середип, хич зат сорамаң отурды.

Ийип башланымдан соң, ол икимиз үчинем чай гетиртди.

— Ери, сениң адың ким? Сен ниреден ве бу ерде нәме ишлейәрсин? – дийип, ол сорады.

Догрымы айтсам, мен хемме зады жикме-жик гүррүң бермек иследем. Йөне ол маңа шейле мәхирлиди велин, оңа бар зады гүррүң бермеги макул билдим. Мениң берен гүррүңимиң хеммесине ол ынандымы я-да ёк, мен билемок, йөне гүррүңими гутаранымдан соң, ол маңа шейле дийди:

— Масуд, эгер ислесең, мениң янымда ишләбер. Өйде ишлемек үчин маңа адам gerek. Бизиң өймүзде болмак сениң гөвнүне ярар дийип пикир эдйәрин. Мениң аялым ве үч чагам бар. Ери, сен разымың?

Маңа онуң мәхирлилиги дийсең ярады. Бу адамы маңа көмеге Худайың Өзи гойберен ялы болуп гөрүнди, шонуң үчин хем мен деррев разы болдум. Менде башга чыкалга ёкды.

Онуң ады Рашитди, онуң өйи узакда дәл экен. Өз аялы ве чагалары билен мени танышдырандан соң, ол маңа ятмалы ерими гөркезди. Ол эйванда, салкынжак ердеди. Мен муңа өрән шатландым. Илкибашда маңа гөдек дарышаны үчин ол өзүни оңайсыз дуйярды өйдйән. Мен багтлыдым. Мениң өйүм болды, мундан башга-да инди ене-де мен барада аладаланян адам бар. Мен чын йүрекден оңа миннетдарлык билдирдим. Ол йылгырды.

— Дүшүнйәрсинми, Масуд, бизиң хызматкәримиз барды, йөне ол кеззап гачып гитди, гайдып гелжегем белли дәл. Шонуң үчин бу затларың хеммесини уланыбер.

Эртир ирден өзүме ягшылык эден адам барада көпрәк билдим. Ол аклавжы болуп, шәхерде ишлейән экен, аялы болса мугаллыма экен. Ол мениң ялы өйсүз-өвзарсыз огланлара рехимлиди, онуң илки билен эдйән зады – олара өз өйүнден иш берйәрди. Иш үчин олар маңа төлемейәрдилер, йөне говы нахарлаярдылар. Машгаланың әхли агзаларының маңа сөйги билен гараяндыгыны мен дуйдум. Худай мен хакда алада этди, Ол мени йитирмек барада пикир хем этмеди.

Аклавжы мениң ишимден разыды өйдйән. Бир гезек ол менден өңки ишлән огланларың ишине хемише гөзегчилик эдип йөрмели боландыгыны, мениң болса ынамдардыгыма өрән шатдыгыны маңа айтды. Мениң пикиримче, ол адамлары говы танаярды ве мениң өз өйүнде яшандыгыма шатдыгымы, мени өз өйүне аландыгына өкүнмәге межбур этмежегеме дүшүнйәрди.

Өйде, Пәкистандакы бейлеки барлы машгалаларда болшы ялы, хемише тертип-дүзгүн сакланылярды. Мениң боржумың бир бөлегине эртирине чай тайярламак хем гирйәрди. Олар эртирлик нахара гелмезден өң мен олар ятян ерлерине чай элтип берйәрдим. Эртирликден соң мен чагалары ёлдан гечирип, мекдебе уградярдым, гүнорта болса өе алып гелйәрдим. Муны шейле этмек важыпды, себәби мекдебиң даш-төверегинде хер хили нәбелли адамлар айланышып йөрейәрдилер, олар чагалара геп атярдылар, хатда чагаларың огурланан вагтлары-да болярды.

Чагалар маңа «Ага» дийәрди, менем олар гаты өвренишипдим. Мундан башга-да өйде арассачылыгы сакламак, кир ювмак, тәзе гөк өнүмлери ве мивелери алмага дүкана ве базара гитмек мениң боржумды. Тизара менде канагатланма дуйгусы йүзе чыкды – мениң гөвнүме бүтин өмрүми шейле дурмушда гечирмәге разы болан ялыдым. Шейле болса-да мен азатлыгымы йитирдим. Белки, хачан-да болса бир вагт ол маңа пул берер дийип, мен умыт эдйәрдим, йөне ол гүн хич геленокды.

Бирнәче ай гечди. Мен эййәм Карачини говы билйәрдим. Хатда бир гезек мен өзүмиң шол ерде яшаян ганыбир доганларыма хем душ гелдим!

Мен хер гүн хоҗайына нахар әкидйәрдим. Пәкистаның көп шәхерлеринде хызматкәриң хоҗайынына икинҗи эртирлиги иш ерине йөрите элтип бермеги дәп болуп галыпды. Бу хоҗайыңлары өз нахарыны яны билен хырын-дыкын болан автобусларда әкитмегинден азат эдйәрди, мундан башга-да, нахар тәзе биширилен болярды. Бир гезек мен хоҗайының иш еринден бош гаплары алып гелйәрдим. Шол гүн автобус сүрүжилер айлык хакыны галдырмакларыны сорап иш ташлайыш эдипдилер. Мен нәме этҗегими билмән дуралгада дурдым. Деңимден гечип барян машын сакланды-да, мүнмеги сорады, онуң сүрүжиси говы гейнен отуз яшларындакы адамды. Ол өзүниң Карачиден 15 километр дашлыкда яшаяндыгыны, мени өе якын ерде дүшүрип гечҗекдигини айтды. Мен чын йүрекден оңа миннетдарлык билдирип, машына мүндүм.

Эртири ол мени ене-де дуралгада гәрди-де сакланды.

— Бу гүн сен бу ерде нәме ишлейәң?

— Хоҗайына нахар әкитҗек болуп дурын – дийип, жогап бердим.

Ол гапысыны ачды-да:

— Мүн, әкидейин – дийди.

Мен автобусдакы гысылышыкдан дынаныма шат болдум. Иш ташлайыш гутарды, автобуслар болса, ене-де хемишекилери ялы

хырын-дыкынды: адамлар оларың гапыларындан аслышып гидйәрдилер. Ёл угрунда ол менден:

— Хожайының саңа иш хакыны нәче төлейәр? – дийип сорады.

Пәкистанда шунуң ялы сораг берилмейәрди. Мениң онуң сорагына жогап бермәге хич хили ислегим ёкды. Йөне, өзүме хич хили иш хакының төленмейәндигини, мен бойнума алдым. Ол гең галды-да:

— Бу говы дәл. Нәме үчин, сен мениң билен ишлешип гөрмәге сынанышмалы дәлмишиң? Биз билеликте пул газанардык – дийди. Мен икиржиңленмән онуң билен разылашдым.

Табшырылан юмшы ерине етирип, мен өе гайдып гелдим-де, өзүмиң дәри-дерманлары сатмак боюнча иш тапандыгымы айтдым. Бу хабар аклавжа кәнбир ярамады, чагалар хем менден олары гоюп гитмезлигими хайыш этдилер. Йөне мен белли бир карара гелипдим. Мен оларың өйүнде докуз айдан говрак хызмат этдим. Аслында, мен өзүмиң галан бүтин өмрүми мугтуна хызмат эдип гечирмекчи дәлдим ахырын. Ики хепдеден соң, шол өзүме иш теклип эден адамың өйүне бардым.

Агшам, тәзе өй билен танышып йөркәм, бирденкә, өзүм үчин гарашылмадык ягдая учрадым. Бу ерде мен какамың суратыны гөрдүм. Бу сурат көнеди, йөне ялңышмак мүмкин дәлди. Сересаплылыгы элден бермезлик үчин, мен оны танандыгымы айтмадым-да, йөне онуң кимдигини сорадым. Олар:

— Бу адам бизиң какамыз! – дийип жогап бердилер.

Муны эшидип, мен дуран еримде доңуп галдым. Мен, оларың какаларының аялы – өзүмиң эжем дәлдигини билйәрдим. Тиз вагтдан, мен оларың какамың өңки аялларының бирисиниң чагаларыдыгына дүшүндим. Олар какамың 1947-нжи йылда өйленен үчүнжи аялындан, мен дүнийә инмезимден бирнәче йыл өң догулан экенлер.

Мен оlara өзүмиң кимдигими айтдым. Биз бүтин гижәни гүррүңлешип гечирдик. Олар маңа, какамың өзлерини ташлап, Демиргазык Пәкистана гидиши барасындакы гамгын ваканы гүррүң бердилер. Мен оlara, какамың эжеме өйлениши, хем-де өзүмиңиң

бетбагт дурмушымыз хакында гүррүң бердим. Шу гүррүңдешлик вагтында, мен эркек адамлара бирнөчө гезек өйленмәге ругсат берйән ыслам ёвуз дүзгүнлери хакында пикир этдим. Бу ягдай аял машгалалар үчин гөр нәхили эрбетди. Онуң нетижесинде гөр нәхили көп санлы кынчылыктар йүзе чыкярды! Мениң ганыбир доганларымың эжелери бу гүррүңчилиге гатнашмады диен ялыды. Мен онуң өзүме болан йигренжини гөрүп дурдум – мен онуң көне ярасыны гозгапдым. Доганларымың бири муны аңды-да, эжесине:

— Эже, бу затлара ол гүнәкәр дәл ахырын. Сениң оны йигренмәге хакың ёк, – дийип, мылайымлык билен айтды.

Гынансак-да, өзүмиң ганыбир доганларым билен ишлешжек болуп эден сынанышыгымыз баша бармады. Ики ай геченден соң, мен ене-де аклавжының өйүне гайдып бардым. Онуң машгаласы мени мәхирли гаршылады.

Бир ярым йыл вагт гечди. Мен болса, шол бир ерде донуп галан ялыдым. Мен хениз хем, шол өңкүлерим ялы Худайың ислегини, Онуң Өзүни билмәге ымтылярдым, йөне, хас аркайынлашан болмагым мүмкинди. Мен хениз хем, гүнүң довамында бәш гезек намаз окаярдым, йөне, онуң эндик боюнча гайталанян болмагы-да мүмкинди. Мениң динилигим хожайында улы тәсир галдырыпды. Ремезанда, мусулманларың ораза тутян вагтында, мен хем агзымы беклейәрдим. Аклавжының машгаласы мусулманчылыгың сүнни шахасына дегишли болса-да, мениң ахмедилер тарапына дегишлидигим үчин кәнбир үнс берип дурмаярдылар. Мен сүннилерин метжидине гатнаярдым. Олар муна хем гаршы гидип дурмаярдылар.

Мениң аладам өрән көпди. Гөвнүме болмаса, мениң өйде ерине етирмели борчларымың саны гүн-гүнден көпелйән ялыды. Аслында, мен ол себәпли кәнбир аладаланып йөремейән болсам-да, шол өңкүлерим ялы, олар үчин мана хич хили хак төленмейәрди. Мен метжиде хер гүн сыпдырман гатнаярдым. Ол ерде мен өзүми өңден бәри бирахат эдип йөрен меселелер билен бир хатарда, ымам билен көп затлар хакында гүррүң эдйәрдим. Йөне бу мылакаты адам, мениң сорагларымың әхлисине канагатланарлы жогап берип билмейәрди.

Шол өңкүлөрүм ялы, хениз хем мениң йөрегимде бирахатлык дуйгулары яшайды. Өзүмнү бош вагтларым окар ялы, ымам маңа хер хили китаптары берйәрди. Йөне олар болса мени дине бирахат эдип, мендәки канагатланмазлык дуйгуларыны гүйчлендирйәрди!

Ашханада ишләп йөркәм, кәвагтлар мен сакланярдым-да, «Мен нәме, шунуң ялы ишлери ерине етирмек үчин өйден гайтдыммы? Худай нәме, шу ердеми?» диен сораглары өз-өзүме берйәрдим.

Бир гезек агшам, мен ятмак үчин дүшегиме гечдим, йөне уклап билмедим. Себәби, мениң гызгыным галыпды. Мениң йүрегимде бирхили агыр хасрат барды. Мен ятан еримде: «Бирахатланмак нәме герек? Мениң өмрүмнү хич хили маньсы ёк. Хакыкатдан-да, маңа үнс берер ялы, Худайың вагты ёга меңзейәр. Ол мени ойнаяр – мен хакда алада эден киши болярда, шол вагтың өзүнде хем гизленйәр». Йөне бирден-де, мен ене-де Худайың барлыгыны дуйдум-да: «Сен өрән тиз рухдан дүшйәрсин» диен сөзлери эшитдим.

Дүшегимде еримден галып отурдым-да, даш-төверегиме серетдим, йөне мениң янымда хич ким ёкды. Мен өзүми ялңыз адам хөкмүнде дуйдум. Тиз вагтдан мыхмана чай тайярламак үчин хожайын мени чагырды.

Мен гөвүнли-гөвүнсиз еримден галдым-да, дине өзүми рахат гоймакларыны арзув эдип, ашхана гаршы уградым. Мыхман отагың душундан ювашжадан гечип уградым. Мыхман отагын душундан гечип баряркам, мен өзүме таныш сеси эшитдим. Ол Ахмеднү какасыды. Ол бу ерде нәме ишлейәркә? Ол нәме үчин Рабвахдан шу ере ченли узак ёлы гечип гелдикә? Мен гапының аркасында гизленип дурдум-да, Ахмеднү какасының:

— Мен сизе өзүмнү миннетдарлыгымы билдирйәрин. Онуң какасы эртир ирден гелер. Йөне ханы огланжык ниреде? – диенини эшитдим. Хожайын оңа:

— Ол хәзир гелер, хем-де чай гетирер. Сиз оны гөрүп билерсиңиз. Ине, шол шкафың аңырсында дурсаңыз нәхили боларка? Эдил китаптары гөзден гечирйән ялы болуп дуруң, ол сизи танамаз, – дийди.

Йүрегим агзымдан чыкып барян ялы, мен ол ерден дашлашмак билен болдум. Өзүмиң гечмиш дөврүмдәки сеси эшидип, мен гаты толгунупдым ве горкупдым. Йөне нәме этжегими билмән, чай тайярламак үчин, ашхана тарап ховлукдым. Бу хер гүнки эндик эдинен кәрим мени биразырак көшешдирди. Мен өзүми эле алдым. Йөне хачанда чайы мыхманларың отурян жайына элтемде, мениң эллерим сандырады. Аклавжы менден:

— Масуд, саңа нәме боляр? – дийип сорады.

Гөзүмиң гыйтагы билен, мен шкафың аңырсында дуран адамы сынладым. Ахмедиң какасы шол өңки болшундан үйтгемедик диен ялыды.

Хакыкатдан-да, өзүмиң гызгынымың бардыгына бегенип, мен:

— Хожайын, мениң гызгыным бар, – дийип жогап бердим. Ол мениң маңлайыма элини дегирип гөрдү-де, хакыкатдан хем гызгынымың бардыгына гөз етирди.

Ол маңа:

— Бар, ятылян отага бар-да, ол ердәки шкафдан аспири́н алып ич, – дийип буюрды.

Шондан соң Ахмедиң какасының дуран тарапына серетмән, мен чыкып гитдим.

Мен ятылян отагың гапысыны каканымда, хожайының аялы ол ерде журнал окап отыр экен.

— Масуд, гел, гир! Нәме болды? – дийип, ол маңа гүлер йүз билен йүзленди.

Мениң гелмеги́миң себәбини биленден соң, ол шкафа тарап элини узатды-да:

— Аспирин, ине шол ердедир. Гелениңе гөрә, маңа хем, гапдалында дуран, шол кичижик чүйшеден таблетка алып бер. Мен ондан бирини иймесем, говы уклап билемок, – дийди.

Эдил онуң сорайшы ялы, мен оңа чүйшеден бир таблетка алып бердим. Ол оны ийди-де, ятды. Мен оңа серетдим – гөзлери юмукды.

Нәхили боландыгыны билмейэрин, йөне гөз ачып-юмар пурсатда, мен чүйшедеки укы дерманыны алып, жүбүме дыкдым-да, ол ерден чыкып гайтдым. Хожайының аялы хич зады билмән хем галды.

Өйүң гапдалындан салынан, өзүмиң яшаян жайыма бардым-да, ятян кетимиң үстүнде отурып серетдим. Мен онуң ичиндеки ак реңкли тогалажык таблеткалары санадым, хем-де шоларың барысыны бир бада ювудып, хемишелик ука гитмек хакында пикир этдим. Шу – хемишелик ука гитмек пикири – бирден-де мени өзүне чекди. Аклавжы билен Ахмединь какасының арасында болуп гечен гүррүңи ятлап, мен өзүмиң дурмушымың нәхили бетбагт, манысыз хем-де икиучлыдыгы хакында пикир этдим. Хич бир адам хем, мени чын йүрекден сөймейәрди. Оларың әхлиси-де, эдип билселер маңа диңе яманлык этжекдилер. Ине инди болса, мени Рабваха алып гитмек үчин какам Карачә гелйәр. Сәхерде? маңа нәме гарашяр – рехимсиз жезамы, белки-де өлүмдир. Әхли тарапдан душманларым маңа газап билен середйәрдилер хем-де мен оларың: «Өлүм! Өлүм! Сениң яшамага хакың ёк. Сен нәме үчин өлмейәрсин?» диен сеслерини эшидйәрин.

Шол гижәниң довамында, чүйшедеки дерманларың әхлисини ювутмак үчин, мен бирнәче гезек сынанышдым. Мени өлүм дәл-де, шол дерманлары иенимден соң, дири галып, какамың элине дүшерин диен ховп горкузярды. Маңа гачмак герекиди. Ахырсоңы гоңшуларың хоразлары гыгырып башладылар хем-де, апрель айының даң шапагының өчүгси шөхлеси мениң ятян отагымың ичине дүшди. Хаял-ягаллыга ёл бермели дәлди. Өңки хызматкәриң галдырып гиден йыртык портфелини алдым-да, онуң ичине яңкы дерманлы чүйшәни ве өзүме дахыллы болан кәбир кагызлары дыкып, дараклыгыма йөрәп, гапының янына бардым. Өйдәкилериң әхлиси уклап ятырды, мени хич ким гөрмеди. Гапыны ачдым-да, билдирмән багың ичине гирдим. Бир минутдан мен эййәм көче тарапа чыкыпдым. Мен данданың алагараңкылыгында дурдум. Мен йигрими яш төверегиндедим, мениң болса, хениз машгалам-да, белли бир кәрим-де, мүмкин, гележегим-де ёкды. Мениң өмүр ёлумың ене-де бир бабыны соңламак вагты гелип етди.

Өз-өзүми өлдүрмегиң босагасындан гечип...

Мен сэхериң совугына йыгрылып, чак билен хаял йөрөп барярдым. Шэхер оянярды, тэзе гүне тайярлык гөрйәрди. Дурмуш маңа бүтинлей бош ялы гөрүнйәрди, какамың гелжекдиги барадакы пикир умытсызлык дөретди. Мен ене-де портфелимде ятан ак дерманлы кичижик чүйшежик барада ойландым. Бейнимде ене-де: «...Оларың барысыны ий... Укла, укла...» диен мылайым сес яңланды.

Сагат онларда мен Пәкистаның хемме еринде, ягны оlara мэтэчлик бар болан еринде эмеле гелен кичижик ресторана бардым. Ол гурлушыкда ишлэп, нахарланмак ве чай ичмек үчин бу ере гелйән ишчилере хызмат эдйәрди. Ол төвереги улы жайлар билен гуршалан, бир бөлежик бош ерде ерлешйәрди. Ол ерде еке өзүм отурып, мен бу ериң өз-өзүми өлдүрмек үчин иң аматлы ердиги барада ойландым. Чүнки мен шейле этмеги йүрегиме дүвдүм. Чай гетирмеги хайыш эдип, мен портфелими ачдым ве дерманлы чүйшежиги чыкардым. Мен оlara ене бир гезек середенимде, өлүмиң өзи мениң йүзүме гүлүп бакян ялы болуп гөрүнди. Чайың ве бир стакан сувуң гетирилмегине гарашып, мен бираз вагт икиржиңленип отурдым. Мен мүмкин өлмерин диен горкыны еңип, ахыры карара гелдим. Мен өленимден соң маңа нәмәниң гарашяндыгы барада хич зады гөз өңүне гетирмән, диңе дурмушдан гачмак ислейәрдим.

Мундан артык пикирленмән, мен чүйшежиги ачдым ве онуң ичиндәкилери агзыма атдым-да, сув ичдим. Бираз пурсат мени алжыраңңылы горкы гуршап алды, соңра оны дүйбүнден первайсызлык чалышды. Мен ховлукман чайымы ахырына ченли ичдим. Соңра портфелими сермелэп, бир бөлек кагыз тапдым ве галам билен: «Мен умыдымы йитирдим. Менде башга чыкалга ёк. Мен бу дүнйәни терк этмеги йүрегиме дүвдүм. Билйәрин, ниредедир бир ерде Худай бардыр, йөне мен Оңа герек дәл. Менде башга хич хили чәре галмады» дийип яздым.

Мен шу гуссалы язгының ашагына голумы чекип, оны жүбиме салдым, хасаплашдым-да даш чыкдым. Хачанда мен өлсем, шу хаты тапарлар хем-де иң болманда кимдир бири нәме үчин шейле боландыгыны билер дийип умыт этдим. Йөне мен өлмезимден өң мени хич ким тапмаз ве лукманың янына алып гитмез ялы илки билен чола ери гөзлемек иследим.

Ёлдан йөрәп барярам, маңа даш-төверегимдәки жайлар гөйә серхош дек ыранян ялы болуп гөрүндилер – бу таблеткаларың тәсир эдип башландыгыды. Мен нәмәнің болуп гечйәндигине дүшүнйәрдим хем-де диңе бир зады ислейәрдим: эдил яралы хайван ялы, өлмек үчин ер гөзлейәрдим. Мен бейлеки көчә өврүлдим, сагыма хем солума серетдим, йөне ол ерде ятар ялы ер ёкды. Гырларына агачлар экилен көче гинди; онуң ики тарапындакы кашаң жайлар мениң бай этрапдадыгымдан хабар берйәрди. Кәбир өйлеринң дервезелериниң өңүнде дуран гапы сакчылары, огрудыр өйдүп, маңа шүбхели середйәрдилер.

Мен көчәнің чатрыгына барянчам, эййәм аяк үстүнде дурмак кын болды. Сүтүне япышып дуршума, мен аладалы сораян аял сесини эшитдим:

— Нәме болды? Сиз өзүңизи эрбет дуйяңызмы?

Мен сесе тарап өврүлдим хем-де якындакы өйүң текиз үчегинде дуран, йүзи мәхирли аялы гөрдүм. Бу алада нәхили рехимли болса-да, ол эййәм гичди.

— Ыссы сизе шейле тәсир эдйән боларлы. Хайыш эдйән, шу ере гириң – дийип, ол айтды.

Мен онуң үчекден дүшендигини гөрдүм хем-де ашакда гапының ачыландыгыны эшитдим. Ол дервезә тарап гелйәрди. Инди мен хакыкатдан хем горкдум ве гачмага сынанышдым, эмма гымылдап билмедим. Мениң аякларым диен этмейәрди. Мен эдим этмәге сынанышдым, шол пурсат маңа ховадан йөрәп барян ялы болуп гөрүнди. Соң түмлүк башланды.

Мен ене-де гөзүми ачанымда, даш-төверегим көлегелерден долуды. Менде бирбада мен эййәм башга дүнийәде диен ялы ховсалалы пикир йүзе чыкды, йөне тиз вагтдан акылым дурланды ве мен салкын отагда ятандыгыма, өзүмден башга бу ерде аялларың ве чагаларың бардыгына дүшүндим. Кроватың янында лукман отырды. Ол йылгырды ве маңа улы күрүшгеде сув хөдүрләп:

— Ханы, гардаш, шуны ич – дийди.

Онуң оңат адамдыгыны гөрүп, мен ичжек болуп сынанышдым, эмма болмады. Онда ол хеммелериң отагдан чыкмагыны хайыш этди. Ене-де бир адам гелди. Онуң ассистенти болмагы мүмкин, лукман ашгазанымы ювмак үчин резин трубаны мениң бокурдагыма гойберйән махалы ол мени саклаярды. Мен демикийәрдим ве өзүмиң өлмегими йүрекден ислейәрдим. Өзүмиң нәме эдендигими лукманың билйәндигине мен дүшүнмедим.

Бу иш он бәш минут довам этди, эмма ол маңа он бәш сагат довам эдене дөнди! Ахыры, лукман маңа санжым этди ве аяллара гирмәге ругсат берди. Олар отагың дашында гарашып дурдылар, ве өз гарашылмадык мыхманыны гөрмек үчин ховлукмачлык билен отага гирдилер. Оларың бириниң мени өе гирмәге чагыран шол мәхирли аялдыгыны билдим хем-де өзүмиң онуң өйүндедигиме дүшүндим. Онуң дашыны болуп гечен ваканы сесли маслахатлашян чагалар гуршапды. Олар оны Апи дийип атландырырдылар. Ол лукмана мәхирли миннетдарлык билдирди, лукман онуң үчин:

— Мен муны кимдир башга бири үчин хич хачан этмездим. Эгер-де йигит өлен болса, мен лукманың лицензиясындан кесилердим. Бу женаятчылыклы ягдай – дийди.

Бу адамларың мениң үчин төвекгелчилик эдендиклерине диңе шу вагт дүшүнип галдым хем-де менде олар болан миннетдарлык дуйгулары оянды. Лукман тиз вагтдан гитди, мен болса нәтаныш адамларың арасында башга бириниң кроватында ятмага галдым.

Олар менден сорамага башладылар, йөне санжымдан соң ярым укы ягдайда боланым үчин, анык жогап бермәге горкярдым. Уклап

баршыма эркек адамың сесини эшитдим, йөне йүзүни гөрүп билмедим. Мен эййәм уклапдым...

Мен оянанымда, эййәм гараңкыды. Мен өзүми хас оңат дуйярдым. Келләм даш-төверегимдәкилери сайгарар ялы етерлик дуруды. Мен хөвес билен безелен, уллакан салкын отагда ятырдым. Мүмкин, Худайың өзи өлүп барян мени мәхирли шу адамларың тапмаклары ве дурмуша гайтарып гетирмеклери үчин, оларың өйүниң янына гетирендир. Маңа бу пикир ярады ве хатда сәхел вагт озал мен өлмек ислән болсам, инди мен оlara өлүмден халас эдендиклери үчин миннетдарлык билдирйәрдим.

Өзүми өрән оңат дуйяндыгым үчин дүшегимден турдум. Мениң турандыгымы эшидип, ики саны эркек адам отага гирди ве өзлерини танатды. Оларың бири шу өйүң эеси женап Куреши экени. Мен өзүме билдирен мәхирлилиги үчин оңа түйс йүрекден миннетдарлык билдирдим. Мениң хачан гитмели болжакдыгым барадакы сорагыма ол йылгырды-да, бу барада бираз сонрак гүрлешжекдигини айтды.

— Масуд, хәзирликче сен шу ерде галмалы. Эгер хемме зат оңат болса, мүмкин, сен эртир гидип билерсиң – дийди.

Шол гүн агшам биз көп гүрлешдик. Мениң гуссалы тарыхым тутуш өе яйрады. Мен адамларың өзүм хакда ювашжадан гүррүң эдйәндиклерини эшитдим. Хачанда мен хакыкы Худайы ве оңа эерижилери нәхили гөзләндингими гүррүң беренимде, хеммелер хайран галдылар. Аяллар толгунмакдан яна эллериниң аялары билен йүзүни тутупдылар. Ятмага гитмезинден өңүрти, женап Куреши маңа йүзленди:

— Масуд, бизиң өйүмиз сениң үчин ачык. Эгер сен шу ерде галсаң ве чагаларың бири хөкмүнде яшасаң, биз шат боларыс. Биз – мусулманлар, шоңа хем гуванярыс, себәби хакыкат – бу ысламдыр, сен оңа гөз етирерсиң. Диңе ыслам шатлык ве канагатлылык гетирип билер. Шу ерде сен өз көпхудайлык (ахмедилик) гечмишиңи ядындан чыкарарсың хем-де хакыкаты тапарсың.

Ол муны улы канагатланма билен айтды, ве Апи (ханым Куреши) онуң билен разылашды.

— Бу хакыкат, Масуд. Ынан ве йүрекден гөзле хем-де хич затдан горкма. Худайың саңа хакыкы дурмуш ёлуны гөркезендиги үчин, сениңки шовуна. Сен көпхудайлылардан гидипсиң, бу ерде сениң гөзлеглериңе пәсгелчилик болмаз. Инди хеммәмизе ятар вагт болды. Эййәм гич.

Хызматкәр оглан маңа мениң отагымы гөркезди. Босагада мен бираз пурсат доңуп галдым. Маңа укуда ялы болуп гөрүнди. Отаг мыхманханадакы люкс-номере чалым эдйәрди. Бу ерде юмшак кровать, окап ве язып билмегим үчин стол барды. Хатда сува дүшмек үчин айратын отаг хем барды. Мениң пикирлерим ене-де Худая йүзленди. Онуң херекетлерини өңүнден хич чак эдип болмаяр! Бираз вагт озал мен көчеде, өли ит ялы ятырдым, инди болса рахат ве болелин ерде тәзе дурмуша башлаярын...

Дивардакы шкафда хер-хили китаплары гөрүп бегендим. Мен отага гечдим-де, оларың даш гыраларына гыссаглы гөз гездирдим. Олар жилтленен гымматбаха ыслам китапларыды. Гурхана дүшүндиришлер, Хадыс китабы (Мухаммедин дурмушы барадакы роваятлардан ыбарат китап), дурмуш ёллары ве бейлекилер бири-бири билен янашык дурды. Мен буларың барыны окамак үчин гечиржек сагатларымың леззетинден шатландым. Гөзлерим яшдан долды хем-де Худайың маңа өлмәге мүмкинчилик бермәге дерек, мениң үчин дүйбүнден тәзе дурмушы ачандыгы үчин Оңа түйс йүрегимден тәзеден миннетдарлык билдирдим.

Мен эртеси гүни сәхер билен ояндым. Мен ваннамда сува дүшүнип, өзүми дүйнки әхли гара пикирлер гүм болуп учуп гиден ялы дуйдум. Мен әхли машгала билен билеликте эртирлик эдиндим. Женап Куреши ише гиденсоң, онуң аялы маңа:

— Шу гүн биз сениң билен базара гидерис. Саңа тәзе гейим сатын алмак герек – дийди.

Онуң мәхремлиги мени бозды ве менде шуны хем Худай эдйәндир диен пикир пейда болды. Хачан Ол бизе мәхирли болса, бүтин дүйнә хем мәхирли боляр, эгер-де Худай бирини улалтса, эййәм оны хич ким песелдип билмез. Маңа муңа дүшүнмек кын болды, мен бир зада оңат

дүшүнйәрдим – Худай хайсыдыр бир себәбе гөрә, мениң үстүме Өзүниң мәхрини сачмак ве мен барада нәхили аладаланяндыгыны гөркезмек исләпдир. Бу пикириң ызындан башгасы, хас ховсалалысы гелди – догрудан хем Ол хич вагт маңа мәхирли болмагы бес этмәнди, йөне мен Онуң ёлуна диңе хәзир дүшүнип башлаярын! Мен багтдан долы халда ханым Курешиң ызындан барярын. Мениң гөвнүме, шовхунлы базардакы адамларың әхлиси маңа йылгырян ялыды. Хачанда дүканың хожайыңлары мениң шу хорматлы аял билен гелендигими аңанларында, олар оңа яранжак болуп, әхли ыхласыны сиңдирйәрди. Гысгача айданында, мен өе геленимде, өзүми эдил патыша ялы гейнүвли дуйдум.

Курешилер мени дессине кабул этдилер. Хич ким мениң гөзлеглерими язгармады, терсине, хеммелер маңа мәхирлиди ве көмек этмәге чалышярды. Инди шол гүнлери ятламак билен, мен шол пурсатда хут мениң мәтәчлик чекен задымы маңа берендиги үчин Худая миннетдарлык билдирйәрин. Мүмкин, шонда маңа онуң ызына дүшмек үчин, дурнуклы, сөйгүден долы гуршалма герекди ве мен оны шу өйден алдым.

Рабвахда мен диңе ахмедилериң китапларыны окамалы болупдым, хатда Гурхана дүшүндиришлер хем ахмедилериң нукдайназарында язылыпды. Инди менде затлара башгача серетмәге мүмкинчилик йүзе чыкды ве улы хөвес билен оңа гиришдим. Мен хер гүн өвренип, деңешдирип, анализләп, беллик эдип, көп вагтымы өз отагымдакы столуң башында гечирдим. Мен агшамларына, көпленч, женап Куреши билен өзүмиң барлағларымы маслахатлашдым. Хатда ол өрән догматик болса-да, жуда соватлы адам диен нетижә гелдим. Шол пурсатларың әхлисинде мениң йүрегим Худая гөнүкдирилипди.

Ики ая голай вагт мениң үчин шейле якымлы гечди. Курешилер мени долы кабул этдилер, хатда сөйдүлерем. Мен оларың эден ягшылыкларыны нәмедир бир зат билен гайтармагы өрән ислесем-де, олар маңа өз өйлеринде ишлемәге ыгтыяр бермедилер.

— О ёк, Масуд. Сен бу ерде нәче галасың гелсе галып ве ысламың хақыкатыны өвренмеги довам эдип билесиң. Бизде хызматкәр

етерлик, сен болса бизиң үчин хызматкәр дәл-де, хас догрусы, огул. — дийип, Апи айтды-да, маңа мылайым йылгырды.

Бир гезек женап Куреши мени гүррүңлешмек үчин чагырды.

— Биз сен барада маглумат топладык, Масуд — дийип, ол гүррүңе башлады. Мениң йүрегим ярылды. Бе, мен гитмели болармыкам? Мен гүррүңиң довамына сабырсызлык билен гарашдым.

— Масуд, мен сениң энең-атаңа, эгер-де олар сени ызарлажак болсалар, оларда якымсызлыкларың эмеле гелжекдигини дуйдурдым. Мениң олар билен шейле ягдайда гүрлешмели боландыгым үчин сен менден гаты гөрмерсиң дийип умыт эдйәрин, йөне мен бу сениң гелжегиң үчин оңат болар дийип пикир этдим.

Мен демими дүрседим. Ол мениң галагоплыгымы дуйды ве гөвүнлик берижилик билен мениң элиме дегди.

— Сиз өрән мәхирли, Апа — дийип, мен айтдым. — Йөне нәхили болса-да, эгер сиз гаршы болмасаңыз, мен хайсыдыр бир иш тапмак ислејәрин.

Ол тукатланды.

— Нәме болды, Масуд? Саңа пул герекми?

— Бу эсасы зат дәл — дийип, мен юваш жогап бердим. — Мен аяк үстүне галасым гелйәр ве сизе йүк болмак ислемайәрин.

Ол мениң өзбашдак болмак ислегиме дүшүнди өйдйән, чүнки ол жогап беренде онуң сесинде озалкы мәхирлиги барды:

— Боляр, Масуд, бу кануны ислег. Мен саңа иш тапарын.

1971-нжи йылда Гүндогар Пәкистаның статусы себәпли Хиндистан билен Пәкистаның арасындакы дартгынлык соңкы дережесине етип, шол йылың декабрында уршуң башланмагына ве Бангладеш дөвлетиниң эмеле гелмегине гетирипди. Шу вакалардан озал бирнәче айың довамында шәхерде дартгынлык дуюлды, адамлар якын вагтда уршуң башланжакдыгына гөз етирип, йүзлери салык гездилер. Мен ише ызыгидерли гатнадым, бош вагтларымы болса, сапаклара ве

женап Курешиң мени танышдыран ыслам алымлары билен гүррүңлере багышладым.

Гышда хем хакыкы уруш башланды. Хер гүн гиже диен ялы асман хүжүмлери болярды, сиреналар гыгырярды, адамлар гачыбаталгалара ховлугярдылар.

Бир гиже мен, ниредедир якында бомбаларың ярылышыны эшидип, өйүң ерземининде отырдым. Мен партламаларың сесини эшитмезлик үчин бармакларым билен гулакларымы дыкып, «Бу хинди лётчиклери, батыр йигитлер болмалы» дийип пикирлендим. Адатча болшы ялы, мен арап дилиндэки мусулман догаларыны гайталап, дога окаярдым. Шол гиже мен *иман-маофасылы*, ынамың мезхебини окаярдым. Эмма шол гезек мен, өзүме сораг бермек билен, хер жүмледен соң сакланярдым.

«Мен Худая ынанярын» – дийип, мен сесли окадым. — Бу шейлемикэ? Хакыкатдан хем мен ынанярынмы?

Йүрегимде мен ынаняндыгымы билйәрдим. Мен текстиң индики бөлүмине гечдим.

— «...ве Онуң перишделерине» — дийип, мен окадым. — Элбетде, мен оlara ынанярын.

— «...ве Онуң китапларына». Хава – дийип, мен чагалыкда маңа нэме өвреден болсалар, шолары ятлап, ынамлы айтдым.

Хачанда хова хүжүмлериниң сеси тамамланандан ве сиреналар хүжүмиң ятышандыгыны хабар беренден соң, мен чуңнур пикирлер билен ерземинден чыкдым хем-де өз отагыма гитдим. Чыраны якмаздан озал, индики хүжүм болаянда ышык гөрүнмез ялы, мен эпишгэ одеяло тутдум, диңе шондан соң дүшегимде ятдым. Эмма уклап билмедим. Дүшекден туруп, столуң үстүндэки лампаны полотенце билен өртүп, оны якмалы болдум. Мен отурдым ве Гурханы ачдым. Чен-чак билен сахыпалары агдарып дуршума, мен бирден шу затлары окадым:

«Эй, мөминлер! Аллага, Онуң ресулына ве шу пыгамберине назыл эден Китабына хем-де өңки индерилен китаплара иманыңыз кәмил

болсун. Кимде-ким Алла, перишделере, китапларына, пыгамберлерине, ахырѳет гүнүне ынанмаса, диймек, ол гаты азашыпдыр» (4-нжи Сүрәниң 136-нжы аяды).

Мен шу сөзлериң үстүнде доңуп галдым, йүрегим умытсыз урярды. Олар нәмәни аңладяр? Хут Худайың Сөзи үчинем, шол ерде, Рабвахда мениң гарындашларым билен нәсазлыкларың йүзе чыкандыгыны мен билйәрдим. Олар Худайың язгыларына ынаняндыкларыны ныгтаярдылар, иш йүзүнде болса, бүтинлей оңа ынанмак ислемайәрдилер. Олар өзлериң дурмушыны аматлы этжек болуп, бу затларың хеммеси дурмуша дегишли дәл диййәрдилер. Бу китаплар, Инжили өзүнде сакляян китаплар барада: «...Адамлар үчин нур ве ёл гөркезижи...» (6-нжы Сүрәниң 91-нжи аяды ве 40-нжы Сүрәниң 53-54-нжи аяды) ве «...рөвшен Китаплар...» (37-нжи Сүрәниң 117-нжи аяды) дийип, Худайың айдандыгыны мен анык билйәрдим. Соңра 5-нжи Сүрәниң 46-47-нжи аятларында: «Биз оларың ызларындан өзүнден өңки Төврады тассыклайжы болан, Иса билен Меръеми тиркедик ве оңа хидаяты ве нуры өз ичине алан, өзүнден өңки Төврады тассыклайжы ве таквалар үчин хидаят (ёл гөркезижи), пент-несихат болан Инжили бердик...» дийилйәр.

Хова хүжүминиң сиренасы мениң галагоплы пикирлерими бөлди ве мен гөвүнсизлик билен чыраны сөндүрдим. Гараңкыда отурмак билен, мен пикирлендим: «Геплейән тотыгуш ялы мен бу сөзлери нәче гезек гайталадым, йөне диңе шу гүн, хачанда олара үнсүми жемләнимде, олар мениң аңымың чуңлугына етди». Бирден менде Мукаддес Китабы ене-де окамак, тәзе нукдайназардан, тәзе позициядан хыжувлы окамак ислеги йүзе чыкды. Хава, мусулман алымлары оны үйтгедилен ве ёйлан хасапаярлар. Олар Мукаддес Китабы өвренмеклик мениң ынамымы гачырар хем-де даргадар дийип энчеме гезек дуйдурыпдылар. Йөне йүрегим маңа дүйбүнден башга диййәрди.

Эгер мениң ынамым нәмедир бир зада дегйән болса, ол яшар. Ол ере гачырыланда мүңлерче бөлеге бөлүңйән токга чәгә меңзеш дәл! Эгер сен хакыкы Худая ынанян болсаң, сениң билен хемме зат оңат болар дийип, мен өзүме айдярдым. Мен шу меселәни өвренмеги довам

этмеги ымыклы карар этдим. Маңа Мукаддес Китап билен Гурханы деңешдирмек герекди.

Ахырсоңунда, эгер Гурхан маңа Мукаддес Китаба ынанмагы маслахат берйән болса, онда Мухаммедин дөврүнде ол ёюлмандыр дийип, асмана атян топларың өлүм ховплы гүммүрдисини диңлемек билен мен ойландым. Эгер-де мен ол соңра үйтгедилипдир дийсем, мен Худая гулак асмазлыгы айдырын ве Оңа ынанмакдан боюн гачырярын. Ахырсоңунда, эгер Худай Онуң сөзлери соңра ёюлар хасап этсе, Ол оны шейле ёкарда гоймазды. Мениң ой-хыялларым шейледи.

Нәхили болса-да, маңа ене-де Мукаддес Китабы тапмак зерурды.

Мукаддес Китап ве Гурхан

10

Эртеси гүни мен оянанымда, мениң илкинжи ой-пикирим Мукаддес Китабы тапмак барада болды. Карачи шәхерине геленимде, мен дессине Шотландияның Кераматлы Андреас ыбадатханасына барып гөрдүм. Оны хайыш этмек үчин бу иң оңат ер дийип мен чак этдим.

Мен эртирликден соңра, маңа көмек этжек кимдир бирине душарын диен умыт билен, дессине ол ере ховлукдым. Эмма маңа лапыкечлик гарашарды, чүнки ыбадатхана япык экени. Менде кимдир бирини гөзлемәге гайрат болмады. Мен саг тарапда бейлеки – Меркези методист ыбадатхананы гөрийәнчәм көчеден гайгылы йөрәп гелйәрдим. Мен шу ерден Мукаддес Китабы тапарын диен умыт билен, яйданмаздан, ачык дервезеден гирдим.

Гирелгәнің агзында гүррүңлешип дуран эркек адамларың дөрдүси мениң якынлашмагым билен сеслерини кесди. Олар мениң мусулмандыгымы аңдылар өйдйән, чүнки оларың гөрнүши ол диен достлуклы дәлди. Мен саламлашдым хем-де өзүме хас якын дуран адама йүзлендим:

— Гайрат эдип, сиз маңа Мукаддес Китабы тапмага көмек эдип билмерсиңизми?

Оларың бири жогап берди:

— Сиз нәме үчин Мукаддес Китап Жәмгыетине йүз тутмаярсыңыз? Ол ерде сизе көмек эдерлер.

Мен шейле жәмгыет барада илкинжи гезек эшидйәрдим, шоңа гөрә-де онуң ниредедигини сорадым. Маңа нирә гитмелидигини айтдылар, йөне Карачиниң бу этрабы маңа таныш дәлди, мен болса Мукаддес Китабы мүмкин болдугыча чалт алмак ислейәрдим.

— Сиз маңа Мукаддес Китабы вагтлайынча берип билмерсиңизми? – дийип, мен ынам билен сорадым. — Окап гутаран дессиме мен оны

гайтарып берерин.

Ол адам гахарланып башлады.

— Эгер-де сиз хакыкатдан хем Мукаддес Китабы окамак ислесеңиз, сиз оны сатын алып билерсиңиз. Ай, ёк, сизиң барыңыз бирмеңзеш. Сизиң хеммәңиз окамак ислејәрсиңиз, эмма хич ким сатын алмак ислемайәр – дийип, ол гахарлы айтды.

Ишиң шейле өврүми мени гең галдырды.

— Мен төләп билжек – дийип, мен совук жогап бердим. Шол вагт ене ики адам гелди-де, гүррүңимизи диңләп дурды.

— О, Мерхеметли, муна Мукаддес Китабы бериң – дийип, оларың бири яңсылы гүрледи. Мен онуң өз үстүмден гүлјәндигини гөрдүм. Йөне бейлекилери мени салыкатлы диңлейәрдилер, мен хем Мукаддес Китабы нәме үчин алмак ислејәндигими анык дүшүндирмәге чалышдым. Рухы чопан (оларың бири рухы чопан экени) мени үнсли диңләп, мениң адымы сорады.

— Йөр мениң билен, Масуд, мениң отагымда гүрлешерис.

Ол мени отурмага чагырды, мен хем өзүмиң гөзлеглерим барадакы гүррүңими довам этдим. Ол өрән үнсли диңледи, хачанда мен ондан өзүме Мукаддес Китабы бермеги хайыш эденимде, ол пикирленмезден шкафдан китабы алды. Оны элинде саклап дуршуна, ол:

— Масуд, бу китабы аяп сакла. Бу Яшайыш Сөзи – дийди.

Мен миннетдарлык билен китабы алдым ве оңа пул хөдүрледим, йөне ол келлесини яйкады:

— Яшайыш Сөзи оны йүрекден гөзлейәнлериң әхлисине мугт берилйәр – дийип, ол мылайым айтды ве еринден турды. — Шу китабы ал ве оны үнсли ока, ол сениң калбыңы долдурад.

Мен хошаллык билен Мукаддес Китабы багрыма гысдым. Шол вагт отагда бар болан гарташан женап мени индики дынч алыш гүнүндәки ыбадат гуллугына чагырды. Мен оңа баржакдыгымы айтдым хем-де олар билен хошлашып гайтдым.

Агшам биз тәзеликлерде уршун бес эдилендиги барада эшитдик. Әхли йүреклер шатлыктан ве миннетдарлыктан долды. Эмма ышыгы гизлемек дүзгүни хенизем гүйжүнде галярды хем-де өзүмиң тәзе Мукаддес Китабымы окамага гиришмезден өңүрти, мен әпишгәни одеяло билен пугта япдым ве чыраның үстүне болса полотенце япдым. Шулары эдип, мен окамага башладым.

Мен Мукаддес Китабы чак билен ачдым ве Башлангыч Китабындан башладым. Илкинжи сөзлер мениң үнсүми бенди этди. Шу ерде Яраданың шол бир дәредижиликли иши, ягтылыгың шол бир дәредилиши ве бейлекилер барды. «Хачанда Ол бир зады дөрөтжек боланда, Ол йөне „Бол“ диййәр ве шейле хем боляр» диен сөзлери ятлап, «Гурханда хем эдил шунуң ялы» дийип, мен пикир этдим.

Шол гүн агшам окаян задыма ымыклы берилмек билен, мен адатдакылара гараныңда, хас көп вагтлап окадым. Хачанда Китабы япып, ятмак үчин дүшегиме геченимде, мениң гөзлерим янярды, ой-хыялларым жошярды. Гөвнүме мениң өңүмден шол патриархлар гечйән ялыды. Мукаддес Китапда ятланылян шол бир пыгамберлер Гурханы оканымдан бәри маңа танышдылар. Шол бир Нух, Ыбрайым ве Лут. Шол бир Ысмайыл, Ысхак, Якуп ве Юсуп. Мусаның ве мүсүр патышасының шол бир вакасы. Шол бир Харун.

Шол бир Зебур айдыжы Давут, ажайып айдымлар...

Акыл ве билим берлен шол бир Сүлейман...

Шол бир Әйюп, хатда шол бир Юнус...

Шол гүн агшам тутуш Көне Әхт мениң үчин Гурхана дүшүндириш ялы болуп гөрүнди.

Соңракы бирнәче гүн Мукаддес Китабы хөвесли өврәнмек билен долды. Курешилер мениң вагтымың көп бөлегини өз отагымда гечирйәндигими дуйдулар хем-де хич зат диймеселер-де бираз аладалы гөрүндилер. Шол вагта ченли важып меселелериң бирнәчеси маңа дүшнүкли болуп башлады. Мысал үчин, ыслам пыгамберлер түйс мукаддес, гүнәсиз дурмушда яшадылар дийип өвредйәр, йөне Мукаддес Китабы нәче көп окадыгымча, шу ерде олар дүйбүнден башга гөрнүшде — ахыры өлмели адамлар, адамзат неслиниң әхли

говшаклыкларына дучар эдилен болуп гөркезилйэр. Маңа Давудың тен ислеглериниң, Еремияның Худая гаршы гатырганмасының ве Мусаның гулак асмазлыгының беян эдилишини омамак геңди. Мен шейле затлар барада шейле анык ве ачык языландыгы үчин хайран галыпдым, йөне макуллапдымам. Ол адамлар эдил мен ялы говшакдылар, шейле-де болсалар, Худай олары уланыпдыр... Мен омамагы довам этдим.

Булар барада пикирленип, мен гапма-гаршы дуйгулары башымдан гечирдим. Бир тарапдан, бу барада шейле ачык язмак болмаян ялы болуп гөрүнди, бейлеки тарапдан – мен шейле ачыктыкта хакыкатың субутнамасыны дуйдум. Мениң ярты гөврэм „Бу Худая дил етирмеклик!“ дийип гыгырарды. Мен хатда бир я-да ики гезек Мукаддес Китабы япып, оны гапдала хем гойдум. Эмма мениң ичимдэки юваш сес маңа: „Эгер шу китаптар тэзеленен болса, онда нэме үчин ысрайыллылар олардан бу тарыхы вакалары айырмадыларка? Олар өзлериниң ата-бабаларына хас гуванярлар ахырын. Нэме үчин шол тарыхы вакалар хенизем шол ердекэ?“ дийди. Бу мениң үчин хас ынандырыжыды.

Шейле пикирлер билен, Гурханда пыгамберлериниң ве патриархларың дурмушы билен багланышыкты гүнэ гечиш барада нэмедир бир задың бардыгыны билмек үчин мен оны ачдым. Гурханда бу барада айдыландыгыны аныкламагым мени хайран этди. Худайың шол адамларының көпүси гүнэ иш этдилер ве Худайдан онуң үчин гүнэсини гечмеги сорадылар. Мысал үчин, Адам ата (7-нжи Сүрэниң 23-нжи, 24-нжи аяды), Нух (11-нжи Сүрэниң 47-нжи аяды), Ыбрайым (28-нжи Сүрэниң 16-нжи аяды), Муса (28:16) ве Давут (38:23-24).

Бу мениң үчин ачышды, чүнки мусулманлар оларың эхлисини гүнэсиз хасапаярдылар.

Шол вагта ченли Курешилер мениң окувым барада аладаланып башладылар. Бир гезек агшам ханым Куреши маңа:

— Масуд, шейле көп омамагың сениң үчин зыянлыдыгына сен дүшүнмели. Саңа көпрөк гезеленч этмек герек – дийди.

Мен оңа миннетдарлык билдирдим ве мениң окувларым үстүнликли өңе сүшйэр дийдим. Мениң жогабым оны канагатландырмады.

— Масуд, саңа Мухаммединъ ве Исаның дурмушларыны деңешдирмек герек. Сен бизиң Мухаммедимизиң гөрелде алмак үчин хақыкы нусгадыгыны ве дүнийә үчин еке-тәк ялканандыгыны гөрерсиң.

Меркези методист ыбадатханадакы гарташан женаба берен сөзүми ядыма салып, екшенбе гүни мен ыбадатхана гуллугына уградым. Мениң баран вагтым гуллуқ яңы башланжак болуп дуран экени. Мен ювашлык билен ыздакы хатара гечдим. Мен хеммелериң Исаны Худай ве Халасгәр дийип атландырандыгына гең галсам-да, гуллуқ менде уллакан тәсир галдырмады. Мениң дуркумың бир тарапы муңа гаршы чыкярды, шол вагтда бейлеки ярысы муны жуда пейдалы ве ярашдырыжы хасап әдйәрди.

Вагыз әдижи мени иң соңкы хатарда гәрди ве вагыздан соң мылайымлык билен маңа йүзленди. Онуң ады женап Винсентди, онуң янында мени гуллуга чагыран женап Месси барды. Женап Винсент мени өзүниң отагына чагырды.

Биз дийсең көп гүррүңлешдик. Менде көп сораг барды хем-де мен олары берип билеринми дийип сорадым. Женап Винсент баш атды.

— Гурханда биз догулыш, таглымат, Исаның гудратлары ве асмана гөтерилмеги барадакы ылмы таглыматлары тапярис, йөне ол ерде «Ата» я-да «Огул» диен сөзлер ёк. Ёгсам, Гурханда «Ол догланам дэлдир, догранам» дийлип айдыляр – дийип, мен башладым.

Женап Винсент мен гүрлейән махалым маңа үнсли серетди, соңра жогап берди:

— Сениңки догры, Масуд. Гурханда Худайың өрән мөхүм Ады бар — «Алвадоод», сөййән. Йөне *Инжил*, Хош Хабар – ким сөййән болса, Ол диңе бир сөймән, Ол сөйгиниң *өзүдир* хем диййәр. Башга сөзлер билен айданыңда, Оны диңе бир *Алвадоод* дийип атландырмаяр, йөне Ол тенде гелен *Алвадооддыр*.

Бизиң Мукаддес Китабымыз Худай билен адамзадың арагатнашыгының дикелендигини шөхлелендирмек үчин «Ата» ве «Огул» диен сөзлери уланяр. Ыслам болса Реб Худайдыр, биз болса Онуң хызматкәрлеридирис дийип өвредйәр. Йөне Иса барада *Инжил* шейле диййәр: «Чүнки Худай дүнийәни көп сөййәнлиги үчин Оглуна

иман эденлериң хич бири хеләк болман, эбеди яшайша говушсын дийип, Өзүниң екеже Оглуны берди» (Яхя 3:16).

— Шу хем мениң дүшүнмейән задымда – дийип, мен гүррүңе гошулдым. — Иса Месих нәдип Худайың Оглы болуп билер?

Женап Винсент мениң сабырсызлыгыма йылгырды.

— Биз рухы гарындашлык барада гүррүң эдйәрис, Масуд, сен шоңа анык дүшүнмели. Онуң несил доглушы билен хич хили умумылыгы ёк, хут мусулманлар хем шуңа дүшүнмейәрлер я-да дүшүнмек ислемейәрлер. Биз рухы гарындашлык барада гүррүң эдйәрис.

Оны суратландыржак болуп сынанышайын. Хачанда биз Мухаммет Алы Жиннахи «бизиң халкымызың Атасы» дийип атландыранымызда, бу бүтин Пәкистаның халкының ондан догландыгыны, ондан гелип чыкандыгыны гөркезйәрми нәме? Элбетде, ёк! Эдил шонуң ялы биз – месихилер хем, Худайың «Тен боюнча Давудың тохумындан болуп, Мукаддеслик Рухы боюнча өлүмден дирелмеги аркалы Худайың Огрудыгы гудрат билен субут болан Өз Оглы, Реббимиз Иса Месих хақда» (Римлилер 1:3-4) айдяндыгына ынанярыс.

Ол бу тәсин сөзлери айданда, онуң йүзи ягтылды, мен хем онуң үчин бу сөзлериң нәхили гымматлыдыгыны гөрдүм.

— Эмма Гурхана лайыклықда, Иса «Худайың Сөзи» ве «Худайың Рухы» диен ады гөтерйәр. Шу жүмлелер Мукаддес Китапта хем уланыляр, онда Ол «Огул» дийлип хем атландырылыпдыр.

Эгер биз Худайың бакыдыгына ынансак, онда Онуң Рухы хем, гүррүңсиз бакы болмалы, Иса болса – Худайың Рухы. Бу Исаның бакыдыгыны анык аңладяр хем-де бизи Иса Месихиң худаилыгына ынанмага межбур эдйәр. Ол гүррүңсиз бакыдыр.

Мен доңуп галдым. Озал маңа шейле долы дүшүндириши эшитмек хич вагт миессер этмәнди. Мен мусулманларың Иса барада айданларыны көп гезек эшидипдим, йөне шу меселәниң месихи нукдайназарындан беяныны илкинжи гезек эшидйәрдим. Гетирилен делиллер билен мен өзүми дүв-дагын эдилен ялы дуйдум. Мениң әхли мусулман дәплерим менде шу гүррүңлери рет этмеклиге итекледиди,

йөне шол бир вагтда мениң йүрегимде йылылык пейда болуп башлады. Бирден мениң ядыма бир гезек кимдир бириниң «*Инжили* оканда, мусулман ысламдан йүз өвүрйэр» дийип дегишмеде айдан шахырың сөзүни ядыма дүшүрдим.

Бе, бу менде хем болуп билермикә!?!...

Гөвнүме болмаса, женап Винсент мениң аладаларыма дүшүнди өйдйән. Ол мени гыссамады. Ахырында ол, менде ене-де сораглар бармы дийип сорады. Мен ювашжа келлэми яйкадым, себэби мениң ыслам галамың эсасы даянжы дерби-дагын эдилипди.

— Эгер сиз гаршы болмасаңыз, женап, галан сорагларымы индики гезекде бержек. Илки билен, мен бизиң шу гүн гүррүң эден затларымызы анык өвренмели – дийип, мен айтдым.

Ол столдан турды ве мениң яныма гелди.

— Масуд, мен оңат дүшүңйэрин. Мен сени ислендик вагтда гөрмэге шатдырын – дийип, ол айтды.

Соңкы бирнэче гүнүми мен ыбадатханада эшиденлерими ыслам алымлары билен маслахатлашмага багышладым, эмма женап Винсентиң сөзлеринде жемленен гүйч менде галыпды. Мен онуң сөзлерини унудып билмейэрдим. Мен хатда Карачидэки Бүтиндүңйэ Ыслам федерациясының меркезиниң ёлбашчысы танымал ыслам алымы Маулана Фазлур Рахманың янына хем йөрите бардым. Бу адам өрән ишлиди, онуң билен душумак кынды. Бир гүн агшам намаздан соң, мен маслахат берижи хаты алып, онуң өйүне гитдим. Эмма онуң делиллери мени ынандырмады.

— Сен Худайың Ярадыжыдыгына ынанярмың? – дийип, ол бирден сорады.

— Хава, гүррүңсиз, Худай Ярадыжыдыр.

— Шейле – дийип, ол гүррүңини довам этди. — Эгер сен хакыкы мусулман болмак ислесең, сенде Худай барада сораглар болмалы дәл. Онда Мухаммет нэме? Сен Мухаммедин – Худайың Пыгамберидигине,

онун дүңйә үчин ялканандыгына ве ысламың хақыкы диндигине ынанярмың?

Сорагларың бу топлумы мени йыкды. Ол шейле затлар барада өзара пикир алышманың болуп билмежекдигине, диңе ынамың болмалыдыгына анык дүшүнже берди.

— Женап, мен көре-көрлүк билен ынанмалымы? – дийип, мен сорадым.

— Хатда месихиликде хем, ынаняның дүшүнжесиз ынамы болмалы – дийип, ол жогап берди.

— Болуп билер, йөне месихиликде ол я-да бейлеки ягдайың хақыкылыгыны субут эдйән көп санлы субутнамалар бар. Мен шейле субутнамалары мусулман ынамы үчин тапмак ислейәрдим.

Ол мениң үстүме дүзгүн барыны ягдырды. Ол маңа ынанмалы, ынанмалы, ынанмалы дийип өвүт берди. Сораглары бермезден, ысламың эсасы бәш саны кадасына ынанмалы. Шол делиллерин әхлиси мениң аңыма гөнүкдирилени, мениң йүрегим первайсызлыгына галярды. Эгер мен Мукаддес Китабың Үчлүге гарайшы, Исаның Худайың Оглудыгы барада гүррүң эдип башланымда, ол мени хатда диңлемедем.

Ахырсоңунда мен өтүнч сорадым-да еримден турдум. Шол вагта ченли онуң өзи хем мени гапыдан чыкарып ковмага тайярды. Ол маңа бирнәче макала берди (оларың кәбирини онуң өзи языпдыр) ве үнсли окамагы табшырды. Оларың әхлиси месихилигин әюланлыгы барадады хем-де, догрымы айтсам, олар мениң үчин эдил әлдакы тозан ялы гуруды. Эмма мен Исаның дурмушыны ве Мухаммедин дурмушыны үнсли өвренмек хем-де олары деңешдирмек барадакы карара гелдим. Мен ханым Курешиң маслахатыны ядыма дүшүрдим хем-де оны амала ашырмагы карар этдим. Эртеси гүни агшам мен чен билен Мукаддес Китабы ачдым ве шу аятлары окадым:

«Иса шәгиртлериниң янында бу китапда язылмадык башга-да көп алапатлар гөркезди. Йөне булар сизиң Исаның Худайың Оглы

Месихдигине иман этмегиңиз ве иман эдип, Онуң ады билен яшайша говушмагыңыз үчин язылды» (Яхя 20:30-31)

Бу сөзлер, гөвнүме болмаса, йөрите мениң үчин язылан ялыды, эмма Исаның Худайлыгы ене-де мениң бокурдагымда кеселигине дурды, мен оны хич кабул эдип билмейәрдим. Гудратлар! Ынам! Бакы дурмуш! Ол нәхили адам, Иса Месих? Мен Онуң бейик дурмушыны өвренмеги хем-де онуң мени нирә алып баряндыгыны билмеги карар этдим. Мен хатда Мукаддес Китапта ятланыляның хеммеси болмаса-да, Гурханда Исаның гудратлары барада ятланыляндыгыны билйәрдим. Хадыс Мухаммединң Айы ики бөлеге бөлендигини баян эдйәр. Шейле хем онуң кесели бежериши, окувчылары доюрышы ве башгалар барада хекаялар хем бар. Исаның гудратлары Мухаммеде дегишли эдилйәнлерден тапавутланярмыка? Эмма Гурхан Мухаммединң гудрат гөркезмәндигини кесгитли тассыкляяр! Эйсем мусулманлар Мухаммединң Иса билен деңлешмеги үчин онуң гудратлары барада айтмага межбурмыкалар?

Мен 13-нжи Сүрәниң 7-нжи аядындакы: «Капырлар болан кимселер: „Оңа (Мухаммеде) Первердигәри тарапындан бир аят — мугжыза индерилседи“ дийдилер. Сиз диңе (капырлары Алланың азабындан) горкузыжысыңыз» диен сөзлери ятладым.

Соңра 29-нжы Сүрәниң 50-нжи аядында Мухаммет барада шейле дийилйәр: «Олар (капырлар): „Оңа (ягны Мухаммеде) хем Первердигәр тарапындан аят-мугжызалар гелседи“ дийдилер. Айдың: „Аят-мугжызалар ялңыз Алланың хузурындадыр. Мен болса, диңе (гүнәкәрлери Алланың азабындан) ачык хабардар эдижидирин, боланы“».

Башга сөзлер билен айдылса, Мухаммет пыгамбер хич хачан гудрат гөркезмәге далаш етмәндир. Йөне Иса үчин гудратлар, эдил дем алыш ялы, тебигы болупдыр! Мен булар барада пикир эденимде, маңа бирхили болды.

Диңе Худай гудрат гөркезип билер. Месих гудрат гөркезди. Мен Месих – Худайдыр дийип логики жемлеме эдип билеринми?

Мениң йүрегим догада даргады: «Эй бейик Ярадыжы, Сениң газабыңа дучар боланларың ёлуны дәл, азашанларың ёлуны дәл, Өзүниң ялканларың ёлуны маңа гөркез». Мен түйс йүрегим билен гөзүм яшлы дога окадым.

Шол вагт мен отагда кимдир бириниң бардыгыны хем-де маңа нәмедир бир зат айтжак боляндыгыны дуйдум. Мен гыссаглы гөз айладым, эмма хич кими гөрмедим. Эмма нәмедир я-да кимдир бири мени чагырмагы довам эдйәрди. Мен столуң үстүнде ачык дуран Мукаддес Китаба бакдым. Ол мениң яңыжа окан сахыпамдан башга ерде ачыкды. Өз гөзлериме ынанман, мен окадым:

«Дилән, сизе берлер; агтарың, тапарсыңыз; гапыны какың, сизе ачылар. Чүнки дилән алар, агтаран тапар, гапы какана ачылар» (Матта 7:7-8).

Худай маңа дийди! Хут Онуң Өзи маңа шу сөзлери гөркезди. Онуң мениң догамы кабул эдендигине хем-де маңа жогап берендигине дүшүнип, мен галпылдадым.

Бүтин соңкы хепдәни мен Мукаддес Китапда беян эдиленлери окамак билен гечирдим. Мен ехуды пыгамберлериниң гудратлары билен Исаның гудратларының арасындакы дүйпли тапавуды йүзе чыкардым. Маңа пыгамберлер, көпленч, өз гүйчлерини өзлериниң шахсы бәхбитлери үчин уланып ялы болуп гөрүнди, шол вагтда Иса болса хич вагт бейле этмәндир.

Мысал үчин, Эли пыгамбер Сарпетдан болан дул аяла шейле дийәр: «...мениң үчин кичирәк хамыр мая яса-да, маңа гетир. Өзүң ве өз оглуң үчин болса соңра эдерсиң» (1 Патышалар 17:13). Элбетде, пыгамберлер кэвагт Худайың гүйжүни гаршыдашларына гаршы уланыпдырлар (2 Патышалар 1:9-14).

Йөне Худайдан гүйч алан Иса, Өзүниң өмрүни халас этмек ве душманлары еңмек үчин хич вагт перишделери чагырмандыр.

Пыгамберлер айдыпдырлар: «Худай шейле дийәр...» Иса болса хемише айтды: «Хакыкатдан сизе догрусыны айдярын...».

Мухаммет болса өзи барада шейле дийди:

«(Эй Мухаммет, оlara) айдың: „Хич шек-шүбхе ёк, ки, мен хем сиз ялы бир адамдырын. Маңа (сизин) Таңрыңызың ялңыз Алладыгыны Өзи вахый эдйэндир. Бес, ким Первердигәрине йүзбе-йүз болмакдан умыдыгәр болса, онда ягшы амаллар кылсын ве Первердигәрине бенделик этмекде бир кимсәни-де (Оңа) шәрик кылмасын!» (18-нжи Сүрәниң 110-нжы аяды)

Иса болса өзи барада шейле дийәр: «Эй аргынлар, агыр йүклүлер, Мениң яныма гелиң, Мен сизе дынчлык берейин» (Матта 11:28); «Атам билен Мен бирдирис» (Яхя 10:30); «Мен ёл, хакыкат ве яшайышдырын; Менсиз хич ким Ата барып билмез» (Яхя 14:6).

Мусулманлар «Әлем үчин Пата» дийлип атландырылан Мухаммедин өзи барада: «Айдың: „Мен эгер Алла халамаса өзүме хем бир зыян я пейда етирмәге кадыр дәлдин“» (10-нжы Сүрәниң 49-нжы аяды) диендигини билйәрлер.

Иса айтды: «...Әхли ыгтыяр ерде-гөкде Маңа берилди» (Матта 28:18).

Буларың хеммеси мени хайран галдырды. Мениң өңүмдәки, маңа өвредишлери ялы, дүнйә пата берен Мухамметди, йөне ол бизе нәхили гүйч билен шол патаны берди? Ол хем, эдил биз ялы, диңе бир йөнекей адам болупдыр дийип, мен пикирлендим хем-де ислендик мусулман онуң мазарыны гөрүп билйәр. Ол бизи халас эдип билмейәр. Бейлеки тарапдан, ыслам тарапындан жуда чәкли башарнык язылян Иса өзи барада: «Дирелиш-де, яшайыш-да Мендирин...» (Яхя 11:25) дийип, айдып билерди.

Ысламың бейик пыгамбери Мединедәки губурда бакы укуда ятыр, Исаның мазары болса бош, Ол онда үч гүн боландан соң, Онуң асмана гөтерилендигини көплер гәрди.

Мухаммет пыгамбер адамларың миллионларчасы үчин ховпсузлыгы ве паракатлыгы аңладяр. Эмма онуң өзи бизиң догаларымыза ве дилеглеримизе мәтәч. Дүнйәниң дине ынанян мусулманларының

эхлиси гүнде бәш гезек Алладан оларың пыгамберине парахатлык пешгеш бермеги сораяр!

Мениң айгытлы нетижәни кабул этмек пурсата гелендигим дүшнүклиди. Мениң өз меселелерим боюнча йүз тутан *моллаларым* маңа жогап берип билмедилер. Мен хич зады йыкмак ислемесем-де, олар диңе гахарландылар, мен диңе билмек иследим. Мениң шонда хакыкаты билмек ислейшим ялы, хакыкаты билмек ислейән көп санлы мусулманларың дүнйәде бардыгына инди мен ынанярын.

Түмлүкдәки ышык

Чал сачлы мәхирли адам болан женап Мессиниң еке өзи яшаярды ве ол хемише мени гөрмәге шатды. Шол гүн ол мени айратын гүлер йүзли гаршылады. Ол чай гетирйәнчә, мен ашханада гарашдым. Чайлы кәсәмизи алып, биз холла гечдик хем-де ол ерде отурып, додагыңы якып барян сүйжи сувуклыгы аркайын овуртлаярдык.

Мен якында дуран столуң үстүнде «Халас болма» диен китапчаның ятандыгыны гөрдүм. Мен оны ачдым ве бирнәче сахыпасыны окадым. Бу китапда женап Мессә сораг бермәге мени ояндыран нәмедир бир зат барды.

— Мусулманлар догручыллыгың, Алла ынанмагың ве бизиң хайыр ишлеримизиң бизи халас эдйәндигине ынанярлар. Месихиликде-де шейлемикә?

Женап Месси келлесини яйкады.

— Ёк, Масуд. Биз «хеммелериң гүнә эдип, Худайың шөхратындан махрум боландыгына» ынанярыс. Биз догручыл ишлеримиз билен өзүмизи халас эдип билмерис. Асманың астында бизи халас эдип билжек диңе еке ат бар. Ол Иса, бизиң Реббимиз. Бу Худайың мерхеметини танап, халас болманы алмагың еке-тәк ёлудыр.

Шол гүн мен ондан башга-да көп затлары эшитдим, олара дессине ынандым. Биз узак вагтлап гүррүңлешдик ве мен ахыры өз сорагларыма жогап аляндыгымы дуйдум.

Женап Месси хәзир маңа берйән хақыкатына өзүниң дурмуш тежрибесинде акыл етирипдир. Ол 1947-нжи йылың бөлүнишиги махалы Хиндистандан Пәкистана гечипдир хем-де көп йыллап харбы складда ишләпдир. Соңра ол Карачә гөчүп барып, шондан бәри-де ол ерде яшапдыр. Онуң дурмушында бирнәче бетбагтчылыклар болупдыр. Бирнәче йыл озал онуң аялы ёгалыпдыр, мениң билшиме гөрә, оларың чагалары болупдыр, эмма оларың хеммеси өлүпдир.

Муңа серетмезден, бу адамың йүзи Иса Реббе ынамың шөхлеси билен шөхлеленйәрди. Мен онуң өз айдян затларының хақыкы гымматына оңат дүшүнйәндигини аңдым.

Гайтмазымдан өң, мен ол месихи таглыматы ве ысламы денешдирийән китабы маңа берип билмезмикә дийип сорадым, йөне ол өзүнде шейле китап ёк дийип жогап берди.

— Хәзир Пәкистанда шейле китаплары тапмак өрән кын, Масуд. Пәкистаның хөкүмети шейле китаплары, хатда олар бар болсалар-да, чап этмәге ругсат бермейәр. Шейле китаплары саклаян адамлара улы жеримелер салыняр.

Мен бу барада илкинжи гезек эшитдим ве өрән гең галдым, чүнки шейле меселелерде адам өзүниң мейиллерине эркин эермели ве әхли зады, айратын-да иш дине дегишли боланда, нәме ислесе шоны хем өврәнмели дийип хемише хасаплайрдым. Женап Месси маңа месихи китапларың бирнәчесини берди ве гапа ченли угратды.

Мен чыкмазымдан өнүрти, ол мениң келләме элини гойды ве:

— Гой, Худай сени ялкасын, мениң оглум – дийди.

Өйде маңа женап Куреши гарашярды. Онда оңат тәзеликлер барды. Ол почта эдарасында бош орун тапандыгыны, мениң арза үчин бланка долдурмалыдыгымы айтды. Мен бичак бегендим.

— Саг болуң, Апи – дийип, мен бегенжимден самрадым. Ол йылгырды...

— Саңа чалтрак арзаңы ибермек герек – дийип, ол маңа адрес берип дуран вагты айтды.

— Йөне илки иймели, хемме зат совады.

Хеммәмиз оңат кейплидик. Бирден ханым Куреши:

— Масуд, соңкы гүнлерде сен йыгы-йыгыдан месихилер билен нахарландың. Сен бизиң билен нахарланмак ислесең, саңа оңат ювунмак ве стол башына хич хили хапа зат гетирмезлик үчин келемәңи өвүрмек герек – дийип дуйдурды.

Мен онуң сөзлерини дегишмә өвүрдим.

— Апи, мегерем, сизе ене хас өте гечмек герек!

Ол гең галмак билен маңа серетди. Мен тарелканы гөтердим ве хеммелере ашагындакы беллиги гөркездим.

— Сизиң гөршүңиз ялы, шу тарелкалар Хытай Халк Республикасында ясалыпдыр. Ол ерде оларың барысы коммунистлер, бу болса, месихилере гаранында, хас ярамаз; олар асла Худая ынанмаярлар ахырын. Шу тарелкалардан нахар иймәге отурмаздан өң, бизиң хеммәмизе тутуш Гурханы окамак герек дийип пикир эдйәрин. Сиз разы дәлми?

Хеммелер гүлүшдилер.

1972-нжи йылың февралында мен почта эдарасындан ише кабул эдилендигим барада хабар алдым. Йөне шондан өңүрти мен үч айлык тайярлык гечмелидим, ол мениң әхли вагтымы алды, нетижеде, мен башга хич зат билен мешгулланып билмедим. Соңра мен ише башладым ве гуллулдакы секиз сагадымдан соң өзүмиң окамагымы довам эдип билйәрдим.

Мен тапып билен әхли месихи китаплары окадым. Элбетде, мен гулдук махалы бош вагтларымда хем окамак ислейәрдим, эмма бу мүмкин дәлди. Мениң ишим эсасан, гөзегчилиги амала ашырмакдан ыбаратды. Маңа почта билен иберилен затларың ачылмандыгыны, оларда гадаган эдилен затларың бардыгыны-әкдугыны ве ш.м. барламагы өвредипдилер. Бу жогапкәрли ишди, йөне мен өзүм үчин шейле важып сапаклары довам этмек үчин иш гүнүниң гутармагына сабырсызлык билен гарашярдым.

Бир гүн агшам мен гүнәниң ве онуң йүзе чыкмагының меселелерини өврендим. Мени Гурханда Исаның гүнәлилиги барада ятланылмаяндыгы хайран галдырды. Элбетде, ол өзүниң гаршыдашларындан: «Гүнә эден дийип сизиң хайсыңыз Мени айыплап билер?» дийип, сорап билйәрди (Яхя 8:46).

Шейле хем Гурханда Мухаммедин гүнәлилиги хакында айдылмаяндыгы хакыкат, эмма 110-нжи Сүрәниң 3-нжи аядында:

«Деррев Первердигәриңизе хамды-сена айтмак билен пәкләң ве Ондан магрыпат сораң! Элбетде, Ол тобалары кабул эдйәндир!»

Я-да 48-нжи Сүрәниң 1-2-нжи аятларында шейле дийилйәр:

«(Эй Мухаммет), тәки Алла сизиң гүнәлериңизден овал өтен ве соң гелжек нәрселери (гүнәлериңизи) гечирмек үчин ве сизе Өз ныгматларыны кемаллы эдип берип, сизи Догры ёла дүшүрмек үчин хем-де сизе Алланың гудратлы ярдам бермеги үчин, хакыкатдан хем, Биз сизе ачык-рөвшен еңиш эда этдик».

Шу аятлары окуп, мен Мухаммедин гүнәсиздиги барада ысламың хәзирки таглыматы билен Гурханың нәме дийәндигиниң арасындакы тапавуда хайран галдым.

Шейле хем аяллар бабатда Исаның гөз өңүне гетириши билен ысламың таглыматының арасында улы тапавудың бардыгы маңа мәлим болды. Мысал үчин, Онуң ника бозма барадакы таглыматы (Матта 5:31-32) ысламың дүзгүнлерине дүйбүнден гаршы гелйәр. Шол вагтда Иса өзүниң таглыматы билен аяллары гораяр, Гурхан болса дүйбүнден башга зат өвредйәр:

«Хатынларыңыздан хайсы бир аял бозуклык этсе, онуң ялы аялларың үстүнден өзлериңизден болан дөрт кишини гүвә эдиң. Эгер олар гүвәлик берселер, тә бу аяллара өлүм гелйәнчә я-да Алла бир ёла саянча, олары өйлеринде саклаң!» (4-нжи Сүрәниң 15-нжи аяды).

Эгер шу мусулман аялларына берлен хай-хайлы „деңлик“ болса, онда ол нәмә дуряр! Хакыкатда ыслам эркеклере айратын артыкмачлык берйәр, аяла болса өзүниң хусусы задының бир бөлеги ялы середйәр. Хатда женнетде хем аяллара хич хили шатлык гөз өңүнде тутулмандыр. Эркеклере көп зат вада берлипдир – хатда ахлаксыз леззет хем, йөне Гурхан аяллар барада дымяр. Аяллары эркеклерден шейле баглы эдйән шу философия мени гахарландырды.

Мен пикирлендим ве креслода юваш отырдым. Бирден мениң гөзүмиң өңүнде шемалжагаз Мукаддес Китабың сахыпаларыны

енилжек гозгады ве олары агдарды. Гең галмалы зат, китап гөни мениң йүрегиме йүзленйән еринде ачылды:

«Эй халкым! Онуң гүнәлерине шәрик болуп, онуң белаларына учрамазлык үчин, ол ерден чыкың. Чүнки онуң гүнәлери күделенип гөге етди, Худай онуң гүнәлерини ятлады» (Ылхам 18:4-5).

Шу сөзлери окуп, мен эркисиз самрадым. Мен нәме этмели? Мен хатда дога окуп хем билмейәрдим. Терезиниң бир тарапында женнет барада мусулман ылмы, бейлеки тарапында – Исаның йөнекей сөзлери:

«Чүнки өлүмден дирелен махаллары олар өйленмән, әре чыкман, гөкдәки перишделер ялы боларлар» (Маркус 12:25).

Мениң пикиримче, ыслама канунларың дүзүми ве дурмушың әхли ягдайлары үчин дүзгүн хөкмүнде середйән адамлар ялңышярлар. Олар ыслам аяллары азат этди дийип гыгырярлар. Йөне хакыкатдан хем, бу Худай тарапындан дөредилен аяллар үчин Онуң ниетлән азатлыгымыка? Мен мусулман аялларының әрлери билен айрылышмага хукукларының ёкдугыны ятлап, газаба мүнйәрин, шол вагтда әрлери эркин болмак үчин, олара үч гезек «Талак» диймек етерлик. Мениң көчә чыкып, шейле гыгырасым гелди: «Эй ысламың адамлары, бизиң мусулман дурмушымыздакы айрылышан аяллара середиң. Өзлериниң гүнлерини атасы өйүнде гечирйән аяллара середиң. Олара, әри ташландыгы үчин дилегчилик эдйәнлере я-да өзлерини сатянлара середиң. Хорлук чекйән чагалара середиң. Ысламың адамлары, шу аяллара середиң: олар әрлери тарапындан өз өйлеринден ковлупдыр хем-де мынасып дурмуш гуруп билмейәрлер. Олара гөз гездириң, бизиң ыслам жемгыетимиз үчин, гой, бизе утанч болсун! Көп аяллы болуп, олары хем етерлик дережеде саклап билмейән әрлериң аялларына гөз айлаң. Эйсем, бу ысламың арассалыгының адындан эдилйән канунсызлык дәлми?»

Мен өзүмиң эжизлигиме дуйдум. Буларың барыны мен киме айдып билжек? Ким маңа гулак асжак? Мен агладым ве хакыкы Худайы чагырдым: «Эй мениң Худайым, маңа хакыкы ёлы гөркез!»

Шол вагтда мен Пәкистан почта гуллугының инспекторының көмекчиси болуп ишлейәрдим. Мениң везипәм бейлеки дөвлетлере транзит билен гечйән я-да Пәкистана иберилен биканун материаллары гойбермезликди. Тиз вагтдан мен өз кәрдешлеримиң көпүсиниң хас гелшиксиз херекетлери эдйәндигини билдим. Мысал үчин, букжадан валюта тапып, олар оны дүзгүниң гөркезиши ялы, дөвлет банкына табшырман, өзлери алярдылар. Олар бихаячылыклар я-да бейлеки гизлин эдебиятлар билен хем шейле эдйәрдилер. Бихаячылыклар чап эдилен журналлара ёкары почта начальниклери улы ислег билдирйәрдилер, олар валютаны хем оңат гөрердилер.

Мениң везипәме ыслама гаршы материаллары тапмак ве олар барада хабар бермек, шондан соң олары ёк этмек хем гирйәрди. Шол вагта ченли мениң месихилиге гарайшым беркеди, шонуң үчин-де месихи журналларыны алярдым ве өзүм месихилере язмак ниети билен, олардан адреслери гөчүрйәрдим. Шейлеликте, тиз вагтдан мен дүрли теологик чемелешмелер суратландырылан журналлары алып башладым. Инди мен онуң өзүм үчин ол диен пейдалы болмандыгына дүшүнйәрин, йөне шонда ислендик чешмеден билим сусуп аляным үчин мен багтлыдым. Шейлеликте, мен көпсанлы пейдасыз дүшүнжелери кабул этдим. Оларың арасында мормонлар, Иегованың шаятлары, месихи алымлары ялы ялан месихилер секталарының неширлери маңа габат гелйәрди. Эмма, эсасан мен сагдын месихи китаплардан пейдаланяндыгым себәпли, Худай мени, мениң хақыката ымтылышымы горады, ол соңра өзүниң мивесини берди.

Шол вагтларың довамында мен деңешдирмеги довам этдим. Мен Худайың янына гелйәниң урп-адат арассалыгына ысламың ымтылышы билен месихилериң дога окаяның йүреги пәк болмалы диен ынамыны деңешдирдим. Маңа бу барада Яхяның Хош Хабары өрән айдың айдяр: «Худай Рухдур, Оңа сежде эдйәнлер рухда, хақыкатда сежде этмелидир».

Хут Месихиң хача чүйленилиши барадакы меселәниң чөзүлиши Худайың маңа хақыкаты догры гөркезип билжекдигини өвретди дийип пикир эдйәрин. Мен шу меселе боюнча бирнәче китап окадым, эмма хақыкы дүшүнже маңа Худайың өзи тарапындан берилди. Онуң

Рухуның маңа Исаның хача чүйленендигине, өлендигине ве асмана гөтерилендигине Гурханың өзүнде субутнаманы гөрмәге мүмкинчилик берендигине инди мен ынанярын. Мениң үчин бу өрән әхмиетлиди хем-де мен: «Эй Худай, эгер шу догры болса, онда мениң месихи болжак гүнүм, сениң хакыкы Худайдыгыңы ве Таңры Иса Месихиң Атасыдыгыңы ыкрат этжек гүнүм узакда дәл» дийип гыгырдым.

Мен үч саны дүшүндириш билен габатлашдым. Биринжиси – Месих, Халасгәр дүнйә гелди, хача чүйленди, жайланды, үчүнжи гүнде дирелди ве кырк гүнден соң гөгә гөтерилди диен месихи таглымат. Бу маңа дүшнүклиди. Соңра Иса хача чүйленмеди, йөне дириликде гөгә гөтерилди дийән ортодоксаль ысламың таглыматы.

Ахырсоңунда, чагалыкдан маңа таныш болан: Иса хача чүйленди, эмма хачда өлмеди, диңе хушуны йитирди. Соңра өзүне гетирилди ве шондан соң көп йыллап Кашмирде яшады дийән ахмедилериң таглыматы.

Шу ики саны ыслам топарының Гурхана эсасланмак билен өзлериниң гарайышларыны «субут эдишлери» мени хас гең галдырды.

Ахмедилериң таглыматы көп затларда гапма-гаршыды. Бөлеклери жикме-жик баян эдип отуржак дәл, диңе ахмедилериң руханылары Месихиң өлүминиң азындан үч чакламасыны теклип эдйәрлер ве бири-бирлери билен ылалашып билмейәрлер. Шу себәбе гөрә, мен оларың дүшүндиришлеринден боюн гачырдым.

Гурхан нәме? 4-нжи Сүрәниң 156-158-нжи аятларында: «Ене динсизликлери ве Меръем барада төхмет эдендиклери себәпли хем-де „Алланың пыгамбери болан биби Меръемиң оглы Иса Месихи биз өлдүрендирис“ диен сөзлери себәпли (Биз олары нәлетледик). Шейлеликде, олар оны өлдүреноклар хем, асаноклар хем. Диңе олар үчин (башга бирини Исага) меңзедип гоюлды, боланы. Элбетде, Иса хакында далашып-дартышан кимселер онуң (өлдүрилендиги, өлдүрилмедиги) хакында шүбхеде галдылар. Ол хакда диңе гүмана берилйәрлер, боланы Оны өлдүрмедиклери анык. Белки, Алла оны өз хузурына гөтерендир. Алла гудрат эси болан данадыр» дийилйәр.

Пыгамбер болуп өлдүрилен болмак – элхенч масгаралык, шонуң үчин Месих хача чүйленди диймәге ёл бермек мүмкин дәл дийип, ыслам тассыкляяр. Эмма пыгамберлерини өлдүрйән ехудылар барада 155-нжи аятда: «Соңра әhti-пейманы бозандыклары, Алланың аятларыны инкәр эдендиклери, пыгамбери нәхак өлдүрендиклери ве „Калбымыз гулп“ диендиклери себәпли, Алла оларың калпларыны мөхүрләп гояндыр...» дийлип анык айдыляр. Йөне диңе өзүниң гуллуғы үчин өмрүни берен пыгамбер нәхили пыгамбер болмасыны бес эдип билер? Терсине, бу маңа хас хорматлы болуп гөрүнди.

Месихиң өлүми барадакы хакыкат нәмеден ыбарат? Анык зат, жогап – Мукаддес Китапда, мусулманларың көпүсиниң йүз өвүрйән, шол бир вагтда оны өзлериниң дүшүндиришлери ве салгыланмалары үчин уланян шол Мукаддес Китабында. Жогабы Ресулларың ишлеринден (2:22-36) тапмак боляр:

«Әй ысрайыллылар, бу сөзлери диңләң!... Шейлелик билен, бүтин Ысрайыл өйи сизиң хача чүйлән бу Исаңызы Худайың хем Реб, хем-де Месих эденини эшгәр билсин».

Мусулманларың мунуң билен разы дәлдиклерини мен билйәрдим. Кәбирлери Иса дерек Иуда Искариот хача чүйленди диййәр, бейлекилери – Киренели Симун диййәрлер. Эмма мен мунуң бейле дәлдигини билйәрдим. Эгер-де ол Иуда Искариот болан болса, эгер-де мусулманларың айдышы ялы, Худай оны даш кешби боюнча Иса меңзеш эдип ярадан болса, онда ол алдавчылык болмаздымы? Иуда нәме үчин гыгырмады? Әйсем шейле гизлин чалышмалара гатнашар ялы Худай алдавчымы? Мениң бүтин дуркум шейле идеяны кабул этмек ислемайәрди.

Йөне Киренели Симун бабатда нәхили? Мусулманларың көпүси онуң Исаның хачыны гөтерендиги үчин, адамлар оны Иса дерек кабул эдипдирлер ве хача чүйләпдирлер дийип ынаняр! Эмма мениң аңым муңа хем ынанмак ислемайәр. Иса, Худайың хакыкы пыгамбери шейле элхенч ялана ёл берип билерми? Бу акыла сыгмажак зат. Мундан башга-да Исаның хача чүйлениш тарыхы – диңе тослама болса, онда биз онуң окувчыларыны кимлер дийип хасап этмели? Олар нәдип

шейле алдавчылыга гидип билдилеркә? Олар акыла сыгмажак шейле яланчылыга разылашып, Худая сөйгини ве гулак асмагы нәдип окадып билдилеркә? Бу акыла сыгмажак зат. Шейле икийүзлилер ерде я-да гөклерде нәдип миве гетирип билерлер?

Ёк, бейле дәлдир, Гурхан хем, Хадыс хем Исаның хача чүйленендиги, өлендиги ве Худай тарапындан алнандыгы билен разылашяр диен нетижә гелдим. Мениң долы канагатланмагымда, мен Исаның шахсыетинде Көне Әхтиң пыгамберликлери амала ашырылыпдыр диен нетижә гелдим. Мен китабы япдым. Мениң гөзлеглерим соңлады, индики әдимим барада пикирленмәге вагт болды.

Оглуң ягтылыгына тарап

12

Индики екшенбе гүни мен ыбадатханада болдум ве бейлеки месихилер билен «Сен нәхили бейик» диен айдымы түйс йүрегимден айтдым. Гимниң сөзлери, мени өз-өзүм билен пәк болмага чагырып, мениң йүрегимде яңланярды.

— Масуд, бир гында ики гылыжы саклап болмаз, бир вагтда ики таңра-да гуллуқ эдип болмаз. Сен чөзмели. Сен кимиң ызына эермели – Мухаммединми я-да Исаның? Ислендик ягдайда саңа сайламак керек– өзем өрән тиз вагтда – дийип, гимн гутарандан хем-де хеммелер отурандан соң мен өз-өзүме айтдым.

Мен сайламагың зерурлыгына дүшүнйәрдим, йөне мениң ягдайым өрән кынды. Эгер мен Иса Месихиң ызына эерсем, онда машгаламдан ве достларымдан хемишелик йүз өвүрмелидигим маңа дүшнүклиди. Менде мундан башга-да, мен ысламда галмак билен Исаның ызына эерижи болуп билерин диен ужыпсызжа ынам барды.

Эмма шу ерде теология меселеси йүзе чыкды. Ыслам мени диңе еке-тәк хакыкы Худайы ве Онуң пыгамбери Мухаммеди билмәге хем-де өзүңи халас этмек үчин хайыр ишлери этмәге чагырярды. Эгер-де мен Месихиң ызына эерсем, онда Онуң өзи мениң үчин әхли зады эдер, чүнки мен асла өзүми халас эдип билмейәрин.

Ыслам маңа мениң нәдип Худайы бегендирип билжекдигими айдыр, месихилик болса, Месих эййәм адамзады Худай билен ярашдырмак ишини бир гезек ве хемишелик ерине етирди дийип ныгтаяр. Мениң гүнәли тебигатымың мени Худайың гөвнүни тапмак мүмкинчилигинден махрум эдйәндигини мен билйәрин.

Гурхан маңа догручыллар үчин, яманлык этмейәнлер үчин ёл гөркезижи болуп гөрүнди. Мукаддес Китап болса, гүнәлилер үчин Яшайыш Сөзүдигини хас айдың айдыр, оларың арасында ресул Павлус өзүни „иң эрбеди“ дийип атландырыпдыр.

Месихиң шахсыети хемме задың меркези болды. Онсуз месихилигин әхли жайлары, эдил самандан ясалан жайларың ер титремесинде йыкылышы ялы йыкылардылар. Мухаммет болса Гурханда: „Мухаммет диңе бир пыгамбер, боланы. Ондан өң хем пыгамберлер гечендир“ (3-нжи Сүрәниң 144-нжи аяты) дийлип сураатландырыларды. Бу ики шахсыетиң арасында шейле уллакан тапавут барды!

Вагыз-несихат довам эдйәрди, мениң гөз өңүмден болса, мениң әхли дурмушым гечйәрди. Мен хемме зады зыңдым ве хакыкаты гөзлемәге ымтылдым. Ынха, хачанда мен тапдым өйден махалымда, ики саны әгирт улы гүйжүң арасында ики жахан оваррасы болуп дурун. Мен өңе ылгамага горкярдым, йөне ызыма гарап, диңе ысламың рехимсизлигини ве канунылыгыны гөрйәрдим. Мен Месихиң: «Мениң ызыма эер, мен саңа рахатлык берерин» дийип чагыряндыгыны эшитдим.

Шол бир вагтда горкы билен Курешилер мен барада нәхили пикир эдерлер дийип гаращдым. Мен оларың гөзүниң өңүнде гадыр билмез, оларың мыхманпаразлыгына ве мылайымлыгына яманлык билен жогап берен адам хөкмүнде гөрүнмеринми? Озал мен хич вагт оларың өйүндәки ялы сөйгә душмандым. Олар көмеге мэтәч, еке ве өлүп барян маңа пенакәрлик этдилер. Олар мениң үчин эдил Ахабдан гизленип йөрөн Элә (1 Самувел 17) гаргаларың чөрөк гетиришлери ялы, маңа көмек бермек үчин Худай тарапындан иберилен «перишделерди». Эгер мен олара месихи болмак ислейәндигими боюн алсам нәхили болар? Нәбеллилик себәпли мениң йүрегим доңярды.

Мен ики чешмеден хем маслахат алмак исләп, Мукаддес Китабы хем, Гурханы хем окадым. Мен ыбадатхана гидйәрдим, йөне шейле хем ызыгидерли метжиде хем гатнаярдым. Мен месихилериң рухы чопанларыны ве *моллалары* диңледим. Белли карара гелмелидигини хемише-де дуйярдым.

Мениң отагымда радио барды. Курешилер маңа оларда ерлешен дессиме ондан пейдаланмага мәхирли ругсат бердилер. Узак гүндогар радиогеплешиклер жемгыетиниң берйән программаларыны, женап Месси ол программалар барада маңа айдандан бәри, ызыгидерли диңлейәрдим. Курешилер хем кәвагт ол программалары

динлейәрдилер, йөне ол олары аз хөвөслөндирйәрди, мундан башга-да агшамкы программалар москва радиосы билен кесилйәрди.

Бир гүн ирден ише гитмәге тайярланып отырмак, мен радионы динледим. Хайсыдыр бир вагыз эдижи Женнет барада гүррүң эдйәрди. Мен чала динледим, йөне ол ахырында Мукаддес Китапдан мени хайран галдыран аяды окады:

«Шоңа гөрә, „Нәме иерис?“, „Нәме ичерис?“, „Нәме геерис?“ дийип, гайгы этмәң... Гөкдәки Атаңыз бу затларың барының сизе герекдигини билйәр. Сиз өңүрти Худайың Патышалыгыны, Онуң догрулыгыны агтарың, шонда бу затлар хем сизе онуң үстүне гошулып берлер» (Матта 6:31-33).

Бу сөзләр гөни мениң йүрегиме гөнүкдириленди. Атасы өз чагаларының йүрегини долы билйәр дийип, мен пикир этдим. Курешилериң өйүнден ковулмага, ене-де өйсүз-овзарсыз ве ач-ялаңач энтөмөкден горкяндыгымы дине Ол билйәр. Шу горкының маңа нәхили эзъет берендигини дине Ол билйәр. Эгер зерур болса, булары хем кабул эдип билжекдигими инди мен билдим.

Шу гүнде иште мен үч гүнлүк ругсат алдым ве шол бүтин вагты Магтаның Хош Хабарындан гулагымда яңланян сөзлерини эшидип гечирдим. Мен дога окамадым, мен Худайың мениң дурмушымда нәхилидир Өзүни гөркездеги үчин гарашдым (Ол оны хениз этмедик ялы!). Инди мен ол пикириң Худайдан дәлдигини гөрийәрин. Бирден мениң аңыма Мукаддес Китапдан: «...Мен сизиң билен шейле көп вагт болсам-да, Мени танамадыңмы?» (Яхя 14:9) диен сөзләр гелди.

Мен Мукаддес Китабы ачдым, Яхяның Хош Хабарындан шол сөзлери тапдым ве бүтин бөлеги үнсли окадым (Яхя 14:5:9). Шу сөзләр, гөвнүме болмаса, гөни маңа гөнүкдирилен ялыды ве мен өзүми дүйбүнден ысгынсыз, Оңа долы ынанмага укыпсыз ялы дуйдум.

Мениң өңүмде айна дурды, йөне мен өзүмиң йүзүме середип билмейәрдим. Мен өйде адамларың гезим эдйәндиклерини эшидйәрин, кимдир бири гелйәр, башгалары гидйәр, йөне мен пикирлерим ве горкуларым билен еке өзүмдим. Хыялымда мен өзүмиң

мүңкүрликлеримиң хеммесини тээден гөзден гечирдим ве башга чыкалганың ёкдугыны гөрдүм. Хемме зат дүшнүклиди.

Яшлыгымда маңа: «Шу мекдепде ока, хачан оны гутарсаң, мен сени өзүмиң мекдебиме аларын» диен шол Худай маңа гарашярды – мен болса горкярдым. Шол Худай сөййән эли билен мениң хакыкаты тапмагым үчин мени алып барярды, маңа гарашярды – мен болса, ыза тесйәрдим. «Мүмкин, Ол эййәм гарашып ядандыр» дийип, пикирлендим. Мен бирден башагай болдум ве дүйбүнден тукаландым, аглап башладым.

Мен халыс ысгындан гачып, уклан боларлы, себәби дуйдансыз ягдайда отагың ичи йити ягтыланды ве диварлар эдил ёк болан ялы болды. Мениң доңан бейнимде сахна эмеле гелди, мен оны дессине билдим – ол Яхяның Хош Хабарының 20-нжи бабында беян эдилйән вакады. Мен бейлеки ресулларың арасында отуран Томасы гөрдүм. Ол алжыранңы ве шүбхели гөрүнйәрди. Бирден мен оларың арасында «Сизе паряхатлык!» диййән Исаны гөрдүм. Мен Томасың гең галмакдан яңа агзының ачыландыгыны дуйдум.

Иса Томаса: «Бармагыңы бу ере дегир, эллерими гөр, элиңи узат-да бөврүме дегир, имансыз болма, иманлы бол» дийди.

Томас Исаның аягына йыкылды ве: «Мениң Реббим ве Мениң Худайым!» дийип, гыгырды. Иса оны шейле сөзлер билен еринден галдырды:

«Томас, сен Мени гөренің үчин иман этдиң; гөрмән иман эденлер нәхили багтлы!»

Гөз өңүне гетирмелер юваш-ювашдан айрылды. Мен отагың ортасында дурдум ве эдил хәзир өзүмиң дүйшүмде гөрен ве эшиден затларым барада пикирленйәрдим. Мен онуң нәхили йүзленмедигине өрән оңат дүшүндим. Мен эдил шүбхели ве ынамсыз Томаса меңзейәрдим хем-де Иса маңа Өзүниң хенизем мени сөййәндигини гөркезйәрди ве ызына эермәге чагырярды.

Мен бирден улы гөвнүчөкгүнлиги дуйдум. «Ол шу вагт мениң калбымың гапысында дурды, мен болса оңа гапыны ахмадым» дийип, мен пышырдадым. Мен шейтандан этиячлы болманым үчин, ол еңил

ениш газанды диен дуйгы барды. Хачанда бүтин элемиң Ребби мениң йүрегимиң гапысыны какярка, мен нәдип оңа гулак асып билипдирин?

Бирден ягтылык көпелди. Мен дыза чөкдүм ве: «Эй Реб, мен ынанярын. Мениң шүбхеленмәми, мениң кечжаллыгымы багышла ве мени кабул эт» дийип йүзлендим.

Мен өзүмиң ичимде юваш сес эшитдим: «Мен сөййәнлеримиң хеммесине кәйәп, тербие берйәндириң. Шонуң үчин, ыхласлы бол-да, тоба эт» (Ылхам 3:19).

Мен башга адам болуп, еримден турдум. Гөвнүме болмаса, мениң әхли дуркум «Сен нәхили бейик» дийип айдым айдян ялыды. 1973-нжи йылың 26-нжы апрелиниң гижесиндәки ялы шейле рахатлык, парахатлык ве ховпсузлык дуйгусы менде озал хич вагт болманды. Ики йылдан хем көпрәк вагтлык өвренмелерим ве гөзлеглерим тамамланыпды. Мениң рухум ахырсоңунда Ата Худайың шөхратына Иса Месихиң – мениң Реббимдигини ве мениң Худайымдыгыны билди.

Эртеси гүни мен женап Мессиниң янына гитдим. Ол өйүнде ёк экени, мен оңа гарашмак үчин, якындакы ресторандан чай ичмек иследим. Мениң йүрегимде ягтылык барды. Женап Месси мениң жаңыма гапыны ачмак билен гең галды.

— Сен бу гүн башга адам, Масуд – дийип, ол айтды, мениң хакыкатдан хем башгадыгымы оңа ынандырмак билен мен багтлыдым. Ол мениң элимден тутды ве диварлары ягты реңк билен реңкленен, аматлы мыхман отагына алып барды.

— Сениң Мукаддес Китабы өвренмегиң нәхили гечйәр, Масуд – дийип, женап Месси сорады.

Мен онуң гөзлерине гөни серетдим ве Хебешистанлы везириң сөзлери билен: «...мениң чокундырылмагыма нәме пәсгел берйәр?» (Рес. иш. 8:36) дийип, йөне жогап бердим.

Ол мениң сөзлеримиң манысына дүшүнди, йөне онуң жогап хөкмүндәки гарайшында йылгырыш ёкды.

— Мунуң нәме аңладяндыгына сен дүшүнйәрмисиң, Масуд?

— Дүшүнйәрин – дийип, мен айтдым. — Худай маңа көмек эдер.

— Эгер-де өлүм болса, Масуд? – дийип, ол эржеллик этди. — Ядыңдамы: «...сизи өлдүрөн хер кесиң шунуң билен Худая хызмат эдйэндир өйтжек вагты гелер» (Яхя 16:2).

Эмма шол пурсатда мениң йүрегимде Худайың рахатлыгы хақыкыды.

— Хут шонда-да: «Ата! Олары багышла, чүнки нәме эдйәнлерини билмейәрлер» (Лука 23:34) диен сөзлери айдан Месих мениң ядымда болар.

Шу сөзлери эшидип, ол мени берк гужаклады ве мени гужагында саклап дуршуна мениң үчин дога окады.

— Масуд, шу гүн мениң үчин багтлы гүн – дийип, ол догадан соң айтды.

Биз мениң чокундырылмам барада гүррүң этдик. Женап Месси бу барада рухы чопан билен гүрлешжекдигини айтды, эмма мен онуң янына икимизиң дессине гитмегимизи талап этдим. Биз билеликде ыбадатхана гитдик ве женап Винсент билен гүррүңлешдик. Ол мениң гөзлеглеримиң нетижеси боюнча өзүниң бегенжини билдирди хем-де биз чокундырылманың якындакы екшенбе гүнүнде болмагыны макулладык. Женап Винсент мениң чокундырылмамда азрак месихиниң гатнашмагыны теклип этди, йөне мен чокундырылманың екшенбе гүнүндәки йыгнанышыкдан соң болмагыны талап этдим. Шейле хем болды.

1973-нжи йылың 29-нжи апрели, екшенбе гүнүниң агшамыды. Хачанда шол гүн чокундырманың болжакдыгы айдыланда, ыбадатхана адамдан долуды. Адамлар гаранжаклап башладылар; мен еримден турдум ве кафедраның янына бардым. Мениң ызымда женап Месси дурды. Женап Винсент мени гысгажык таныш этди. Ол мениң гечмишим барада кәнбир гүррүң этмеди, йөне мениң чокундырылмагы кабул этмеги макул билен мусулмандыгым дүшнүклиди, өзем хас үйтгешикдиги өз-өзүнден беллиди. Бу женап Винсентиң Карачиде махалы гечирен иң соңкы чокундырмасыды. Шондан тиз вагтдан соң

ол Саутхолла — Лондоның бир күнжегиндәки Пәкистан ыбадатханасына гечирилди, шол ерде хем өмрүниң ахырына ченли гуллуқ этди.

Чокундырылманың сырлары ерине етирилйәркә, мен Исаның шәгиртлерини ятладым, оларә шейле дийлипди:

«Шонуң үчин, гидиң-де, бүтин миллетлери шәгирт эдиң, олары Ата, Огул ве Мукаддес Рухуң ады билен чокундырың. Сизе табшыран әхли затларымы бержай этмеги оларә өвредиң». (Матта 28:19-20).

Мен женап Винсентиң узаклашян сесини эшидйәрин: «Атаның, Оглуң ве Мукаддес Рухуң ады билен сени чокундырыярын». Бирнәче йыл озал бу сөзлер мениң үчин хич затды, әмма шол гүн мен Мукаддес Китабың сөзлерини долы дуйдум ве оларә дүшүндим:

«Я-да Месих Иса чокундырыланларымызың барының Онуң өлүмине чокундырыландыгыны билмейәرمىсиңиз? Атаның шөхраты аркалы Месихиң өлүмден дирелиши кимин, биз хем тәзеленен яшайышда гезер ялы, чокунма аркалы Онуң билен биле өлүме гөмлендирис» (Римлилер 6:3-4).

Йыгнанышыкдан соң мени гутламак үчин хеммелер мениң дашыма йыгнанышдылар. Женап Месси мени тәзе ёлдашларым билен танышдырды ве аз вагтлык менден дашлашды. Хачанда көплер даргашансоң, оңа гарашмагы макул билип, мен хем ыбадатханадан чыкдым. Шол вагт мен нәмедир бир зат барада яңраян үч саны яш адамы гөрдүм. Оларың янына дөрдүнжи адам барды хем-де маңа оларың гүррүңлериниң бөлеги эшидилди:

— Мен сизе бу ерде көпден бәри гарашярын – дийип, ол гаранжаклап гүррүңе башлады. — Нәме болды? Йыгнанышык гич гутардымы?

— Хава, достжан – дийип, яш адамларың бири жогап берди. — Шу гүн *мусла* (йигренилип мусулманлара дакылан лакам) месихи болды.

Йигит гызыкланды.

— Ол хәзир ниреде? – дийип, ол сорады. — Оңа середесим гелйәр.

— Биз йыгнанышыкда болмадык – дийип, жогап бердилер. — Биз хэзиржек гелдик ве оны гөрмедик. Хачандыр бир вагт ене гөрерис.

Рухы песе дүшме нэхили тиз боляр! Хачанда мен өзүме айдылан шейле элхенч сөзи эшиденимде, йүрегим гысылды, мен аяк алдыгына ылгамага тайярдым. Эмма бурчдан женап Месси гөрүнди. Ол маңа тарап ховлугярды.

— А, ынха-да сен, Масуд – дийип, ол йылгырмак билен айтды. — Йөр баралы, мен ол яш адамлар билен сени танышдырайын.

Оларың женап Месси билен оңат танышдыгы дүшнүклиди. Ол мени танышдырды. Олар мениң оларың гүррүңини эшидендигиме дүшүнип, алжыраңнылыкда, ол аякдан бейлеки аягына басярдылар.

Шол агшам өйүме гайдып гелйэркэм, мен женап ве ханым Курешилериң сорагларындан бираз горкярдым, йөне хеммеси адаты ялы болды.

Мениң отагым, хемише болшы ялы, арасса ве гелшиклиди. Кроватың үстүнде чалам-чаш болуп ятан китаплар ерине гойлупды. Өзүмиң шейле багтлы болан еримде, мен гелжекде хем өзүми эдил өйүмде ялы дуоуп билермикэм дийип ойландым. Хаммамдан чыкып, мен стулуң аркасында намазлыгың дурандыгыны гөрдүм. Мен шу намазлыгың үстүнде дызымы эпип, йыгы-йыгыдан намаз окандыгымы ятладым, элбетде, бир йыл озал маңа Медине мукаддес шэхеринден совгат дийип берен ханым Курешиң мэхремлигини хем ятладым. Мен шу ерде: «Худай, маңа догры ёлы гөркез» дийип, йыгы-йыгыдан дога окаярдым.

Айгытлы херекетим билен мен намазлыгы шкафа гойдум. Худая шүкүр, инди мен хакыкат ёлундадым ве Худая ислендик вагтда, ислендик ерде ве ислендик ягдайда барып билйәрдим. Мен азатдым!

«Гурханы нэме этмели?» дийип, мен пикирлендим. Назарым столуң үстүндэки өзүме оңат таныш китаба дүшди. Оны хем шкафа гоймалымы ве ятдан чыкармалымы? Ол маңа инди герек болмазмы? Йүрегимиң чуңлугында шейле эдип билмежекдигими мен билйәрдим. Бу китап мениң мусулман достларым үчин субутнамады. Хачанда менден өз ынамым барада соранларында, мен шу китабың

сахыпаларында Иса Месихи нәхили ачандыгымы гүррүң берип билерин. Мен өзүмиң хакыкат гөзлеглеримде хут Гурхана даяндым, хут шоны хем мен өзүмиң шаятлыкларымда пейдаланарын.

Укламаздан өң, мен Мукаддес Китабы ачдым ве Матта 10:16-23-ден окадым:

«Ине, Мен сизи... гоюнлар ялы ёллаярын; ...сизе догрусыны айдярын, Ынсан Оглы гелйәнчә, сиз Ысрайылың әхли шәхерлерине асла айланып билмерсиңиз».

Мен Оңа бу хабары үчин миннетдарлык билдирип, гапдалыма өврүлдим-де, әдил чага ялы укладым.

Өңе херекет эдиң

Тиз вагтдан Курешилериң машгаласы мениң метжидегатнамагы бес эдендигими ве гайдып өйде намаз окамаяндыгымы аңды. Олар мени дини ынанжымы йитирендир өйдүп гүман этдилер ве гүнлериң биринде женап ве ханым Курешилер бу хакда менден гөни сорадылар. Мен инкәр этжек болмадым хем-де месихи боландыгымы боюн алдым. Соңкы бирнәче хепдәниң довамында оларың маңа болан гарайшы долы үйтгеди.

Шол вагта ченли ишдәкилериң хеммесине мениң Месихе ынаняндыгым белли болупды. Кәрдешлеримиң кәбирлери эгер мен Гурхандан йүз өвүрсем, маңа оңат иш бермеги я-да дашары юрда гитмәге көмек этмеги вада берен дашары юрт миссионерлериниң чеңнегине илендир өйдүп чак этдилер. Йөне муңа ак йүрекден гызыклананлар хем болды. Мунуң өзи Месихиң мениң үчин нәме аңладяндыгы барада пикир алышмага тәсин мүмкинчилик берди.

Эмма дартгынлылык иште болшы ялы, өйде-де гүйчленди, мениң Месихе гепсиз-гүррүңсиз берленлигиме гутарныклы гөз етирен Курешилер өз өйлеринден гитмәге, өз гүнүми өзүмиң гөрмегиме вагт боландыгыны айтдылар.

Мен оларың өйүндәки иң соңкы гижәми хызматкәрлериң отагында гечирдим. Мен өз өмрүмиң ене-де бир сахыпасының тамам боландыгыны дуйдум. Шол гиже ыбадат этмек үчин дызларымы эпип, өз гөкдәки Атама шейле дийдим: «Атам, эгер-де мениң ене-де көчеде болмагыма Сениң эрк-ислегиң болса, мен гаршы болуп дуржак дәл».

Мен Онуң өз догамы кабул эдендигини дуйдум, йөне өмрүмиң шу өйдәки дөрт йылының ичинде илкинжи гезек гаты ерде ятамда, келләм ятламалардан долды. Ахырсоңы укладым ве жахан говы ягтыланда ояндым. Яйданжаңлык ене-де гуршап алды. «Масуд – дийип, өзүме айтдым. — Хенизем бир пилле. Гит-де өтүнч сора ве өзүңи говы гөрийән бу машгалада гал. Нәме йитирйәндигиң барада ойлан. Өз ишиң хакда, өз гелжегиң барада ойлан...». Йөне мен Таңры Исаны ятладым,

онун кырк гиже-гүндизи чөлде гечирендигини ятладым. Мен Онуң шейтана берен жогабыны ятладым: «Өз Худайың Реббе сежде эт, диңе Оңа гулдук эт».

Мен еримден тарса галдым, ховлукмачлык билен гошумы алдым ве отагдан чыкдым. Дервезэниң агзында бадымы говшатдым, өзүм үчин көп вагтлап гоналга болан жая гаңрылып гарадым. Дервезеден чыкып, көче билен гитдим. Гайдып ызыма гарамадым.

Месихи боланымдан соң гечен йылларың ичинде гарындашларым, достларым ве кәрдешлерим мени өз ватаныма дөнүкликде, ата-энэ гулак асмазлыкда, Худая дил етирмекде – үч худая сыгынмакда энчеме гезек язгардылар. Бу – месихи ынанчларына ве көп мусулманларың окамага горкян Мукаддес Китабына долы дүшүнмезлик – мениң йүрегими йити яралады. Месихилер ердэки хәкимиете боюн болмалы (1 Пет. 2:13-14), ата-энэни хорматламалы (Чыкыш 20:21) ве өз Худайыны – еке-тәк, хакыкы Худайыны сөймели (Матта 22:37) дийип, өрән дүшнүкли язылыпдыр ахырын.

Хатда месихи доганларым хем: бирлери мениң оларың топарына дегишли болманлыгым үчин, бейлекилери болса мени диңе зат гызыкландыраны үчин месихи боландыр өйдүп, үчүнжилери ыбадатхана ичалычылык этмек үчин иберилен хөкүмет агенти хасаплансоңлар маңа шүбхели гарадылар.

Мен нирэ барсам, әхли ерде Иса Таңрыма сөйгим хакында пайлашардым, бу болса көпленч мениң ишими йитирмегимиң себәби болярды. Мени ене ве ене-де «Угра бу ерден, хапа зибилчи, гайдып хич хачан доланайма!» диен гох билен ишден ве квартирадан чыкарылдылар. Йөне мен шейле ягдайларың әхлисинде калбымда паракатлыгы ве асудалыгы сакладым. Мен Месихиң нәче гезек ковланыны ятладым. Худайың рухы маңа көшешдирижи ве гүйч берижи сөзлери гетирйәрди: «...Бугдай дәнеси ере гачып өлмесе, ялңыз галар, йөне өләйсе, көп хасыл берер» (Яхя 12:24).

Ховсалалар, ызарланмалар, әжирлер. Хава, мен оларың хеммесини чекмели болдум. Менден «Бу ыкманда дурмуш сени нәдип канагатландырыр? Өмрүң ахырына ченли сергезданлык этмек

ислейәрмиң? Эйсем, бу сениң гөзлеглериң мақсадымыды?» дийип сорадылар.

Ёк, мениң гөзлеглеримниң мақсады хақыкаты, ата-бабаларымың маңа мирас галдырмак ислән бу бош дурмушындан мени халас этжек хақыкаты тапмакды. Худайың өзи мениң йүрегими ачды ве оңа хақыкы ёлы – дүниәни яратмаздан озал Өз сайлан ёлуны гөркезди. Ол адамзады Худай билен ярашдыран ёл – Иса Месих. Ол өз өлүми билен шейтаны еңмеги башарды ве өз өмрүни сүтемде гечирмәге межбур боланлары азат этди.

Месихи болуп, мен өзүмиң муңа мынасып дәлдигиме дүшүндим, йөне шол бир вагтда Худайың гөзлеринде мениң бахамың бичак улудыгыны билйәрин. Ынха, шонуң үчин хем Ол Өз Сөзүниң үсти билен маңа шейле дийәр:

«Мунуң үчин сизе дийәрин, нәме ийип, нәме ичерин дийип, жаныңызы, нәме геерин дийип, тениңизи гайгы этмәң. Жан иймитден, тен эгин-эшикден ёкары дәлмидир? Гөгүң гушларына середиң, олар не экйәрлер, не орярлар, не-де аммарлара үйшүрйәрлер. Гөкдәки Атаңыз онда-да олары иймитлендирийәр. Сиз олардан гымматлы дәлмисиңиз?» (Матта 6:25-26).

Мен өз өмрүмиң маңа дегишли дәлдигини билйәрин. Мен оны Иса мейлетин бердим ве Ол мениң үчин нәмәниң хас говудыгыны өзи билйәр. Мен машгаламы йитирсем-де, мени горкузсалар-да мениң Худайым мени көшешдирийәр:

«Бедени өлдүрип, жаны өлдүрип билмейәнлерден горкман, эйсем довзахда хем тени, хем жаны ёк этмәге гудраты бар болан Худайдан горкуң. Ики серче бир көпүге сатылмаярмы? Муңа гарамаздан, Атаңыздан ругсатсыз оларың бири-де ере гачян дәлдир... Мунуң үчин горкман, сиз көп серчелерден гымматлысыңыз» (Матта 10:28-29, 31).

Дурмушдакы әхли кынчылыкларда, шүбхеленмелерде ве сынагларда, екеликде, ядавлыкда ве лапыкечликлерде Ол көмеге гелйәр, ве шонуң үчин мен Оны өвүп арша чыкарярын хем-де шөхратландырярын. Эдил

ресул Павлус ялы мен: «Мени урдулар, йөне өлемок; мени гынадылар, йөне мен хемише шатланярын; мен гарып, йөне мениң көплери баятмага мүмкинчилигим бар, мениң хич бир задым ёк, йөне Худайың перзенди болуп, әхли зада эелик эдйәрин; мен өлерин, йөне бакы яшарын» дийип, айдып билйәрин. Мен әхли хорматлары өзүмиң Таңрым Иса Месихи *танайшым* билен деңешдиренимде хич затча гөрүп билжек. Ол кимдир бириниң өлмегини ислемайәр, йөне «бүтин адамларың гутулмагыны, хакыкат билимине етмегини ислейәндир» (1 Тим. 2:3-4).

«Бу гүн Онуң сесини эшитсеңиз, йүрегиңизи гататмаң» (Еврейлер 4:7; Зебур 95:7-8).